CORINT ISTORIE

LORETTA NAPOLEONI

ISIS

Califatul terorii

„Absolut captivantă, o documentare impresionantă... o analiză indispensabilă."
The Guardian

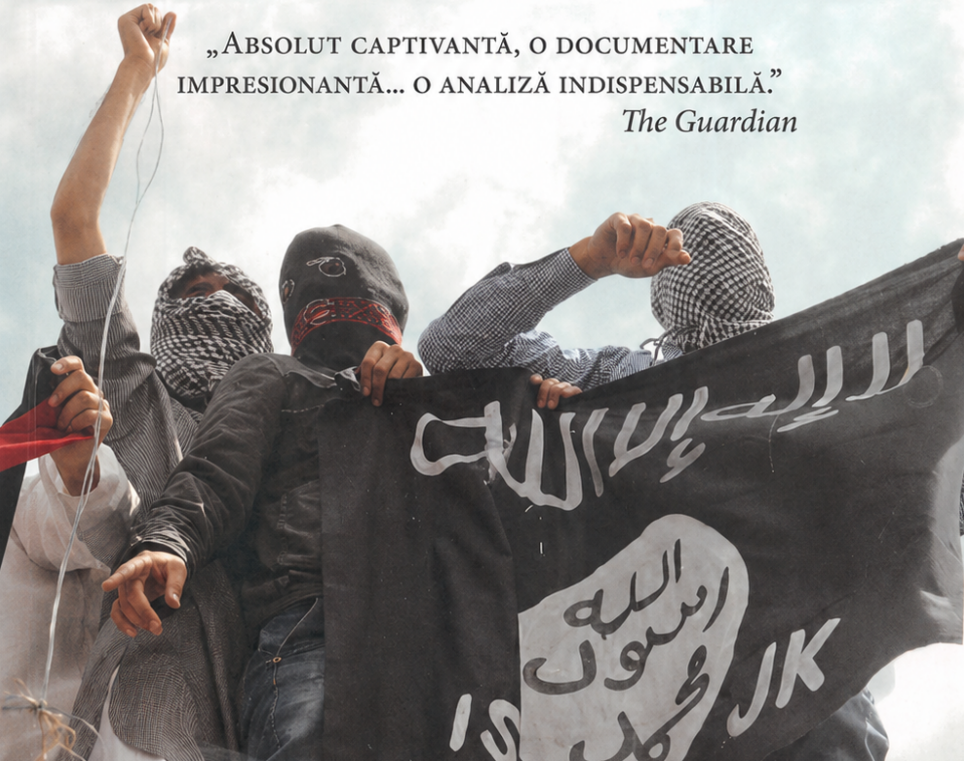

LORETTA NAPOLEONI

ISIS

Califatul terorii

LORETTA NAPOLEONI

ISIS

Califatul terorii

Traducere din limba engleză de Sorin Șerb
Prefață de Luca Niculescu

CORINT ISTORIE

LORETTA NAPOLEONI este autoarea unor bestselleruri internaţionale precum *Rogue Economics: Capitalism's New Reality* şi *Terror Incorporated: Tracing the Money Behind Global Terrorism*. Ca preşedintă a grupului de finanţare a programului de contraterorism al Clubului de la Madrid, Napoleoni a convins şefi de stat de pe tot mapamondul să pună la punct o nouă strategie pentru combaterea finanţării reţelelor teroriste. A lucrat la Londra în calitate de corespondent şi editorialist pentru *La Stampa, La Repubblica* şi *El País*. A fost bursieră Fulbright, a absolvit un masterat în relaţii internaţionale şi economie la Universitatea Johns Hopkins şi un masterat în terorism la London School of Economics. În calitate de consultantă în domeniul pieţelor de mărfuri, a călătorit frecvent în Pakistan, Turcia, Iran, Irak, Siria şi alte ţări din Orientul Mijlociu, unde a întâlnit lideri importanţi din domeniile financiar şi politic. Locuieşte la Londra şi în Montana.

Redactare: Cristian Sturza și Dragoș Dodu
Tehnoredactare computerizată: Cristina Gvinda
Design copertă: Dan Mihalache
Ilustraţie copertă: Demonstranţi din Caşmir înalţă un steag al ISIL în timpul unei manifestaţii din centrul Srinagarului împotriva operaţiilor militare efectuate de Israel în Gaza. © Getty Images

LORETTA NAPOLEONI, *The Islamist Phoenix: The Islamic State and the Redrawing of the Middle East*
Copyright © Loretta Napoleoni, 2014
Originally published by Seven Stories Press, New York, U.S.A., 2014
All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediţiei în limba română aparţin
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978-606-8723-05-1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

NAPOLEONI, LORETTA
ISIS. Califatul terorii / Loretta Napoleoni ; trad.:
Sorin Şerb ; pref.: Luca Niculescu. - Bucureşti : Corint Books, 2015
Glosar
ISBN 978-606-8723-05-1
I. Şerb, Sorin (trad.)
II. Niculescu, Luca (pref.)
329.7(=411.21) Jihad
297

Lui Giuseppe
Îți mulțumesc pentru susținere

Prefață

Modernismul terorii

Într-o seară ploioasă din septembrie 2013 eram la biroul RFI România din București și mă pregăteam să plec acasă. Răspund la telefonul din redacție și aud o voce cunoscută: un prieten francez îmi spune cu tristețe că amicul nostru comun, Nicolas Hénin, fusese luat ostatic în Siria. Știrea era *off the record*, adică nu trebuia difuzată încă. Nicolas dispăruse din luna iunie, dar familia lui voia ca vestea să nu fie făcută publică, pentru a nu împiedica eforturile autorităților de a-l găsi. Până la urmă însă, în urma a ceea ce a părut să fie o gafă, chiar premierul francez a fost cel care a dezvăluit în octombrie prizonieratul lui Nicolas și al confratelui său, Pierre Torres.

Unul dintre cei mai buni jurnaliști francezi specializați pe Orientul Mijlociu, Nicolas ne ajutase mult cu expertiza sa în 2005, când trei jurnaliști români fuseseră luați ostatici în Irak. Astăzi era rândul lui să fie captiv, după ce mai scăpase unei tentative de răpire în urmă cu câțiva ani. „Se știe cine l-a răpit?", îmi întreb prietenul care mă sunase. „Nu, îmi răspunde el. Se pare că l-au prins în orașul Rakka, în nordul Siriei, o zonă în care sunt multe grupuri înarmate..." Căzuse Nicolas pradă unor mercenari care voiau să obțină o răscumpărare cât mai bună? Intrase pe mâna unor islamiști fanatici care aveau să îl ucidă oricum? Erau doar două dintre întrebările pe care mi le-am pus atunci. Au urmat câteva luni de așteptare. Între timp, știrea răpirii lui fusese făcută

publică în Franţa. În multe oraşe au avut loc manifestări de susţinere pentru el şi alţi jurnalişti răpiţi. Și până la urmă, pe 19 aprilie 2014 , explozia de bucurie: Nicolas și alţi trei colegi francezi sunt eliberaţi.

Ca de obicei în astfel de cazuri, foştii ostatici nu sunt vorbăreţi. Nicolas a apărut la câteva emisiuni de televiziune în care a povestit cu discreţie despre condiţiile de detenţie fără să dea prea multe detalii despre cei care l-au capturat sau eventualii colegi de prizonierat. În toamna anului trecut am aflat însă, într-un mod tragic, cine erau cei care l-au ţinut prizonier. Unul după altul, James Foley, Steven Sotloff, David Haines și Alan Henning erau decapitaţi de Jihadi John, iar imaginile crâncene erau difuzate în lumea întreagă. Cei patru fuseseră colegi de prizonierat cu Nicolas. Toţi fuseseră ostatici ai Statului Islamic.

De această organizaţie terorista auzisem între timp. Un diplomat european îmi povestise, cu câteva luni în urmă, despre negocierile pe care le dusese personal pentru eliberarea unor ostatici aflaţi în mâinile acestui grup. „Sunt mai răi decât orice ţi-ai putea imagina, spunea el, mai cruzi și mai lipsiţi de sens decât orice alţi teroriști. Faţă de ei, al-Qaida pare un grup de intelectuali pacifiști..." Văzusem și documentarul făcut de un jurnalist de la VICE, care stătuse trei săptămâni printre militanţii Statului Islamic și relata felul în care organizaţia se lupta pe de-o parte cu armata irakiană și, pe de alta, impunea în teritoriile cucerite o administraţie bazată pe legea coranică, Șaria. O administraţie care pentru europeni se sprijină pe reguli absurde, dar care funcţiona. Curentul electric exista, transportul public fusese restabilit, magazinele erau deschise, iar orașele trăiau. Să nu uităm că vorbim despre zone din Siria și din Irak care fuseseră devastate de războaiele din ultimii ani.

Sfârșitul anului trecut și începutul lui 2015 au fost marcate în presa mondială de crimele pe care le făceau militanţii Statului Islamic: decapitarea unor occidentali, incendierea pilotului

iordanian, uciderea creștinilor copți pe o plajă, crucificări, oameni îngropați de vii... Totul filmat și pus în scenă în așa fel încât să provoace cât mai multă repulsie și oroare. În fața presiunii publice, Occidentul reacționează și începe bombardarea pozițiilor organizației islamiste. Printre știrile teribile se strecoară astfel și vești despre câte un oraș din care militanții islamiști sunt puși pe fugă sau poziții pe care trebuie să le abandoneze. Conștiința europeană începe să se simtă mai bine: în sfârșit, se acționează!

Și totuși, acțiunile sub impulsul emoției nu sunt întotdeauna cele mai bune. Dovada e intervenția franceză în Libia. Lansată în urmă cu patru ani pentru a-i salva pe insurgenții adăpostiți în orașul Benghazi, operațiunea franco-americano-britanică avea să conducă la căderea lui Mu'ammar al-Gaddafi și, indirect, la prăbușirea statului libian. Situația de azi e însă mai gravă decât cea de acum patru ani ani. Un dictator sângeros a fost înlocuit cu un haos care face și mai multe victime.

După eliberarea din captivitate, Nicolas Hénin a publicat o carte, *Jihad Academy*. Nu este genul de povestire de senzație despre „cum am trăit eu în captivitate", ci o carte scrisă cu multă pudoare, în care nu vorbește nicio secundă despre momentele petrecute în prizonierat. Dimpotrivă, e o argumentație pentru a înțelege și a riposta în fața amenințării jihadiste.

În aceeași linie se înscrie și cartea scrisă de Loretta Napoleoni, unul dintre cei mai buni cunoscători la nivel mondial ai modului în care este finanțat terorismul. Ea fuge de imaginile de senzație, trece dincolo de dezbaterile legate de crucificări și decapitări pentru a încerca să explice modul în care funcționează această organizație, care în numai trei ani a ocupat un teritoriu (de dimensiunile României!) în Siria și Irak și încearcă să propună și în mod practic, nu numai prin discurs, un tip de stat. Într-un stil fără emoție, aproape lapidar, Loretta Napoleoni pune degetul pe rană și răspunde unor întrebări esențiale: cum a apărut Statul Islamic (două motive sunt intervenția occidentală în Irak și

non-intervenţia occidentală în Siria), cum a ajuns cea mai bogată organizaţie teroristă (venituri de cel puţin două milioane de euro sau dolari pe zi), ce motivează atâţia occidentali să se alăture organizaţiei (propaganda extrem de abilă pe care jihadiștii o duc în Europa), care sunt erorile occidentalilor, de ce comunitatea internaţională a reacţionat atât de târziu în faţa unui pericol care putea fi anticipat și, mai ales, ce vrea de fapt Statul Islamic? (Nu se mulţumește cu mici enclave, dorește să creeze o versiune modernă a vechiului Califat și caută ordinea, nu anarhia, în teritoriile pe care le-a ocupat.) De la finanţare până la proiectul de stat, de la folosirea reţelelor de socializare care creează o audienţă globală pentru teroare și până la viaţa de zi cu zi în teritoriile controlate de gruparea Statul Islamic, Loretta Napoleoni creionează acest fenomen nou, în care Evul Mediu se îmbină cu modernitatea secolului XXI.

Loretta Napoleoni a început scrierea cărţii în vara anului trecut și a terminat-o câteva lui mai târziu. Volumul a apărut recent în Occident și a fost tradus remarcabil de repede în limba română de Editura Corint. În acest timp, dezvăluirile despre Statul Islamic continuă. La sfârșitul lui aprilie, revista germană *Der Spiegel* arăta într-un lung articol cum organizaţia teroristă reprezintă de fapt planul macabru al unui fost ofiţer irakian din serviciile secrete ale lui Saddam Hussein. După invadarea Irakului de armata americană, Haji Bakr a rămas fără slujbă. Naţionalist, profită de revoluţiile arabe și de războiul din Siria pentru a pune pe picioare un grup terorist în Siria, care urma să atace apoi și Irakul. Acel grup, botezat iniţial „Statul Islamic din Irak", devine apoi „Statul Islamic din Irak și Levant" și, în sfârșit, „Statul Islamic". Revista povestește metodele prin care organizaţia s-a construit, a câștigat teren, și-a anihilat brutal opoziţia și a câștigat aderenţi prin propagandă și programe sociale. Un aparat minuţios, după modelul regimului totalitar al lui Saddam Hussein. Fostul ofiţer irakian este însă ucis la începutul lui 2014, într-un schimb de focuri. În

casa lui au fost găsite numeroase documente despre crearea organizației, dar niciun Coran, ceea ce arată că, pentru „creierul" Statului Islamic, religia afișată este doar un paravan pentru putere. Haji Bakr a murit în urmă cu un an și jumătate, dar organizația i-a supraviețuit. Și asta pentru că, după cum spune Loretta Napoleoni, „Statul Islamic nu e doar o nouă organizație teroristă, ci una care a știut să se adapteze și să exploateze din plin noul peisaj politic multipolar internațional".

LUCA NICULESCU

mai 2015

*Notă despre terminologie**

Ascensiunea organizației militare care, din iunie 2014, a luat numele de „Stat Islamic" a fost rapidă și, până nu demult, în mare măsură insesizabilă. În ultimii ani, acest grup și-a schimbat frecvent numele. La început parte a organizației *Tawhid al-Jihad* condusă de Abu Musab al-Zarqawi, a devenit mai târziu Statul Islamic din Irak (ISI), care a fuzionat apoi cu al-Qaida din Irak. În 2010, când Abu Bakr al-Baghdadi a preluat conducerea lui, grupul a revenit la fosta sa denumire de Stat Islamic din Irak. În 2013, după ce a fuzionat cu o aripă a *Jabhat al-Nusra*, un grup jihadist sirian afiliat la al-Qaida, organizația și-a schimbat numele în Statul Islamic din Irak și Levant (al-Sham), cunoscut mai bine după acronimul ISIL sau ISIS.[1] În cele din urmă, chiar înainte de proclamarea Califatului, ISIS a devenit Statul Islamic. În Siria totuși, chiar de la începuturile sale, iar în prezent și în Irak, grupul a fost cunoscut pur și simplu ca *al-Dawlat*, adică Statul.

Fiecare nouă titulatură marchează evenimente și schimbări importante în viața organizației. Astfel, semantica Statului

---

* Volumul conține un Glosar unde sunt prezentate succint personaje și explicați termeni relevanți, pentru a facilita înțelegerea contextului politic al manifestării Statului Islamic (n. red.).

Islamic constituie o piesă adiţională în puzzle-ul politic din Orientul Mijlociu pe care Occidentul şi întreaga comunitate internaţională încearcă să-l rezolve.

Denumirea de Tawhid al-Jihad, deseori tradusă prin „Monoteism şi Jihad", implică faptul că Dumnezeu este în orice lucru şi în orice loc; viaţa nu poate exista decât în conformitate cu stăpânirea Sa. Prin urmare, musulmanii văd în Statul Islamic originar primul Califat, creat în secolul VII de profetul Mahomed şi însoţitorii săi, o societate perfectă guvernată prin mandat divin. Pe scurt – expresia politică a voinţei lui Dumnezeu. În zilele noastre, gestul definitoriu pentru al-Tawhid, şi anume degetul arătător îndreptat către cer, a devenit salutul aproape oficial al Statului Islamic contemporan.

Tranziţia de la Tawhid al-Jihad la Statul Islamic din Irak a coincis cu eforturile grupării armate a lui al-Zarqawi de a se concentra pe Irak, de a-şi limita jihadul la această ţară, folosind-o ca rampă de lansare a operaţiunilor de restaurare a Califatului. În mod asemănător, hotărârea lui al-Baghdadi de a adăuga cuvintele al-Sham, străvechea denumire arabă a Damascului şi a teritoriilor înconjurătoare, de unde au guvernat unii dintre primii califi, reprezintă un pas înainte faţă de predecesorii săi şi marchează începutul unor eforturi transfrontaliere de a împlini obiectivele finale ale organizaţiei: reconstrucţia Califatului.

Naşterea Statului Islamic, cea mai nouă titulatură adoptată de ISIS, cu doar o zi înainte de a declara instaurarea Califatului, semnifică o nouă etapă majoră în edificarea unei naţiuni, şi anume strădania de a crea din nou circumstanţele care au dus în secolul VII la instaurarea societăţii islamice ideale.

Astăzi, presa şi politicienii occidentali se folosesc de numeroase titulaturi pentru a descrie organizaţia armată condusă

de al-Baghdadi. Guvernele american și britanic utilizează denumirea de ISIL, în vreme ce presa din Statele Unite preferă ISIS. Cu toate acestea, postul de televiziune PBS preferă denumirea de Stat Islamic, în timp ce unele publicații australiene au adoptat sintagma Gruparea Statului Islamic, pentru a nu da impresia că este un stat, ci mai degrabă o organizație militară. Una peste alta, acronimele ISIS sau ISIL sună mai bine decât simplul IS, de unde și popularitatea lor. Ezitarea politicienilor de a folosi cuvântul „stat" izvorâște din teama că ar accepta astfel, fie și numai printr-un cuvânt, pretenția Statului Islamic de a nu fi o organizație teroristă, ci un stat legitimat de un război de cucerire și de un consens intern.

Pe parcursul acestei cărți am folosit sintagma Stat Islamic pentru că astfel s-a definit în ultima vreme această grupare și probabil așa va fi cunoscută și în continuare. Sunt de părere că sintagma Stat Islamic transmite lumii un mesaj mai realist decât ISIS sau ISIL. Acest mesaj exprimă hotărârea grupului de a reuși să construiască versiunea de secol XXI a Califatului. Folosirea unor acronime mai puțin precise, din rațiuni propagandistice, de pildă pentru a ascunde adevărata natură a Statului Islamic, nu ne va ajuta să ne confruntăm cu amenințarea prezentă. Dimpotrivă, cel mai probabil ne va împiedica, din nou, să punem la punct o strategie ad-hoc pentru a pacifica o dată pentru totdeauna Orientul Mijlociu.

Introducere

Pentru prima dată de la Primul Război Mondial, o grupare armată redesenează harta Orientului Mijlociu trasată de francezi și britanici. Purtând un război de cucerire, Statul Islamic (IS), cunoscut anterior sub numele de Stat Islamic din Irak și Levant (al-Sham), ISIL sau ISIS, elimină granițele stabilite prin Acordul Sykes-Picot* din 1916. Astăzi, steagul negru cu auriu al IS flutură deasupra unui teritoriu mai mare decât cel al Marii Britanii sau al Texasului, de la țărmul mediteraneean al Siriei până în inima Irakului, în zona tribală sunnită. De la sfârșitul lunii iunie din 2014, această regiune este cunoscută sub numele de Califat Islamic[2], o titulatură care încetase de a mai fi folosită odată cu dezintegrarea Imperiului Otoman sub Atatürk, în 1924.

Observatorii occidentali văd în Statul Islamic, la fel ca în al-Qaida mai înainte, o organizație anacronică, preocupată să dea înapoi ceasul istoriei. Într-adevăr, refugiați sirieni și irakieni descriu guvernarea sa drept nedeosebită față de cea

---

* Cunoscut și ca „Acordul pentru Asia Mică". Acord secret între Marea Britanie și Franța, cu asentimentul Rusiei, definind sferele de influență și control din Orientul Mijlociu, în cazul în care Antanta reușea să înfrângă Imperiul Otoman în Primul Război Mondial (n. tr.).

a regimului taliban. Afișe interzic fumatul și folosirea camerelor de filmat; femeilor nu li se dă voie să călătorească fără a fi însoţite de un bărbat din familie, sunt obligate să umble cu chipul acoperit și nu pot purta pantaloni în public.[3] Totodată, Statul Islamic pare să fi iniţiat un fel de epurare religioasă prin intermediul unui prozelitism agresiv. Rezidenţii care nu au părăsit teritoriile Statului Islamic trebuie să-i adopte crezul salafist, în caz contrar riscă să fie executaţi.

De când a ajuns în atenţia internaţională, califul și liderul IS Abu Bakr al-Baghdadi a fost comparat cu mollahul Omar din al-Qaida. În mod ironic, se prea poate ca această comparaţie să fi făcut ca serviciile secrete occidentale să-l subestimeze atât pe el, cât și puterea organizaţiei sale. În ciuda unei abordări parcă medievale a legalităţii și a controlului social, ar fi greșit să consideri Statul Islamic înapoiat în chip esenţial. În vreme ce lumea talibanilor se limita la școlile coranice și la cunoașterea izvorâtă din scrierile Profetului, globalizarea și tehnologia modernă au fost incubatorul Statului Islamic.

Ce deosebește această organizaţie de alte grupuri armate precedente – inclusiv acelea care acţionau în timpul Războiului Rece – și ce i-a asigurat imensul succes au fost modernitatea[4] și pragmatismul său. Conducerea sa dovedește o înţelegere fără precedent a limitărilor cu care se confruntă puterile actuale într-o lume globalizată și multipolară. De pildă, IS și-a dat seama, înaintea multora, că în Siria nu ar fi posibilă o intervenţie militară străină conjugată de tipul celor din Libia sau Irak. Pe acest fundal, conducerea Statului Islamic s-a folosit cu succes, în propriul avantaj și aproape pe neobservate, de conflictul sirian – o versiune contemporană a tradiţionalului război prin intermediari, la care iau parte o

mulțime de sponsori și grupări armate. Pentru că doreau să provoace schimbarea regimului din Siria, kuweitienii, qatarienii și arabii saudiți au finanțat numeroase organizații armate, una dintre ele fiind IS. Totuși, în loc să se angajeze în războiul prin intermediari întreținut de sponsorii săi, Statul Islamic s-a folosit de banii lor pentru a-și stabili propriile bastioane teritoriale în regiuni strategice din punct de vedere financiar, cum ar fi bogatele câmpuri petroliere din estul Siriei. Nicio altă grupare armată din Orientul Mijlociu nu reușise până atunci să se impună ca noul lider al regiunii folosindu-se de banii bogaților susținători din zona Golfului Persic.

Cu o retorică foarte diferită de cea a talibanilor și în ciuda tratamentului barbar aplicat adversarilor săi, Statul Islamic transmite un mesaj politic puternic, parțial pozitiv, către lumea musulmană: reîntoarcerea Califatului, o nouă Epocă de Aur a Islamului. Un mesaj lansat într-o perioadă în care Orientul Mijlociu este extrem de destabilizat, cu Siria și Irakul în flăcări, cu Libia pe marginea unui alt conflict tribal, cu un Egipt agitat, condus de armată, și cu Israelul în război din nou cu Gaza. Astfel că renașterea Califatului sub un nou calif, al-Baghdadi, li s-a părut multor sunniți nu înfiriparea unei noi grupări armate, ci ascensiunea unei noi și promițătoare entități politice din cenușa deceniilor de război și distrugere.

Faptul că acest phoenix islamist s-a materializat în prima zi a Ramadanului* din 2014, luna sfântă a postului și a rugăciunii, trebuie considerat un simbol fără echivoc al faptului

---

* A noua lună a calendarului islamic, perioadă în care musulmanii consideră că a fost revelat Coranul. Este o perioadă de post și rugăciune, a cărei respectare constituie unul dintre cei cinci stâlpi ai islamului (n. tr.).

că Statul Islamic pune la îndoială legitimitatea celor 57 de state ai căror cetăţeni sunt în cea mai mare parte de credinţă islamică. După cum spune Abu Mohammed al-Adnani, purtătorul de cuvânt al IS: „Legalitatea tuturor emiratelor, grupurilor, statelor și organizaţiilor este anulată prin expansiunea autorităţii califului și sosirea trupelor sale în acele regiuni." Iar această provocare vine din partea unui stat contemporan care are la dispoziţie o armată modernă și care își leagă legitimitatea de prima manifestare teritorială a islamului în Arabia secolelor VII și VIII.

O ameninţare foarte reală, resimţită în special de statele care au graniţă comună cu Siria și Irakul. În iulie 2014, steagul Statului Islamic a fost arborat în localităţi iordaniene, iar în august mii de militanţi IS au năvălit din Siria în Liban, cucerind oraşul Arsal. De când a fost lansată această ofensivă, chiar și foștii finanţatori au început să se teamă de puterea militară a Califatului: la începutul lunii iulie, Arabia Saudită a desfăşurat 30 000 de soldaţi la frontiera sa cu Irakul, după ce armata irakiană s-a retras din acea zonă.

Însă dincolo de poleiala religioasă și de tacticile teroriste se află o maşinărie politică și militară angrenată pe deplin în construcţia naţională, ba chiar, și mai suprinzător, aflată în căutarea unui consens ca urmare a cuceririlor sale teritoriale. Locuitorii enclavelor controlate de Califat susţin că sosirea luptătorilor IS coincide cu îmbunătăţirea administrării cotidiene a localităţilor în care trăiesc. Luptătorii IS au astupat gropile din drumuri, au organizat cantine volante pentru cei care și-au pierdut casele și au asigurat furnizarea continuă cu electricitate.[5] Procedând astfel, IS dovedește că înţelege oarecum că, în secolul XXI, noile naţiuni nu pot fi construite

doar prin teroare și violență. Pentru a reuși, este nevoie de consens popular.

În vreme ce, din punct de vedere teritorial, planul de bază este refacerea vechiului Califat al Bagdadului – o formațiune statală care se întindea, în momentul său de glorie, înainte de a fi distrus de mongoli în 1258, din capitala Irakului până în Israelul modern –, din punct de vedere politic țelul Statului Islamic este să fondeze o versiune de secol XXI a Califatului. Când a rostit primul său discurs ca nou calif, al-Baghdadi a promis că le va reda musulmanilor „demnitatea, puterea, drepturile și controlul" din trecut, și i-a chemat pe doctori, ingineri, judecători și pe experții în jurisprudență islamică să i se alăture.[6] Chiar în momentele în care vorbea, aproape în timp real, echipe de traducători din toată lumea se străduiau să pună textul discursului său pe paginile de internet jihadiste și pe conturi de Facebook și Twitter, în câteva limbi, inclusiv în engleză, franceză și germană.[7]

Mulți consideră că principalul obiectiv al Statului Islamic este să devină pentru musulmanii sunniți ceea ce este Israelul pentru evrei: un stat fondat pe teritoriul străvechi, dar revendicat astăzi, un puternic stat religios care să-i protejeze oriunde s-ar afla. Oricât ar fi de șocantă și respingătoare această comparație, ea reprezintă, cu toate acestea, vigurosul mesaj transmis tinerilor musulmani lipsiți de drepturi care trăiesc în haosul politic creat de factori perturbatori cum ar fi corupția excesivă, inegalitatea și nedreptatea din statele moderne musulmane, dictatura nemiloasă al lui Bashar al-Assad în Siria, refuzul guvernului condus de Nouri al-Maliki de a-i integra pe sunniți în structura vieții politice irakiene, punând capăt persecutării lor de către mașinăria politică de la

Bagdad, eșecul înlocuirii infrastructurii socioeconomice distruse în timpul războiului și rata mare a șomajului. Ea reprezintă, de asemenea, un mesaj puternic și, în același timp, seducător pentru cei care trăiesc în străinătate, pentru tineretul musulman marginalizat din Europa ori Statele Unite, care încearcă să se integreze într-o societate occidentală ce le oferă tinerelor generații tot mai puține oportunități. Nicio altă organizație militară nu a dovedit o asemenea înțelegere și intuiție față de politicile locale din Orientul Mijlociu și față de frustrările emigranților musulmani din toată lumea. Nicio altă grupare armată nu s-a adaptat cu atât de mult succes la factori aparent accidentali, cum ar fi asigurarea infrastructurii socioeconomice de bază și parteneriatul cu autoritățile locale din teritoriul pe care-l controlează, în efortul său de a edifica o națiune.

Firește, conducerea IS a studiat structura și tacticile altor grupuri armate și a aplicat aceste lecții în noul context. Ca și organizațiile armate europene din anii 1960 și 1970, Brigăzile Roșii, de pildă, din Italia, sau IRA din Irlanda de Nord, Statul Islamic apreciază impactul „propagandei fricii" și a ajuns să utilizeze cu abilitate mediile de socializare pentru a transmite clipuri atrăgătoare, dar și imagini ale acțiunilor sale barbare către o audiență locală și globală. Faptul că frica este o armă mai eficientă decât prelegerile religioase este un lucru pe care al-Qaida nu a reușit să-l înțeleagă. De asemenea, Statul Islamic consideră că violența extremă vinde știrile: într-o lume supraîncărcată cu informație, ciclul mediatic de 24 de ore este avid după imagini tot mai violente – de aici abundența de fotografii și clipuri video reprezentând pedepse violente și torturi care sunt încărcate pe internet în formate care pot fi

vizionate cu ușurință și pe telefoanele mobile. În societatea noastră virtuală și voaioristă, ambalarea atrăgătoare a ceea ce este de fapt un act de sadism a devenit garanția unui spectacol pe cinste.

IS a tras învățăminte, de asemenea, observând puterea propagandei în imediata sa vecinătate. Statul Islamic a analizat mașinăria de propagandă folosită de administrațiile Statelor Unite și Marii Britanii pentru a justifica atacurile preventive din Irak, în 2003. A acordat o atenție specială discursului ținut pe 5 februarie 2003 în cadrul Consiliului de Securitate al ONU de Colin Powell, pe atunci secretar de stat al SUA*, cel despre care se spune că a fabricat mitul lui Abu Musab al-Zarqawi pentru a justifica invadarea Irakului. Mulțumită unei utilizări pe scară largă și foarte profesioniste a paginilor de socializare de pe internet, Statul Islamic a creat, la rândul său, mitologii la fel de false pentru a crea prozeliți, a recruta și a colecta bani pe tot cuprinsul lumii musulmane.

Urzeala de mister și mitologie țesută cu grijă în jurul liderului IS, Abu Bakr al-Baghdadi, a fost esențială pentru succesul acestei strategii. Într-o lume suprasaturată de informații, misterul joacă, de asemenea, un rol important pentru stimularea imaginației colective. Cu cât vrei mai mult să ascunzi ceva, cu atât ar vrea unii să îl dezvăluie, și cu cât sunt mai puține informații, cu atât mai intens lucrează imaginația. Dați-le privitorilor câteva clipuri iar ei vor completa restul

---

* Discursul în întregime la http://www.theguardian.com/world/2003/feb/05/iraq.usa. Powell invocă armele de distrugere în masă ale lui Saddam pe baza unor probe discutabile, justificând necesitatea invaziei (n. tr.).

cum le vine mai bine. Publicitatea modernă a construit o industrie de miliarde bazându-se pe aceste concepte simple. Astăzi, mașina de propagandă a Statului Islamic se folosește de ele pentru a crea mitul lui al-Baghdadi și al noului Califat. Islamul se bazează pe misterul reîntoarcerii Profetului. Așadar, pe de-o parte IS îi terorizează pe occidentali cu barbaria extremă a execuţiilor sale, iar pe de altă parte îi face pe susţinătorii săi musulmani să creadă că Profetul s-a întors în hainele lui al-Baghdadi. E de mirare cât suntem de miraţi.

Folosindu-se deopotrivă de violenţă, Șaria și propagandă pe paginile de internet, dar și de o gamă variată de programe sociale populare care-și propun să îmbunătăţească condiţiile de viaţă ale populaţiei sunnite de pe teritoriul Califatului, IS își dovedește profundul simţ practic. (Se deosebește și în această privinţă de al-Qaida.) În cazul în care această strategie reușește, comunitatea internaţională va fi forţată să se confrunte cu un nou scenariu apărut în cursul istoriei terorismului și al construcţiei naţionale. Mai precis, Statul Islamic va furniza o soluţie realistă la „dilema terorismului", care este ultima provocare la adresa statului modern.

Adevărul este că statul modern trebuie să decidă dacă să considere actele de terorism un pericol pentru siguranţa naţională sau pentru lege și ordine. Dilema se naște din dubla responsabilitate a statului modern: de a-și proteja cetăţenii de inamicii externi și de infractorii din interior. Grupările armate intenţionează să răstoarne statele existente, punând astfel în pericol siguranţa naţională. Scopul IS, de pildă, este să elibereze teritoriile vechiului Califat al Bagdadului de sub domnia tiranică a șiiţilor și să anexeze Iordania și Israelul pentru a reface astfel frontierele de odinioară. În

același timp, grupări armate precum al-Qaida ori Statul Islamic se folosesc de mijloace criminale, barbare, cum ar fi teroriștii sinucigași sau chiar crucificarea adversarilor, pentru a-și atinge scopurile. Până la războiul împotriva terorismului declanșat de președintele Bush, statele minimalizau terorismul, considerându-l o formă de infracțiune, adică un pericol la adresa ordinii și legalității, și-și lăsau magistrații să se ocupe de el. Chiar și atunci când Bush a declarat că al-Qaida este un pericol pentru securitatea națională, membrii organizației au fost considerați combatanți aflați în afara legii și nu au primit niciodată statutul de inamici. De aceea, terorismul poate fi definit drept o faptă criminală care are ca obiectiv un război.[8]

Cu toate acestea, dacă, folosindu-se de metode teroriste pentru a câștiga controlul teritorial și de reforme sociale și politice pentru a-și asigura consensul popular, Statul Islamic reușește să construiască un stat modern, unul pe care lumea să-l ia în considerare, va dovedi astfel ceea ce au profețit toate organizațiile armate: că membrii săi nu sunt infractori, ci inamici angajați într-un război asimetric pentru răsturnarea regimurilor ilegitime, tiranice și corupte.

Cartea de față a fost scrisă pe măsură ce războiul de cucerire al Statului Islamic avansa, având mereu în atenție cele mai recente informații. Cum conflictul va mai continua o vreme, cartea încearcă să răspundă unor întrebări cheie în legătură cu natura și obiectivele Statului Islamic și ale Califatului, fără a-și propune să anticipeze rezultatul conflictului, ci să ajute cititorul să-i înțeleagă adevărata natură. Una dintre concluziile pe care le putem trage fără ezitare este că, din momentul atentatelor de la 11 Septembrie, terorismul islamic

a devenit mai puternic, nu mai slab – într-atât de puternic încât a intrat acum în domeniul construcției naționale –, ținând pur și simplu ritmul cu o lume aflată într-o schimbare rapidă, în care propaganda și tehnologia joacă un rol tot mai important. Nu același lucru s-ar putea spune însă și despre forțele care încearcă să-i oprească expansiunea.

Prolog

Un nou tip de terorism?

În ultimii trei ani, succesele Statului Islamic au fost fără precedent. Apelând la metode brutale, dar și la o înțelegere pătrunzătoare, acesta ar putea realiza ceea ce, istoric vorbind, părea de nerealizat: reconstrucţia Califatului. În perioada de după al Doilea Război Mondial, nicio grupare armată nu a reușit să cucerească un teritoriu atât de întins. La apogeul său, Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei, de departe cea mai mare organizație armată din Orientul Mijlociu, controla doar o mică parte din teritoriul pe care-l administrează azi Statul Islamic. Această realizare este atribuită adesea conflictului sirian, care este considerat incubatorul noului tip de terorism.

Adevărul este că Siria, aflată în convulsiile războiului civil ce a urmat Primăverii Arabe și copleșită de propriii săi insurgenți islamiști, oferă o poveste convenabilă pentru cei care vor să excludă gândul vreunei legături între Statul Islamic, atentatele din 11 Septembrie și invazia americană a Irakului din 2003. Occidentul și lumea în general s-au cramponat de ideea că situaţia teribilă de astăzi din Irak și din Siria nu are precedent istoric, că nu suntem responsabili de evenimentele care se petrec acum în Orientul Mijlociu. În consecință, spre deosebire de trupele eterogene al-Qaida din Afganistan sau de armata sinucigașă a lui al-Zarqawi din Irak, Statul Islamic ne

este descris ca o nouă specie: o organizaţie capabilă să genereze venituri imense, să acţioneze ca o multinaţională a violenţei, să comande o armată vastă şi modernă, şi să înroleze soldaţi pe deplin pregătiţi de luptă. Toate acestea sunt adevărate. Nu sunt adevărate însă noutatea şi unicitatea trăsăturilor sale genetice.

Desigur, spre deosebire de talibani sau al-Qaida, Statul Islamic administrează un buget imens, generat în parte de anexarea unor bunuri productive cum ar fi câmpurile petroliere şi centralele electrice de pe teritoriul Siriei. Conform *Wall Street Journal*, numai exportul de petrol generează 2 milioane de dolari pe zi.[9] Pe lângă aceşti bani, pe teritoriul pe care-l controlează impune taxe pe afaceri, dar şi pe vânzarea de arme, alte piese de echipament militar şi bunuri de larg consum, multe aduse pe profitabilele rute de contrabandă care trec graniţele Siriei dinspre Turcia şi Irak. Excepţionalul „spirit antreprenorial" al acestei organizaţii în comparaţie nu doar cu talibanii, ci şi cu celelalte grupări armate, a fost confirmat de curând de descoperirea accidentală a „bugetului său anual". Consemnând în detaliu toate veniturile şi cheltuielile, până la înregistrarea costurilor fiecărei misiuni sinucigaşe şi alcătuit conform celor mai sofisticate exigenţe contabile, raportul cuprinde ceea ce un cititor ar putea confunda fără probleme cu bugetul unei companii multinaţionale legale şi înfloritoare.[10]

Oricum, capacitatea Statului Islamic de a funcţiona ca o corporaţie a terorii nu este fără precedent – nici priceperea sa de a genera bani, şi nici modul în care înţelege importanţa unor obiective strategice, cum ar fi barajul de la Mosul.

Până la mijlocul anilor 1990, Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei acumulase, conform datelor CIA, între 8 şi 14 miliarde de dolari, o sumă mai mare decât produsul intern brut pe care-l aveau pe atunci Bahrainul (6 miliarde), Iordania (10,6 miliarde) şi Yemenul (6,5 miliarde).[11] Cu o avere estimată

la 2 miliarde de dolari, Statul Islamic mai are mult până să acumuleze banii Organizației pentru Eliberarea Palestinei.[12]

Statul Islamic depășește organizațiile armate din trecut la capitolele îndrăzneală militară, manipulare a presei, programe sociale și, mai presus de orice, construcție națională. Aceste avantaje subtile în direcții de regulă ignorate de grupările armate sugerează o îmbunătățire a vechiul model de terorism, nu o mutație genetică. Adevărul este că toate aceste îmbunătățiri rezultă din capacitatea Statului Islamic de a se adapta la schimbările dramatice de după Războiul Rece.

În trecut, activitatea teroristă a fost limitată la mici teritorii controlate de armatele unor state puternice: OEP s-a luptat cu mașina militară israeliană, IRA cu armata britanică. De asemenea, aspirațiile teritoriale ale organizațiilor insurgente erau limitate cu necesitate de alianțele mai puternice din timpul Războiului Rece, care stabileau granițele statelor, în vreme ce numai două superputeri și-ar fi putut permite să finanțeze războaie purtate prin intermediari.

Astăzi trăim într-o lume multipolară de alianțe schimbătoare, care abundă în terorism susținut de diverse guverne. Statul Islamic a putut să-și consolideze astfel Califatul pe un imens teritoriu măcinat de războaie sectare, fiind finanțat de câteva state. Pe parcursul acestei operațiuni, nu s-a confruntat doar cu un singur inamic: a avut de-a face cu armatele siriană și irakiană, cu Frontul Islamic – o coaliție de grupări jihadiste –, cu rebelii sirieni, dar și cu milițiile șiite și cu Peshmerga kurdă, toate angajate pe fronturi multiple, însă unele slăbite de corupție.[13] Aceasta este o distincție cheie și explică modul în care Statul Islamic reușește să poarte un război de cucerire care amenință să desființeze granițele moderne într-o regiune care se întinde pe tot cuprinsul Orientului Mijlociu – un lucru pe care nicio altă organizație militară nu l-a putut înfăptui mai înainte.

Dacă priceperea economică și militară nu fac din Statul Islamic reprezentantul unui nou tip de terorism, nu o face nici înclinaţia pe care o are pentru spectacolele medievale de o violenţă barbară, despre care presa occidentală afirmă greșit că i-ar fi șocat chiar și pe liderii al-Qaida. Însuși infamul coordonator al atentatelor al-Qaida de la 11 Septembrie, Khalid Sheikh Mohammed, a fost cel care l-a decapitat în 2002 pe reporterul *Wall Street Journal* Daniel Pearl – ocazie cu care a fost transmis, pentru prima dată, în mass-media din întreaga lume, acest tip de asasinat barbar. Execuţia lui Pearl a fost urmată în 2004 de cea a lui Nicholas Berg, decapitat de gruparea lui Abu Musab al-Zarqawi. În același an, capturarea celor patru angajați ai societății Blackwater, ale căror cadavre incendiate au fost târâte pe străzile din Falluja, a reprezentat un incident considerat de mulţi o culme a monstruozității. Din nefericire, acţiunile violente ale Statului Islamic nu sunt singulare.

De aceea, din cenușa războiului împotriva terorismului, într-un mediu marcat de finalul Războiului Rece, Statul Islamic s-a constituit nu ca un nou tip de terorism, ci ca o mutaţie a fostei sale esențe. Succesul său derivă din convergența mai multor factori, printre care se numără existența unei lumi multipolare globalizate, stăpânirea tehnologiei de ultimă oră, pragmatismul încercării de a edifica o naţiune, profunda înţelegere a psihologiei locuitorilor din Orientul Mijlociu și a emigranţilor musulmani, dar și umbra lungă a răspunsului occidental la atentatele din 11 Septembrie, care a aruncat Orientul Mijlociu într-un deceniu de război sectar. A ignora aceste fapte este nu doar greșit și superficial, este de-a dreptul periculos. „Cunoaște-ţi dușmanul" rămâne cea mai importantă deviză în lupta împotriva terorismului.

Capitolul unu

De la al-Zarqawi la al-Baghdadi

Succesul Statului Islamic ne obligă să evaluăm situaţia. Este momentul să declarăm neputinţa eforturilor contrateroriste de a împiedica întemeierea Califatului, este timpul să ne confruntăm cu propriile noastre responsabilităţi. Lumea are nevoie de o nouă abordare pentru a opri această entitate politică ostilă, mai ales acum, când ea redesenează cu sânge graniţele Orientului Mijlociu. Nu putem ajunge la o asemenea strategie negând faptul evident că geneza Califatului este întreţesută în profunzime cu politici şi intervenţii occidentale în Orientul Mijlociu timp de mai multe decenii.

Dacă IS reuşeşte să construiască o singură naţiune pe teritoriul Irakului şi Siriei, ameninţarea acestei realizări va depăşi cu mult peisajul politic al celor două naţiuni. Pentru prima dată în istoria modernă, o organizaţie armată va duce la îndeplinire ţelul suprem al terorismului: îşi va crea propriul stat din cenuşa naţiunilor existente, nu printr-o revoluţie, aşa cum s-a întâmplat în Iran, ci printr-un război tradiţional de cucerire bazat pe tactici teroriste.[14] Dacă va reuşi asta, Statul Islamic va deveni noul model al terorismului.

Cum s-a ajuns aici? Răspunsul detaliat trebuie căutat în modul în care au divizat fostele puteri coloniale Orientul

Mijlociu imediat după război. Răspunsul scurt poate fi dedus din combinația războiului preventiv din Irak cu războiul civil din Siria. Primul a creat unul dintre cei mai strălucitori și enigmatici strategi ai jihadului modern, răposatul Abu Musab al-Zarqawi, un individ care a pus la îndoială pe față conducerea istorică a organizației al-Qaida și care, după cum vom vedea, a aprins din nou conflictul străvechi și sângeros dintre sunniți și șiiți, de care s-a folosit ca tactică fundamentală pentru renașterea Califatului. Siria a fost o ocazie excepțională, o rampă de lansare pentru cei care au asimilat mesajul lui al-Zarqawi și care-și doreau să-i materializeze visul, printre ei numărându-se și Abu Bakr al-Baghdadi, noul calif.[15]

Pentru a înțelege cum a fost posibil ca într-un singur deceniu o grupare jihadistă să devină forța distructivă capabilă să destabilizeze regiuni întregi, punându-le în evidență profundele contradicții politice și sectare, trebuie să facem un pas înapoi în istorie, să analizăm steaua în ascensiune a lui al-Zarqawi precum și declanșarea conflictuliu sirian.

Moștenirea lui al-Zarqawi

Abu Musab al-Zarqawi a avut origini beduine. S-a născut cu doar șapte luni înainte de declanșarea Războiului de Șase Zile, în 1967, într-o familie de muncitori din Zarqa, al doilea oraș ca mărime din Iordania. A fost un tânăr cu probleme și a comis infracțiuni mărunte. A fost arestat când avea puțin peste douăzeci de ani și a petrecut cinci ani în închisoare, unde a adoptat salafismul radical, o doctrină care, după cum vom vedea, cere respingerea integrală a valorilor și influențelor occidentale. Până astăzi, salafismul este crezul adoptat oficial de Statul Islamic. Odată eliberat din închisoare, al-Zarqawi a

plecat de îndată în Afganistan pentru a deveni mujahedin, dar a ajuns prea târziu pentru a lupta cu sovieticii.

În anul 2000, în Afganistan, la Kandahar, al-Zarqawi îl întâlnește pe Osama bin Laden pentru prima dată. Îndrăzneț, tânărul jihadist respinge invitația sauditului de a deveni parte a organizației al-Qaida. Al-Zarqawi nu era pregătit să lupte împotriva Statelor Unite, inamicul de departe. În schimb, el dorea să acționeze împotriva inamicului de aproape, guvernul iordanian, și să fondeze un stat cu adevărat islamic în regiune. Acesta a devenit obiectivul modestei tabere de antrenament pe care a pus-o pe picioare nu peste mult timp la Herat, în Afganistan, lângă frontiera iraniană, unde erau antrenați atentatori sinucigași pentru misiuni în întregul Orient Mijlociu.

Adevărul este că intrarea lui al-Zarqawi în arena irakiană a fost marcată de primele atacuri sinucigașe din această țară. În august 2003, o bombă aflată într-un camion a explodat lângă sediul Organizației Națiunilor Unite din Bagdad, omorându-i pe șeful delegației ONU și pe câțiva dintre membrii acesteia. Câteva zile mai târziu, Yassin Jarrad, tatăl celei de-a doua soții a lui al-Zarqawi, a intrat cu o mașină plină de explozibile în Moscheea Imamului Ali*. Explozia a ucis 125 de șiiți, printre care se număra și ayatollahul Mohammed Baqir al-Hakim, liderul spiritual al Consiliului Suprem al Revoluției Islamice din Irak (SCIRI). Ayatollahul abia se întorsese din Iran după înlăturarea lui Saddam Hussein și se pregătea să conducă SCIRI spre victoria politică într-un Irak în sfârșit democratic.[16]

---

* Cunoscută și ca „Masjid Ali", al treilea loc sfânt al celor 200 de milioane de musulmani șiiți. Altarul moscheii a fost construit în anul 977 și a fost reconstruit de mai multe ori pe parcursul istoriei, ultima dată după anul 1500, de către șahul safevid Ismail I. Este situată la Najaf, în Irak (n. tr.).

Legătura dintre cele două evenimente a scăpat analiștilor occidentali în momentul acelor atacuri. În august 2003, conflictul irakian era frecvent considerat în Occident drept o luptă bilaterală, în primul rând între forțele coaliției și susținătorii acesteia, pe de-o parte, și milițiile șiite ale lui Muqtada al-Sadr și loialiștii lui Saddam Hussein, pe de cealaltă parte. Însă mișcarea jihadistă internațională a înțeles și a asimilat fără probleme mesajul. Al-Zarqawi a dat semnalul că în Irak conflictul se desfășoară pe două fronturi, unul împotriva forțelor coaliției și altul împotriva șiiților. Iar misiunile sinucigașe erau principala sa tactică teroristă.

De la sfârșitul lui august 2003 până în decembrie 2004, când Osama bin Laden l-a recunoscut oficial drept șef al mișcării al-Qaida din Irak, iordanianul a condus un grup de jihadiști cunoscut ca Tawhid al-Jihad și redenumit mai târziu Statul Islamic din Irak (ISI). Cu toate acestea, bin Laden nu era de acord cu strategia ISI de a scinda insurgențele șiită și sunnită și nici nu le împărtășea teama că în Irak s-ar putea naște o mișcare de rezistență naționalistă unită de succes, un front secular care i-ar fi marginalizat pe jihadiști. În primăvara lui 2004, teama lui al-Zarqawi a fost confirmată când revolta șiită declanșată de Muqtada al-Sadr a stârnit admirația insurgenților sunniți, care au lipit fotografii ale imamului pe zidurile cartierelor sunnite. Bin Laden, se pare, greșise. Acesta a fost momentul în care sauditul s-a decis să înroleze gruparea lui al-Zarqawi în al-Qaida, denumind-o al-Qaida din Irak și alăturându-se războiului său sectar.

Ca emir al grupării al-Qaida din Irak, al-Zarqawi putea pe de-o parte să atragă suficienți susținători și resurse pentru a se confrunta cu trupele Statelor Unite, și pe de alta să continue nemilosul șir de atentate sinucigașe împotriva șiiților, aducând

Irakul în pragul unui război civil. Moartea sa în 2006, în urma unui atac aerian american, a preîntâmpinat declanșarea unui război sectar în Irak și i-a slăbit pentru o vreme organizația.

Din 2006, s-a declanșat lupta pentru preluarea controlului mișcării al-Qaida din Irak. Între timp[17], în cadrul unei mișcări denumite Deșteptarea Sunnită, vârstnicii au convins populația să întoarcă spatele jihadiștilor, considerându-i străini și adversari.[18] Această mișcare împreună cu „unda de șoc" a strategiei militare americane, care a dus la intensificarea atacurilor, au avut ca rezultat slăbirea tuturor grupurilor jihadiste din Irak. Abia în 2010, când Abu Bakr al-Baghdadi a devenit liderul a ce mai rămăsese din al-Qaida din Irak, lucrurile au început să se schimbe.

Sub conducerea lui al-Baghdadi, gruparea a revenit la mai vechiul nume de Statul Islamic din Irak și, cu toate că a continuat atacurile împotriva țintelor americane din Irak, a început să se distanțeze de al-Qaida. Al-Baghdadi era conștient de lipsa de popularitate a „mărcii" al-Qaida printre irakienii ce urmau Deșteptarea Sunnită și s-a prezentat special într-o lumină mai locală și mai naționalistă. El a înțeles de asemenea că, pentru populația sunnită, guvernul șiit condus de prim-ministrul Maliki, care o discrimina pe față folosindu-se și de tactici politice, și de violență, devenise mai nepopular decât al-Qaida.[19] În consecință, a început să atace ținte șiite, alimentând conflictul sectar.

În scurtă vreme, a devenit clar că nu-și va atinge scopul prin această strategie. ISI era prea mic și prea slab pentru a determina schimbări semnificative. Astfel că al-Baghdadi a ajuns să considere conflictul sirian drept ocazia prin care poate regrupa și întări organizația pe care o conducea.

În 2011, al-Baghdadi a trimis un mic număr de jihadiști în Siria. Călătorind pe vechile trasee ale contrabandiștilor din zonele deșertice aflate în nord-vestul Irakului, aceștia au acționat ca avangarda ISI, având sarcina să cerceteze dacă în conflictul sirian există premisele care să permită întărirea grupului din punct de vedere militar. Și, într-adevăr, erau. Războiul purtat prin intermediari în Siria nu doar că le-a permis membrilor ISI să se antreneze, el le-a oferit și mijloacele financiare necesare pentru relansarea organizației, nu după modelul celorlalte grupări armate jihadiste, ci ca un jucător cheie care să controleze propriul fief și propria mașină de război.

Spre deosebire de ceilalți lideri al-Qaida, care se fereau de cuceririle teritoriale, concentrându-se pe lupta cu inamicii de departe, cu Statele Unite adică, al-Baghdadi împărtășea credința lui al-Zarqawi că, fără o bază teritorială vastă și puternică în Orientul Mijlociu, lupta lor este sortită eșecului. Visul său era la fel de ambițios ca și cel care-l călăuzise pe al-Zarqawi: să reconstituie Califatul Bagdadului purtând un război de cucerire împotriva inamicilor din vecinătate – elitele oligarhe și corupte care conduceau Siria și Irakul, șiiții.

În aceste țări, al-Baghdadi a folosit o strategie pusă la punct cu mulți ani înainte de al-Zarqawi, purtând un război tradițional de cucerire din aproape în aproape, ocupând orașe și sate și impunând domnia Șariei peste tot. În Irak, a ajuns chiar să folosească tactici militare perfecționate de predecesorul său, cum ar fi Centura Bagdadului, strategie care se va dovedi decisivă în edificarea Califatului.[20]

Centura Bagdadului

Centura Bagdadului a fost numele de cod folosit de al-Zarqawi pentru planul său de a cuceri orașul. În loc să cucerească centrul Bagdadului, el își propusese să izoleze capitala cucerind una după alta localitățile din proximitate, din regiunea de centură.

Inițial, al-Zarqawi plănuise să se folosească de bazele ISI din zonele de centură „pentru a controla accesul în Bagdad și pentru a dirija finanțele, armele, atentatele cu mașini-capcană și luptătorii din oraș”[21]. Plănuia, de asemenea, „să restrângă rutele elicopterelor Statelor Unite, amplasând baterii antiaeriene de-a lungul traseelor cunoscute în zonele de centură din jurul Bagdadului”[22]. Centura în sine era împărțită în cinci regiuni distincte: una în sud, în care intra nordul provinciei Babil și sudul provinciei Diyala; o alta în vest, formată din estul provinciei Anbar și zona Thar Thar; o alta în nord, formată din sudul provinciei Salahaddin și din orașe precum Taji; o alta în est, cuprinzând regiuni rurale din estul Bagdadului; și Centura Diyala care cuprindea Baqubah și Khalis.[23]

La începutul lui 2006, jihadiștii conduși de al-Zarqawi au început să pună în aplicare planul, preluând inițial Falluja și mare parte a provinciei Anbar. În martie și aprilie, au avansat către Bagdad capturând Karma și Abu Ghraib. În cele din urmă, au lansat atacuri cu bombe în provincia nordică Babil și în sudul Bagdadului. Controlând acum în mare măsură Centura, grupul și-a consolidat pozițiile în regiunea sunnită. Însă în 2007, intensificarea operațiunilor coaliției a adus mai bine de 130 000 de soldați americani în Irak cu misiunea de a recuceri orașele din jurul Bagdadului și așa-numitul „triunghi al morții” din sudul capitalei. Implicând formațiuni ale Deșteptării

Sunnite și forțe de securitate irakiene însumând sute de mii de oameni, operațiunile Statelor Unite au durat ceva mai mult de un an și „s-au concentrat asupra taberelor și bazelor de antrenament, comandă și control ale Statul Islamic din Irak (la acea vreme parte a grupării al-Qaida din Irak), dar și asupra fabricilor acestuia de dispozitive explozibile improvizate și de bombe pentru atentatorii sinucigași”[24]. În cele din urmă, așa-numita „undă de șoc” a fost declarată un succes.

În vara lui 2014, al-Baghdadi refăcuse formidabila armată a Statului Islamic la nivelul la care fusese ISI în 2007, la finalul operațiunii Centura Bagdadului. Astfel, continuând eforturile de fondare a Califatului, el a realizat ceea ce nici măcar al-Zarqawi nu reușise: încorporarea Centurii Bagdadului într-un nou stat. Nicio surpriză așadar că mulți sunniți din Irak îi considerau pe al-Baghdadi și Statul Islamic drept un phoenix islamic, ridicat din cenușa jihadului condus de Abu Musab al-Zarqawi.

Al-Baghdadi, profetul modern

Deși al-Baghdadi a ocupat locul lui al-Zarqawi ca lider al al-Qaida din Irak în 2010, la patru ani de la moartea ultimului, cei doi bărbați împărțeau aceeași baricadă de câțiva ani. După ce Statele Unite au declanșat invazia, în 2003, al-Baghdadi s-a alăturat grupării lui al-Zarqawi, Tawhid al-Jihad, având sarcina de a aduce ilegal luptători străini în Irak. Mai târziu, a devenit emir de Rawa, oraș lângă frontiera siriană unde prezida propriul său tribunal care aplica Șaria și unde „și-a câștigat notorietatea pentru brutalitatea sa, ordonând execuția publică a celor suspectați că acordă ajutor trupelor coaliției conduse de Statele Unite.”[25] S-ar putea spune că în perioada în care a

guvernat Rawa se regăsesc premisele modului în care va administra al-Baghdadi Califatul.

Ca și al-Zarqawi, al-Baghdadi s-a concentrat pe operațiunile cotidiene ale organizației și s-a ferit să distribuie clipuri video sau să facă declarații politice, comportament pe care-l au în comun liderii jihadiști. Există doar două fotografii ale lui înainte de a fi fost numit calif. În prima, descoperim un bărbat serios cu chip smead și rotund. În cealaltă, publicată de guvernul irakian în ianuarie 2014, vedem chipul unui individ bărbos, care nu zâmbește, îmbrăcat cu un costum negru.[26] Imaginea este zgâriată și cețoasă, de parcă ar fi fotografia unei fotografii. În acest răstimp, al-Baghdadi și-a acoperit chipul chiar și în fața celor mai de încredere locotenenți ai săi, ceea ce i-a atras numele de „șeicul invizibil". Discreția și misterul care-l învăluie pe acest calif modern ne apar chiar ca o antiteză a ostentației și fastului politicienilor occidentali și dictatorilor arabi, ale căror imagini ubicue, lipite pe toate zidurile, le ridică pe cele mai înalte culmi cultul propriei personalități.

Faptul că al-Baghdadi preferă să evite luminile rampei ar putea fi rodul perioadei de cinci ani în care a fost deținut în lagărul Bucca din sudul Irakului, după ce a fost capturat de militarii americani în 2005. Ca și predecesorul său iordanian, în închisoare a stat în umbră, făcându-i pe americani să se înșele în privința adevăratului său potențial de conducător.[27]

Mediul unde a crescut al-Baghdadi se deosebește destul de mult de originea umilă a predecesorului său. Născut în 1971 în Irak, la Samarra, al-Baghdadi pretinde că este un descendent direct al profetului Mahomed. Conform unei des citate biografii publicate de jihadiști, „provine dintr-o familie religioasă. Printre frații și unchii săi se află imami și profesori de limbă arabă, retorică și logică"[28]. Al-Baghdadi însuși are o diplomă

de studii islamice la Universitatea din Bagdad și a fost imam în capitală și în Falluja, înainte de a fi capturat. Educația sa academică dă greutate modului cum interpretează islamul și l-a încurajat să se prezinte drept o versiune modernă a Profetului. Până la șeicul Azzam, fondatorul organizației Muktab al-Kidmat, filiala arabo-afgană, niciun jihadist modern nu a mai avut o asemenea pregătire teologică oficială. În prima sa apariție publică după ce a fost ales calif, el a vorbit în Marea Moschee din Mosul, îmbrăcat în veșmintele tradiționale ale unui imam. Discursul său nu a fost cel al unui terorist sângeros, ci al unui lider religios înțelept și pragmatic: „Sunt *wali,* cel care vă conduce, deși nu sunt cel mai bun dintre voi, așa încât, dacă vedeți că am dreptate, ajutați-mă! Dacă veți considera că sunt în greșeală, sfătuiți-mă și puneți-mă pe calea cea bună, și supuneți-vă mie, câtă vreme eu mă supun Dumnezeului din voi!"[29]

Statul Islamic din Irak și Levant

Odată ales calif, al-Baghdadi a consolidat câteva centre de rezistență din Siria și a atras luptători din străinătate folosindu-se de o campanie propagandistică abilă. Conform lui Shiraz Maher[30], membru al Centrului Internațional pentru Studiul Radicalizării de la Kings College din Londra, al-Baghdadi a primit cu brațele deschise toți nou-veniții, în vreme ce alte organizații, cum ar fi Jabhat al-Nusra, considerată de mulți drept un fel de franciză al-Qaida în Siria, au refuzat posibilii recruți, temându-se de intruși. Atât ușurința cu care te puteai alătura ISI, cât și profilul său mediatic sofisticat, i-au mărit popularitatea peste granițe, în special pentru tinerii musulmani din Occident.

În 2013, ISI a pus la cale o fuziune tactică cu membrii organizației Jabhat al-Nusra. Această alianță a dat naștere unei noi organizații: Statul Islamic din Irak și Levant (al-Sham). A provocat separarea câtorva comandanți din al-Nusra care au fost împotriva fuziunii și a declanșat lupte sângeroase între insurgenții sunniți din Siria.

În ciuda asemănărilor ideologice între Jabhat al-Nusra și ISI, mulți observatori au privit cu scepticism această fuziune. În timp ce fostul grup fusese ocupat cu înlăturarea regimului Assad, ISI se concentra acum pe propriile cuceriri teritoriale. „ISIS nu a cucerit nimic de la forțele lui Assad, ci s-a angajat în luptă cu rebelii și alte grupări jihadiste. Strategia sa a fost să le atace pozițiile pentru a-și crea propria sa enclavă", după cum spune Francesca Borri, jurnalistă independentă și autoare a cărții *La Guerra Dentro*. Într-adevăr, al-Baghdadi nu și-a ascuns defel planul de a construi un stat islamic în Siria sfâșiată de război și tocmai de aceea ISI le-a apărut sirienilor drept o forță străină de cucerire, în vreme ce al-Nusra avea planuri mai puțin ambițioase.

Dat fiind că nu s-a abținut să-i atace atât pe sectari, cât și pe grupările sunnite rivale, al-Baghdadi este considerat de mulți jihadiști drept un comandant fără scrupule. „Atât Frontul Islamic, cât și Armata Siriană Liberă și alte grupuri de rebeli consideră că ISIS este unul dintre inamicii lor", spune Michael Przedlacki, producătorul documentarului *Aleppo: Notes from the Dark*.[31] „Comandant fără scrupule" este și modul în care l-a caracterizat conducerea al-Qaida pe al-Zarqawi după ce acesta a pus la cale prima misiune sinucigașă împotriva unor ținte șiite în 2003. Intervenind pe parcursul evenimentelor, Ayman al-Zawahiri a respins fuziunea și i-a ordonat lui al-Baghdadi

să se reîntoarcă în Irak, afirmând că adevăraţii reprezentanţi al-Qaida în Siria sunt comandanţii organizaţiei al-Nusra.

După cum în 2003 al-Zarqawi a ignorat criticile al-Qaida, răspunsul lui al-Baghdadi la ordinele lui al-Zawahiri a fost sfidător: „Trebuie să aleg între comanda lui Dumnezeu și cea a lui al-Zawahiri, iar eu aleg comanda lui Dumnezeu."[32] Aceste cuvinte simple confirmau slăbiciunea tot mai mare a grupării al-Qaida, în comparaţie cu steaua în ascensiune a liderilor Statului Islamic. „Vreme de zece ani și mai bine, [al-Zawahiri] a fost captiv într-o zonă de la graniţa dintre Afganistan și Pakistan și nu a făcut mai mult decât să transmită câteva declaraţii și clipuri video", a afirmat pentru agenţia France-Presse Richard Barrett, un fost șef al departamentului de contraterorism al serviciilor de informaţii externe britanice. „Pe de altă parte, al-Baghdadi a făcut o mulţime de lucruri – a cucerit oraşe, a mobilizat mari mase de oameni, omoară fără milă peste tot în Irak și în Siria… Dacă ai fi un tip care-și dorește să acţioneze, atunci i te-ai alătura lui al-Baghdadi."[33]

Este de necontestat faptul că popularitatea Statului Islamic s-a născut din atracţia exercitată de extraordinarele sale succese militare asupra unei populaţii îngenuncheate de deceniile în care a fost condusă de liderii arabi susţinuţi de Occident, o populaţie dezamăgită de corupţia din Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei și din Hamas, și deprimată din cauza perioadei parcă fără sfârșit de convulsii sectare, războaie și sancţiuni.

Având ca fundal un război civil în Siria și un Irak încă șchiopătând după intervenţia occidentală, IS a evitat să emită *fatwa* și să ţină discursuri religioase. A câștigat, în schimb, susţinători promiţându-le mântuirea politică prin restaurarea Califatului. Acceptarea noului stat, oricum, pretinde un preţ considerabil de la susţinătorii care caută o soluţie politică

durabilă după decenii de război și dezastru. El le cere propriilor supuși să-i accepte regulile stricte, justiția dură și un statut de rang secund pentru femei. Mai mult, după cum dovedesc atacurile sectare ale Statului Islamic, nici șiiții și nici adepții oricărei alte credințe nu-și vor găsi locul în viitorul stat dacă nu se vor converti la salafism.

Oricum, cu toată brutalitatea de care au dat dovadă, Statul Islamic și al-Baghdadi par să aplice un program care empatizează cu sunniții persecutați. Deocamdată, această nouă entitate nu este decât un „stat-fantomă" (*shell-state*), un organism cu infrastructura social-economică a unui stat, dar căruia îi lipsește recunoașterea politică și consensul popular necesare unui stat veritabil. Când, în toamna lui 2014, Statele Unite anunțau un program de trei ani de lovituri aeriene pentru a distruge această grupare, al-Baghdadi lucra deja intens să schimbe această situație. Obiectivele Statului Islamic par mai apropiate decât oricând.

Capitolul doi

Repetiţii pentru Califat

Califatul nu este singura tentativă istorică a unei organizaţii armate de a-şi construi propriul stat-fantomă. Cu multe decenii înainte, OEP a fondat cu succes un stat-fantomă, după ce şi-a câştigat independenţa faţă de cei care o susţineau şi a trecut la privatizarea efectivă a terorismului. În mod ironic, această realizare a fost o surpriză pentru israelieni, după cum la fel de şocat a fost şi Occidentul în vara lui 2014, când a descoperit bogăţiile pe care a pus stăpânire Statul Islamic. Istoria independenţei financiare a OEP stă mărturie împotriva pretenţiilor absurde ale experţilor în contraterorism care susţin că nu ar fi putut prevedea ascensiunea Statului Islamic pe firmamentul grupărilor jihadiste – dacă nu prin cuceririle militare, atunci prin eforturile financiare încununate de succes.

În decembrie 1987, palestinienii care locuiau în Fâşia Gaza şi în Cisiordania au lansat Intifada. Această revoltă spontană a declanşat o schimbare notabilă în politica israeliană. Guvernul nu a mai tolerat infuziile „neoficiale" de bani în Teritoriile Ocupate şi a ordonat poliţiei să blocheze traficul cu bani la punctele de trecere a frontierei. În anul care a urmat au fost confiscate peste douăzeci de milioane de dolari. Însă această măsură nu a reuşit să blocheze ajutorul economic acordat OEP

în Teritoriile Ocupate. Se puteau câștiga destul de mulți bani pe trasee legale și deseori întortocheate.[34]

Israelienii au descoperit nu peste mult timp că Arafat a transformat o confederație haotică de grupuri armate, finanțate de diverși sponsori, într-o organizație complexă care se autofinanța. Acționa ca un stat *de facto* în teritoriile pe care le controla, grație numeroaselor activități legale sau ilegale, de la exportul de textile la traficul de droguri.[35] OEP genera un venit anual care depășea produsul intern brut al multor țări arabe.

Arafat conducea efectiv Gaza și Cisiordania cu ajutorul acestor bani, fără a mai putea fi controlat de foștii săi sponsori. Oricum, cu bani dar fără recunoaștere politică, Teritoriile Ocupate nu puteau fi definite ca un stat în toată puterea cuvântului, ci numai ca un stat-fantomă, un stat care deține o infrastructură națională, dar nu are autodeterminare, și care constituie embrionul unei națiuni. Conform modelului standard de construcție națională, economia și infrastructura statului modern sunt construite după ce procesul de autodeterminare a produs integrarea politică. În modelul statului-fantomă reprezentat de OEP și adoptat acum de Statul Islamic, construcția economiei și a infrastructurii precedă recunoașterea politică. Autodeterminarea rămâne, astfel, un fapt înșelător, întâmplător. Dar, după cum vom vedea, nu și în intențiile Statului Islamic.

Versiunea modernă a războiului prin intermediari

În timpul Războiului Rece, în urma războaielor purtate prin intermediari, răsăreau deseori state-fantomă. Mai precis, anumite state finanțau actori nonstatali să le poarte războaiele prin procură, iar unele din aceste organizații armate urmau exemplul OEP, obținând independență economică și

construind infrastructura propriului stat. Din 2011, a avut loc o transformare similară în zonele devastate de război din Siria și din Irak. După cum, în timpul Războiului Rece, Arafat se folosea de donațiile sponsorilor arabi pentru a strânge capitalul inițial pe care va clădi avuția independentă a Organizației pentru Eliberarea Palestinei în Teritoriile Ocupate, la fel și Abu Bakr al-Baghdadi exploata financiar sponsorii statali arabi pentru a provoca schimbarea regimului în Siria, creând un fief economic pentru grupul său. Ce diferă astăzi sunt paleta largă de state-sponsor dispuse să finanțeze grupări reprezentante și, de asemenea, incongruența intereselor sponsorilor.

În Siria, oricărui grup jihadist i-a fost relativ ușor să aleagă dintr-o gamă variată de susținători financiari – căutând, într-un fel, oferta cea mai bună prezentată de sponsori. În schimb, în timpul Războiului Rece, grupările mandatate nu aveau decât două posibilități, adică cele două superputeri. Apariția unei lumi multipolare a îmbogățit consistent lista de finanțatori și a transformat astfel războiul prin intermediari într-un fel de arenă pentru pariuri. Când în 2010 al-Baghdadi a dat de veste că e în căutare de sponsori, Kuweitul, Qatarul și Arabia Saudită s-au așezat la coadă, dând fără să vrea acces Statului Islamic la echipament militar occidental – un lux de care Arafat nu s-a bucurat niciodată.[36]

Ce nu s-a schimbat este faptul că intermediarii fac și mai dificilă soluționarea pașnică a conflictelor. Este un adevăr valabil, în special în cazul războiului prin intermediari modern, din pricina conflictelor de interese absurde și paradoxale dintre sponsori. În Siria, Iranul a sprijinit regimul lui Bashar al-Assad, în special prin ramura sa libaneză, Hezbollah, în vreme ce Arabia Saudită, Kuweitul și Qatarul au finanțat o pletoră de grupuri insurgente sunnite, inclusiv fostul ISIS, pentru

a submina puterea iraniană din regiune. În schimb, Hezbollah a înarmat și a finanțat mișcarea Hamas în conflictul palestinian, deși Hamas este predominant sunnită și a fost finanțată, de-a lungul timpului, de Arabia Saudită.[37] În vara lui 2014, Hamas a folosit nu doar drone iraniene (susținând că au fost construite în Gaza), ci și rachete cu rază lungă de acțiune de fabricației siriană (furnizate, se pare, de Statul Islamic) pentru a ataca Israelul.

În completarea acestui tablou, Rusia înarmează regimul lui Assad din Siria, în vreme ce Washingtonul îi înarmează pe rebelii anti-Assad cu arme pe care, ca o ironie, Statul Islamic le confiscă după fiecare victorie. În aprilie 2014, revista *Time* scria: „Luptătorii sirieni folosesc acum arme antitanc de fabricație americană împotriva trupelor lui Assad. Experții spun că este greu de crezut ca aceste arme să fi ajuns în Siria fără aprobarea Statelor Unite."[38] Apoi, pe 10 septembrie 2014, președintele Obama a anunțat într-un mesaj către națiune că Statele Unite urmează să bombardeze Statul Islamic în Siria, la care Damascul, susținut de Moscova, a replicat că, fără aprobarea și permisiunea sa, astfel de acțiuni ar fi un act de agresiune. În războiul modern prin intermediari, alianțele nu sunt niciodată clare și se pot schimba peste noapte.

Terenul diplomatic pe care se mișcă toți acești jucători se modifică mereu, uneori cu efecte absurde. În august 2014, militanți din Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK) au sărit în ajutorul Peshmergăi împotriva Statului Islamic, aflat în plină ofensivă în această regiune autonomă din nordul Irakului. Pe de altă parte, Statele Unite au oferit sprijin aerian pentru operațiunile efectuate de Peshmerga. Rezultatul straniu a fost cooperarea *de facto* dintre PKK și SUA, deși Partidul Muncitorilor din Kurdistan rămâne pe lista oficială de organizații

teroriste a Statelor Unite. Europenii au fost și ei de acord să înarmeze armata kurdă, astfel că, din punct de vedere tehnic, luptă alături de PKK. Iar pentru că Turcia este parte a marii coaliții organizate de Obama pentru a înfrânge Statul Islamic, PKK și Ankara, altfel vechi adversari, sunt acum de aceeași parte a baricadei.[39]

La sfârșitul verii lui 2014, Statele Unite au organizat marea coaliție sub umbrela NATO pentru a lupta împotriva IS. Această decizie ar putea da impresia că Statul Islamic stimulează coalizarea dintre vechi și noi inamici și că timpul unor alianțe iraționale s-a terminat. Nu este cazul. La mijlocul lui septembrie 2014, de exemplu, Iranul și Siria, cele mai mari state șiite din Orientul Mijlociu, nu au fost chemate să participe la Conferința de la Paris, aparent pentru că Arabia Saudită și Qatarul au votat împotriva prezenței lor acolo. Coaliția și conferința nu au pus pe picioare nicio nouă strategie care să soluționeze probleme regionale iar adunarea s-a transformat într-o altă ocazie de a se face fotografii de grup cu șefii de stat. Adevărul este că nicio țară NATO sau arabă nu a fost oficial de acord să trimită militari să lupte cu Statul Islamic. Dimpotrivă, vor continua să participe la conflict prin intermediari, urmărindu-și propriile interese. În mod paradoxal, marea coaliție, în loc să oprească acest proces, riscă să adauge alte țări bogate pe lunga listă a sponsorilor.

Chiar și regimul Assad folosește grupări intermediare pentru a lupta cu rebelii și jihadiștii și pentru a reprima populația locală. În Siria au fost desfășurate trupe Hezbollah și de luptători iranieni în locul coruptei armate siriene. „În martie 2012 am locuit în sudul Libanului", își amintește Francesca Borri. „În fiecare săptămână erau aduse pentru a fi îngropate cadavrele militanților Hezbollah care luptau în Siria."[40]

Pe acest fundal, al-Baghdadi poate profita cu inteligență de paradoxurile politice ale războiului prin intemediari modern. Până acum, dovedind o înțelegere remarcabilă a dorințelor și perspectivelor finațatorilor săi, a exploatat proliferarea micilor grupuri jihadiste și rebele pentru a-și mări propria organizație, fie prin fuziuni, fie prin victorii, împotriva grupurilor sunnite rivale. „În Alep și peste tot în Siria, luptătorii trec deseori dintr-o grupare în alta", explică un fost rebel sirian care a scăpat fugind prin Turcia. „ISIS îi atrage pe mulți pentru că este mai bine organizat, mai eficient decât celelalte. Luptătorii săi par mai bine antrenați. Trebuie să înțelegeți că cei mai mulți oameni care participă la acest război habar n-au să lupte – sunt copii, din Siria și din tot restul lumii. Străinii, în special, sunt entuziasmați de ideea că merg la război. Dar nici măcar nu știu să tragă cu arma. Printre toate aceste grupări, Statul Islamic reflectă cea mai profesionistă imagine, astfel că oamenii cred că vor fi antrenați. În același timp, IS pare hotărât să câștige controlul țintelor cheie pe care și le-a propus. Dacă dorești să lupți, nu-ți poți dori decât să te alături celui mai bun."[41]

Din 2011 până în 2014, mizând pe faptul că nicio forță externă nu va interveni în Siria, al-Baghdadi și-a trasat principalul fief teritorial. A folosit, în mod ironic, banii dați de sponsorii arabi, atacând și cucerind pozițiile rebelilor rivali. Prevăzând un conflict de lungă durată în Siria, el s-a străduit să obțină în mare măsură controlul pieței de armament din această țară.

Evident, manipularea reușită de către Statul Islamic a războiului modern prin intermediari din Orientul Mijlociu provine din contradicțiile acestui tip de conflict în mediul multipolar de după Războiul Rece. Situația este improbabil să se schimbe prin formarea unei mari coaliții, după cum s-a dovedit prin

excluderea Iranului, sponsorul major al regimului Assad, și prin lipsa unei strategii unitare. Într-adevăr, asemenea contradicţii explică dificultăţile cu care s-au confruntat Statele Unite după 2011 în încercarea de a coagula vreun fel de alianţă de forţe în regiune pentru a face faţă schimbării de regim de la Damasc și, mai recent, ameninţării ridicate de Califat. După cum vom vedea în ultimul capitol, marea coaliţie nu a soluţionat contradicţiile din politica externă care au împiedicat adoptarea unor decizii profitabile în legătură cu problemele Orientului Mijlociu.

Ceea ce Occidentul nu ia în seamă, fie din ignoranţă, fie din comoditate, este anarhia care a cuprins nordul Siriei din cauza războiului prin intermediari finanţat de pletora de sponsori. „Societatea este distrusă. Cei care au putut pleca au plecat, iar cei care au rămas sunt prea săraci sau prea bătrâni ca să plece", spune Francesca Borri, multă vreme singurul jurnalist occidental din oraşul Alep. „Ceea ce se întâmplă în nordul Siriei nu mai este defel ce aveam înainte de începutul războiului civil, nu, este ceva cu totul diferit, deloc reprezentativ pentru poporul sirian. Cei care pradă populaţia aparţin unor grupări criminale, responsabile pentru răpirea celor mai mulți occidentali, în mare măsură jurnaliști sau angajați ai organizaţiilor umanitare."[42] Este un scenariu similar celui pe care-l descoperim în regiunile lumii unde autoritatea statului, deseori una excesivă, a fost distrusă, creând astfel un vid politic pe care organizaţiile sectare îl umplu cu violenţă. În acest mediu anarhic, societatea încetează să existe și este înlocuită cu o perenă stare de război premodernă. „În Alep și în afara acestuia, căpeteniile militare sunt autoritatea supremă, și asta este adevărat și în cazul Statului Islamic", mi-a explicat Borri. „Luptătorii dau dovadă de loialitate supremă faţă de comandantul direct,

nu față de conducerea organizației." Oricum, spre deosebire de alte grupuri, Califatul a edificat o ierarhie militară și administrativă care, deși rudimentară, reduce pericolul ca batalioanele sale să degenereze în miliții sau grupări criminale.

Ca în Nigeria, Sahel sau Afganistan, ostaticii sunt mărfuri prețioase și, ca în Libanul anilor 1990, bunurile sunt vândute și revândute de câteva ori pe o piață ticsită de grupuri criminale și teroriste. Ușurința cu care sunt răpiți jurnaliștii confirmă natura sectară și primitivă a conflictului din Siria. „Mulți dintre colegii mei răpiți călătoreau cu șoferi și gardieni proveniți din una dintre numeroasele grupări ale rebelilor și erau răpiți la punctele de control de grupările rebele rivale care bântuiau printr-o regiune extrem de fragmentată," explică Borri. „Am fost norocoasă pentru că m-am folosit de protecția al-Qaida într-o regiune controlată pe atunci de ISIS. De asemenea, eram deghizată. Am pretins că sunt refugiată siriană. Nu aveam asupra mea nici măcar un creion și eram acoperită din cap până-n picioare."

Deseori, sponsorii implicați în acest comerț dezgustător se folosesc de plata răscumpărării pentru a-și ascunde finanțările. Acesta pare să fie cazul cu cele 20 de milioane de dolari plătite ca răscumpărare de Qatar către al-Nusra pentru eliberarea a 45 de soldați ONU din insulele Fiji, care fuseseră răpiți pe Înălțimile Golan.[43]

Opinia publică mondială tinde în egală măsură să aprobe orice intervenția similară cu cea din Libia. Eșecul războiului purtat de Bush și de Blair în Irak a dovedit că intervențiile militare nu sunt cea mai bună soluție pentru a aduce pacea în Orientul Mijlociu. Dimpotrivă, ar putea produce Frankensteini asemănători Statului Islamic.

Statul Islamic dă dovadă că înțelege în profunzime frustrarea opiniei publice occidentale când se confruntă cu situația

din Orientul Mijlociu. Secvențele video cu jurnalistul britanic răpit John Cantlie[44] își propuneau să denunțe dublul standard aplicat de guvernele occidentale în cazul răpirilor. Toate guverne negociau și plăteau, doar Statele Unite și britanicii refuzau s-o facă. Al-Baghdadi și cei care-l susțin par să fie pe deplin conștienți de idiosincraziile noii ordini mondiale, diferite de cele de pe vremea Războiului Rece, iar modalitatea prin care își iau revanșa în confruntarea cu un inamic superior din punct de vedere militar este să-l expună opiniei publice mondiale. Ei mai știu, de asemenea, că războiul prin procură din Siria și Irak se întoarce ca un bumerang împotriva finanțatorilor acestuia, slăbind acele state. În prezent, țările occidentale și cele arabe par să nu fie pe deplin conștiente de lucrul acesta.

Privatizarea terorismului

Cea mai bună probă că războiul prin intermediari este un instrument învechit al edificării unei națiuni o descoperim în succesele Statului Islamic. Spre deosebire de alte grupuri finanțate angajate în răsturnarea regimului Assad de la Damasc, luptătorii lui al-Baghdadi și-au decupat un fief în Siria și un altul în Irak. După cum afirma un fost pușcaș marin american în *New Yorker*: „Vizita mea a coincis cu ziua în care ISIS a cucerit orașul Azaz de la Brigada Nordică de Asalt a Armatei Siriene de Eliberare. [...] În această situație, părea de necontestat că ISIS, deși socotit un grup rebel din cadrul războiului civil sirian, nu considera că răsturnarea regimului Assad este primul său obiectiv. Dacă ar fi fost așa, nu ar fi risipit resurse prețioase capturând Azaz, un oraș care se afla în mâinile rebelilor încă din martie 2012. Războiul purtat de ISIS nu era parte a revoluției. Era un război de cucerire în sine."[45]

Cheia succesului IS a fost viteza cu care a privatizat terorismul în comparație cu alte grupări ca OEP sau IRA. Statul Islamic și-a câștigat independența financiară față de sponsorii săi cu o rapiditate remarcabilă, mai cu seamă că nu a avut practic niciun competitor atunci când a făcut tranziția economică. Adevărul este că finanțatorii Statului Islamic nu au avut ce face, de vreme ce nu au găsit niciun intermediar suficient de puternic pentru a-l opune acestei organizații. Proliferarea grupărilor sponsorizate s-a întors împotriva finanțatorilor, producând o mulțime de organizații mici și slab înarmate. Statului Islamic din Irak i-a fost ușor să-și poarte războaiele de cucerire pe acest front jihadist și rebel atât de fragmentat, capturând, în doar câțiva ani, zone strategice bogate în resurse, cum ar fi câmpurile petroliere din estul Siriei, de multe ori din mâinile unor grupări rebele, miliții sau căpetenii de bande înarmate mai mici.

La independența IS au contribuit și mai mult alianțele înțelepte încheiate de al-Baghdadi cu triburile locale sunnite pentru exploatarea acestor resurse. Cooperând, au organizat extracția și contrabanda cu petrol, parte din acesta fiind vândut chiar către guvernul sirian. Astfel, al-Baghdadi a preîntâmpinat orice opoziție venită din partea populației locale și a dat impresia că reprezintă o putere mai onestă și mai echitabilă decât regimul Assad. Din punct de vedere politic, priceperea sa de a colabora cu liderii locali, de a-i coopta în Califat ca parteneri – nu ca populație cucerită, ci în postura de cetățeni ai unui stat modern –, nu numai că a permis Statului Islamic să crească exponențial ca număr de militanți, dar și să-și afirme mai categoric pretenția de a recrea Califatul. Având în vedere acest fundal, ar fi o greșeală să considerăm teritoriile IS drept simple baze militare. Ele reprezintă pilonii necesari creării

unui stat islamist care aspiră la legitimitate prin consens la nivel local, în toate regiunile ocupate pe parcursul unui război de cucerire.

Deși tradiționalele state-fantomă conduse de grupări armate au respins colaborarea cu autoritățile locale, Statul Islamic a inițiat această strategie chiar înainte ca al-Baghdadi să fi fost ales Calif. Pe când avansau către Bagdad în vara lui 2014, trupele Statului Islamic au lansat un atac împotriva rafinăriei Baiji, cea mai mare din țară. În același timp, au atacat și barajul Haditha de pe fluviul Eufrat din nord-vestul Irakul, dar și segmente ale conductei de petrol care transportă 600 de mii de barili zilnic către Turcia, conductă care, din martie 2014 până astăzi, când scriem aceste rânduri, nu mai este operațională. Ca și în Siria, administrarea acestor resurse a fost împărțită în Irak cu comunitățile sunnite locale, triburi care fuseseră discriminate de regimul aflat la guvernare. Această tactică nu numai că le-a preîntâmpinat rezistența, dar le-a și câștigat sprijinul.

În toate negocierile cu triburile sunnite irakiene, al-Baghdadi a adoptat tactici diplomatice remarcabil de moderne pentru a-și asigura sprijinul lor. În Anbar, a evitat rememorarea nefastei amintiri a atacurilor al-Qaida împotriva participanților la Deșteptarea Sunnită. „Luptătorii lui al-Baghdadi nu i-au rănit pe credincioși, pe cei din triburile din Anbar, nici măcar pe cei care formau trupele Sahwa sau pe cele de poliție. Când triburile au refuzat să ridice drapelul ISIS în Falluja, el le-a ordonat luptătorilor săi să nu ridice drapelul și să nu încerce să coopteze luptători din grupările armate, clanuri sau credincioși. Oricum, drapelul a apărut la diferite ocazii, cum ar fi atunci când ISIS a răpit și ucis mai mulți soldați irakieni în zona Albu Bali, la nord de Falluja, la mijlocul lui ianuarie în acest an. Politicile conciliante aplicate de al-Baghdadi în

Anbar au pus în evidenţă din nou un pragmatism care le-a lipsit liderilor al-Qaida de dinaintea sa."[46]

Voinţa lui al-Baghdadi de a crea alianţe cu triburile sunnite locale este parte a strategiei sale de a accelera procesul de independenţă faţă de sponsorii săi. Cu toate acestea, independenţa finaciară nu se naște exclusiv din dorinţa de a rupe relaţiile cu aceștia. Mai degrabă privatizarea terorismului oferă Statului Islamic instrumentul prin care își asigură loialitatea luptătorilor săi. Mai precis, al-Baghdadi a căutat independenţa financiară pe care a considerat-o un vaccin eficient împotriva corupţiei propriilor trupe. Corupţia a dus la declinul multor organizaţii militare și a tuturor regimurilor arabe, fără excepţie. În mod corespunzător, se știe prea bine că finanţările sunt un mediu fertil pentru o cultură a mitei.

O asemenea lecţie a istoriei este decăderea lui Arafat, o consecinţă a cuferelor arhipline ale Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei. Când OEP a ajuns să administreze un buget anual de 8 până la 12 miliarde de dolari, structura și conducerea sa fuseseră pe deplin compromise. Mita și corupţia generate de o cultură politică a finanţărilor externe reprezentau o plagă de care gruparea nu s-a mai vindecat niciodată pe deplin.[47]

Constituirea primului stat-fantomă islamist în Siria

În timp ce privatiza terorismul, Statul Islamic descoperea că modelul statului-fantomă era o metodă perfectă pentru a atinge ţelul ambiţioasei construcţii naţionale prin recrearea Califatului. Un stat-fantomă poate fi minuscul cât o suburbie sau la fel de mare ca un stat adevărat. Un stat-fantomă poate fi constituit și administrat cu ușurinţă, pentru că, deseori, integrarea politică este absentă. Zonele ideale pentru fondarea

lor sunt enclavele distruse de război, unde infrastructura este la pământ, iar autoritatea politică a dispărut. Conducătorii monopolizează puterea politică și trebuie să caute consensul democratic. De aceea, în constituirea statului-fantomă, economia este mai importantă decât politica. Iar statul-fantomă are avantajul suplimentar că poate fi condus fără mari cheltuieli, pentru că sfera sa de influență se bazează pe economia de război și privatizarea terorii. Cheltuielile nonmilitare sunt minime, iar pentru populație nu trebuie asigurate decât condițiile minime de trai.

În modelul tradițional al statului-fantomă, războiul reprezenta singura sursă de venit. „Războiul este felul nostru de trăi", afirma un luptător al Alianței Nordice din câmpia Shomali, în Afganistan. Drept urmare, luptătorii sunt plătiți extrem de bine față de restul populației.[48] La polul opus, economia Califatului nu depinde exclusiv de economia de război a cuceririlor și nici nu-și motivează jihadiștii aproape mercenari cu salarii excesive. Adevărul este că, în ciuda necesității de a-și asigura loialitatea lor, Statul Islamic își plătește luptătorii cu mai puțin decât primesc muncitorii obișnuiți din Siria sau Irak. Documentele declasificate dovedesc că, în perioada în care Departamentul Apărării al Statelor Unite a ținut evidența, „un infanterist obișnuit al Statului Islamic câștiga un salariu de bază de doar 41 de dolari pe lună, mai puțin decât muncitorii din Irak, unde un zidar de pildă câștigă 150 de dolari pe lună. După cum au bănuit de multă vreme experții în contraterorism, membrii unei grupări de tipul Statului Islamic sunt atât de motivați ideologic, încât stimulentele economice menite stopării fluxului de luptători nu par să aibă prea mare efect."[49]

Dacă armata Statului Islamic nu este motivată în primul rând de bani, ea este, în schimb, motivată de o cauză mai

înaltă: edificarea Califatului modern, un stat musulman ideal care transcende orice, inclusiv averea personală. O asemenea construcție politică ar trebui considerată un semn de modernitate în Orientul Mijlociu, o regiune unde edificarea națională a fost, vreme de secole, sportul preferat al puterilor străine care își urmăreau interesele lor cu ajutorul elitelor locale corupte.

Deși războiul de cucerire purtat de al-Baghdadi în Orientul Mijlociu amintește de conflictele premoderne, disciplina și idelurile Califatului reprezintă un pas înainte către înfăptuirea unui stat diferit de statul-fantomă al talibanilor din Afganistan sau de cel pus pe picioare de FARC în Columbia, ale căror obiective sunt, în primul rând, să prade, financiar sau altminteri, populația locală. Luptătorii Statului Islamic reprezintă, de asemenea, un pas înainte față de jihadiștii lui al-Zarqawi, cu toții potențiali teroriști sinucigași, dornici să devină martiri și să-și petreacă eternitatea împreună cu șaptezeci și două de virgine. Deși oamenii lui al-Baghdadi sunt dispuși să moară pentru Califat, visul lor este, dimpotrivă, pozitiv și contemporan: vor să trăiască în Califat în această viață, nu în cea de apoi. Ca și Israelul evreilor sioniști, recrearea unui stat islamic puternic pe tărâmul străbunilor reprezintă o adevărată mântuire pentru unii musulmani. Acesta este un mesaj pătrunzător și binefăcător pentru o populație pregătită să-l audă.

Căutând consensul în interiorul statului-fantomă

Mai degrabă paradoxal, sprijinul populației din interiorul statului-fantomă este la fel de important pentru al-Baghdadi ca și hotărârea luptătorilor săi. După cum a dovedit Revoluția Iraniană, doar dreptul divin nu este suficient pentru a asigura funcționarea statului. Iar Califatul nu ar putea deveni o

gigantică închisoare, cum era Afganistanul controlat de talibani. Spre deosebire de talibani, care se comportă ca o castă superioară jefuind populația locală afgană, al-Baghdadi are drept scop să întemeieze un stat modern, întregit de consensul celor guvernați, chiar dacă definiția cetățeniei în sine este limitată de sectarism și nu include participarea activă a femeilor. Cheia acestui consens este aplicarea programelor sociale.

După cum relata revista *Atlantic*, în Siria și în Irak „Statul Islamic ajută la funcționarea brutăriilor și le furnizează multor familii fructe și legume, adepții săi aducând bunurile cu propriile lor mâini. În Rakka, ISIS a organizat o cantină care-i hrănește pe cei aflați în nevoie, iar Biroul pentru Orfani îi ajută pe copii să-și găsească familiile. Militanții IS au pus la punct programe de sănătate și de ajutor social în enclavele pe care le controlează, folosindu-se de fondurile organizației. Poate că talibanii sunt sceptici și paranoici în privința campaniilor de vaccinare, însă ISIS a întreprins campanii de vaccinare antipoliomielită, pentru a stopa răspândirea bolii." Programele sociale[50] sunt astfel cealaltă față a monedei în barbara și sectara dictatură a Statului Islamic.[51]

Este important să subliniem că oamenii implicați în programe sociale nu sunt combatanți. „Distincția dintre militanții civili și combatanți este fundamentală. Sunt două lucruri cu totul diferite", mi-a explicat Michael Przedlacki.[52] Dacă se va considera necesar, combatanții vor jefui populația locală, în vreme ce militanții civili o vor proteja. În structura Califatului, distincția dintre aceste două tipuri de militanți este gândită în așa fel încât să mărească eficiența statului-fantomă.

Mai mult, aplicarea programelor sociale reprezintă fructul strategiei economice a Statului Islamic. Și, cu siguranță, nu este o întâmplare. Chiar și înainte ca luptătorii Statului Islamic să

demoleze efectiv cu buldozerul părţi din frontiera dintre Irak și Siria pentru a proclama naşterea Califatului, veniturile erau abundente. De pildă, pentru mai bine de un an, grupul a efectuat o profitabilă operaţiune de contrabandă peste graniţele Siriei și Turciei[53], preluând chiar o cotă-parte din ajutorul umanitar destinat Siriei. Mulţumită înţeleptului plan de acţiune din cei trei ani de terorism privatizat, astăzi Statul Islamic nu mai are nevoie să jefuiască populaţia locală, ca alte grupări. După cum informează revista *Atlantic*, când Statul Islamic a jefuit banca centrală din Mosul de 425 de milioane de dolari, banii au fost destinaţi nu doar ajutorului dat militarilor, ci și „campaniei duse de grupare pentru câștigarea sufletelor și minţilor”[54]. Astfel de evenimente demonstrează o integrare a finanţelor grupului armat, Statul Islamic, și a statului-fantomă, Califatul.

Contopirea fondurilor IS cu finanţele statului-fantomă și parteneriatul de afaceri cu triburile locale dovedesc, o dată în plus, hotărârea organizaţiei de a edifica o naţiune și evidenţiază aplicarea unor principii administrative de bază ale statului naţional modern. În fine, redistribuirea bogăţiei în interiorul frontierelor statului-fantomă nu doar întărește Califatul din punct de vedere militar, ci consolidează în același timp consensul în rândurile populaţiei.

Administrarea localităţii Rakka din Siria, unde este situat cartierul general al Califatului, oferă câteva exemple de investiţii în lucrări publice din profitul generat de privatizarea terorismului, cum ar fi terminarea unei noi pieţe publice (*souk*), primită cu satisfacţie de populaţia locală. Statul Islamic „administrează și o agenţie de distribuire a curentului electric care monitorizează nivelurile de consum, instalează cabluri electrice și organizează ateliere pentru a-i învăţa pe oameni cum să le repare pe cele vechi. Militanţii repară drumurile, îi

transportă cu autobuzul pe localnici între teritoriile pe care le controlează, retrasează axul drumului pentru ca arterele rutiere să arate mai bine, administrează un oficiu poștal și un altul pentru pomeni (*zakat*), care, pretinde grupul, i-ar fi ajutat pe agricultori în privința recoltei. Și încă mai important pentru sirienii și irakienii din aval, IS a păstrat operațional barajul Tishrin de pe fluviul Eufrat. Cu ajutorul tuturor acestor birouri și departamente, Statul Islamic poate oferi impresia unei insule de stabilitate în acele zone instabile și marginalizate, chiar dacă multor localnici nu le place programul lui ideologic."[55] Instaurarea acestui tip de stabilitate prin domnia unei organizații militare nu este atipică în regiunile care au suferit conflicte prelungite. De exemplu, în 1998, guvernul columbian a demilitarizat o regiune de mărimea Elveției, cuprinzând municipalitățile San Vicente del Caguan, La Macarena, Vista Hermosa, Mesetas și Uribe. Regiunea, care a ajuns să fie cunoscă sub numele de Despeje, a fost dată pe mâna FARC, grupare armată marxistă, un semn de pace și de bunăvoință care voia să pună capăt războiului civil. În această regiune, FARC a întreprins activități sociale și publice. A construit și a pavat drumuri noi și a îmbunătățit spațiile publice din orașe, utilizând munca forțată. I-a protejat pe oameni, lux care le-a lipsit acestora multă vreme.[56] Oricum, niciun stat-fantomă edificat de organizații militare nu a reușită să facă tranziția completă și să devină un stat real.

După cum vom vedea în capitolul care urmează, Statul Islamic crede că acest obiectiv poate fi atins cooptând autoritățile locale și populația în construcția politică a Califatului.

Capitolul trei

Paradoxul Noii Rome

În iunie 2014, cu două zile înainte de începutul lunii sfinte a Ramadanului, ISIS a transmis o declarație prin care anunța întemeierea Califatului. Era o proclamație adresată audienței musulmane de peste tot. „Scuturați colbul umilinței și al rușinii", spunea purtătorul de cuvânt al organizației, și, folosind cuvintele jurnalistului Jeremy Bowen, „un nou califat se va ridica din haos, confuzie și disperare în Orientul Mijlociu"[57].

A doua zi, Statul Islamic a încărcat pe internet un clip video bine realizat, care-l înfățișa pe Abu Safiyya, un luptător bărbos venit din Chile, prezentând un punct de frontieră recent demolat dintre Siria și Irak. Intitulat „Sfârșitul acordului Sykes -Picot"[58], clipul video anunța că Statul Islamic pregătește apropiata anihilare a celor două entități politice create de britanici și francezi în 1916, adică Siria și Irak. Cu un musulman din Chile în rolul principal, filmulețul a proiectat către Umma, comunitatea mondială a musulmanilor, imaginea cosmopolită și reală a Statului Islamic, având totodată un impact global.

De aceea, cu ajutorul tehnologiei moderne și al canalelor sociale media, Statul Islamic încearcă să-și dea o imagine politică modernă, o imagine pozitivă în contrast absolut cu decadentele și disfuncționalele democrații occidentale sau

cu regimurile musulmane care le imită pe cele occidentale. „Uitați-vă la Egipt. Priviți ce s-a întâmplat cu musulmanii care și-au dat votul pentru Mohammed Morsi [președintele înlăturat de la putere] și puneți-vă credința în democrația voastră, în minciunile voastre. Democrația nu există. Credeți că sunteți liberi?", a izbucnit un membru al Statului Islamic. „Occidentul este condus de bănci, nu de parlamente, și voi știți asta. Știți că sunteți doar niște pioni, însă nu aveți curaj. Vă gândiți la voi înșivă, la slujbă, la casă, pentru că știți că nu aveți putere. Dar, din fericire, jihadul a fost declanșat. Islamul va ajunge la voi și vă va elibera."[59]

Vorbind despre un nou Califat, Statul Islamic încearcă să ofere o imagine politică modernă despre sine, asemănătoare cu cea pe care o proiectau sioniștii de la început, deși cuvântul „democrație" nu are o valoare la fel de mare pentru IS pe cât avea pentru fondatorii Israelului. În anii 1940, evreii din diferite părți ale lumii s-au unit într-o luptă împotriva britanicilor pentru a recuceri vechiul lor pământ, casa lor ancestrală „dată de Dumnezeu", unde-și puteau căuta din nou mântuirea. Așa cum pentru evrei străvechiul Israel a fost întotdeauna Tărâmul Făgăduinței, Califatul reprezintă pentru musulmani statul ideal, națiunea perfectă, în sânul căreia se vor mântui după secolele de umilințe, de rasism și după ce au fost înfrânți de infideli, adică de puterile străine și de partenerii lor musulmani. După cum evreii moderni au construit o versiune modernă a vechiului Israel pentru toți evreii din lume, Statul Islamic s-a angajat în secolul XXI să construiască o țară islamică funcțională pentru toți sunniții. Cel puțin asta ne spune propaganda lor.

Deși poate părea absurd și revoltător să compari comportamentul barbar al membrilor Statului Islamic cu cel al părinților fondatori ai Israelului, acesta este felul în care adepții și

simpatizanții săi percep lupta pentru fondarea Califatului. Iar acest mesaj este cu atât mai convingător în aceste zile, în plin naufragiu al politicii din Orientul Mijlociu. Adevărul este că războiul din Irak și Siria a acționat ca un catalizator, amplificând credința că toate problemele politice ale Orientului Mijlociu s-ar rezolva prin renașterea Califatului în zilele noastre.

Indiferent de violența pe care o utilizează Statul Islamic pentru a reconstrui această entitate și în ciuda acesteia, natura cosmopolită și transcendentă a Califatului modern este la fel de puternică pentru sunniți ca și amintirile lor colective despre Califatul originar. De decenii, islamiștii și savanții islamici au insistat asupra faptului că vor fi recreate măreția și splendoarea Califatului, acel paradis pe pământ. „Refacerea Califatului a fost visul adepților renașterii islamice, cel puțin din anii 1950, când Hizb ut-Tahrir* a început să ceară refacerea acestuia. Mollahul Omar, liderul taliban, a mers chiar mai departe asumându-și unul dintre titlurile tradiționale ale califului, Amir al-Mu'minin, «Căpetenia Credincioșilor». Iar Osama bin Laden a spus deseori că renașterea Califatului este obiectivul său cel mai important."[60] Dar niciunul dintre ei nu s-a apropiat de realizarea lui, iar pentru ei Califatul nu a fost altceva decât un vis imposibil.

Abu Bakr al-Baghdadi este primul lider islamic de la cel de-al XXXI-lea calif, Abdul-Medjid al II-lea (1823-1861), care a pretins să fie numit astfel, satisfăcând nostalgia multora pentru acea lume dispărută, o societate asociată cu epoca de aur a islamului timpuriu când, sub conducerea primilor patru

---

* Organizație panislamică fondată în 1953, la Ierusalim, de Taqiuddin al-Nabhani, cleric islamic sunnit (n. tr.).

califi, succesori ai Profeului, Islamul s-a extins teritorial și a înflorit cultural.[61]

Ținând cont de toate acestea, nu e greu să înțelegem de ce generații de radicali sunniți au visat la momentul în care granițele arabe trasate în secolul XX de puterile europene vor fi șterse. Și cel care a făcut ca acest vis să devină realitate a fost Statul Islamic, nu al-Qaida.

Unealta violenței

Puterea istoriei, a trecutei splendori, asociată unui destin legat de un tărâm făgăduit, un teritoriu ales de Dumnezeu pentru poporul său, hrănește o nostalgie seducătoare. Am descoperit-o în procesul de formare a statului Israel, dar și în timpul revoluției conduse de ayatollahul Khomeini în 1978, în fosta Persie. Pe aripile violenței, Revoluția Iraniană a adus trecutul în prezent și l-a proiectat asupra unui viitor pe care și-l dorea și mai minunat.[62]

Reambalarea unui trecut religios anistoric în cuprinsul constituțiilor moderne pare să fie o trăsătură recurentă a prezentului – gândiți-vă doar la Israel și Iran, de exemplu. Dat fiind că impunerea trecutei splendori are loc sub stindardul violenței – prin revoluții, războaie civile, terorism și războaie de cucerire –, este greu să o disociem de brutalitatea pură a procesului până când aceasta nu se consumă cu totul. Este adevărat pentru grupările armate sioniste ale anilor 1940, dar și pentru Garda Revoluționară a lui Khomeini. Cu alte cuvinte, tot ce observăm este folosirea metodelor violente pentru a reconstrui prezentul cu ajutorul planurilor trecutului, astfel încât deseori ratăm înțelegerea adevăratului scop al acestui efort.

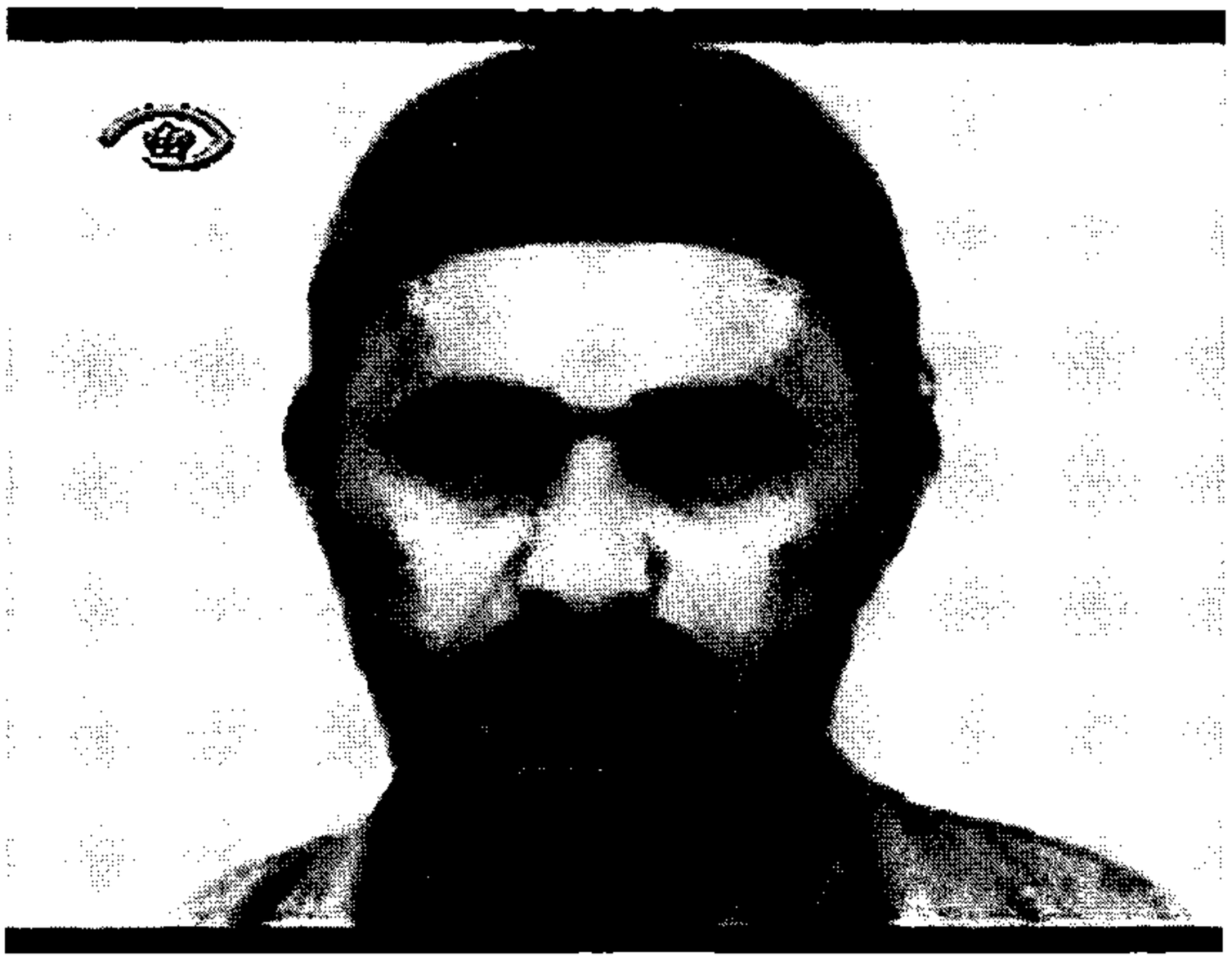

© Getty Images

Preluată de la postul TV oficial din Iordania pe 26 aprilie 2004, imaginea îl arată pe Abu Musab al-Zarqawi, pe atunci lider al mișcării al-Qaida din Irak.

© Getty Images

În această imagine preluată dintr-un film difuzat de Departamentul de Apărare al S.U.A. pe 4 mai 2006, al-Zarqawi apare ținând o mitralieră pe care forțele armate americane susțin că au găsit-o ulterior.

© Getty Images

Abu Bakr al-Baghdadi ține o predică în timpul rugăciunii de vineri, într-o moschee din Mosul. Imaginea e prelevată dintr-un film dat publicității de Al-Furqan Media, pe 5 iulie 2014.

© Getty Images

Imagine a lui al-Baghdadi preluată din același film de mai sus.

© Getty Images

Membri ai Brigăzilor Al-Quds, aripa înarmată a Jihadului Palestinian Islamic, aflaţi într-o tabără de instrucție în orașul Deir al-Balah din Gaza, pe 11 decembrie 2014.

© Getty Images

Un soldat al-Qaida se află lângă o imagine a lui Osama bin Laden, în orașul Rada din Yemen, pe 21 ianuarie 2012.

© Getty Images

Corpuri de oameni încătușați și legați la ochi, întinși pe jos în cartierul general al ISIL din Alep, după ce au fost uciși de un grup conectat la al-Qaida, pe 8 ianuarie 2014.

© Getty Images

Un membru al grupului jihadist Frontul Al-Nusra pe o stradă din orașul Alep, aflat în nordul Siriei, pe 11 ianuarie 2014.

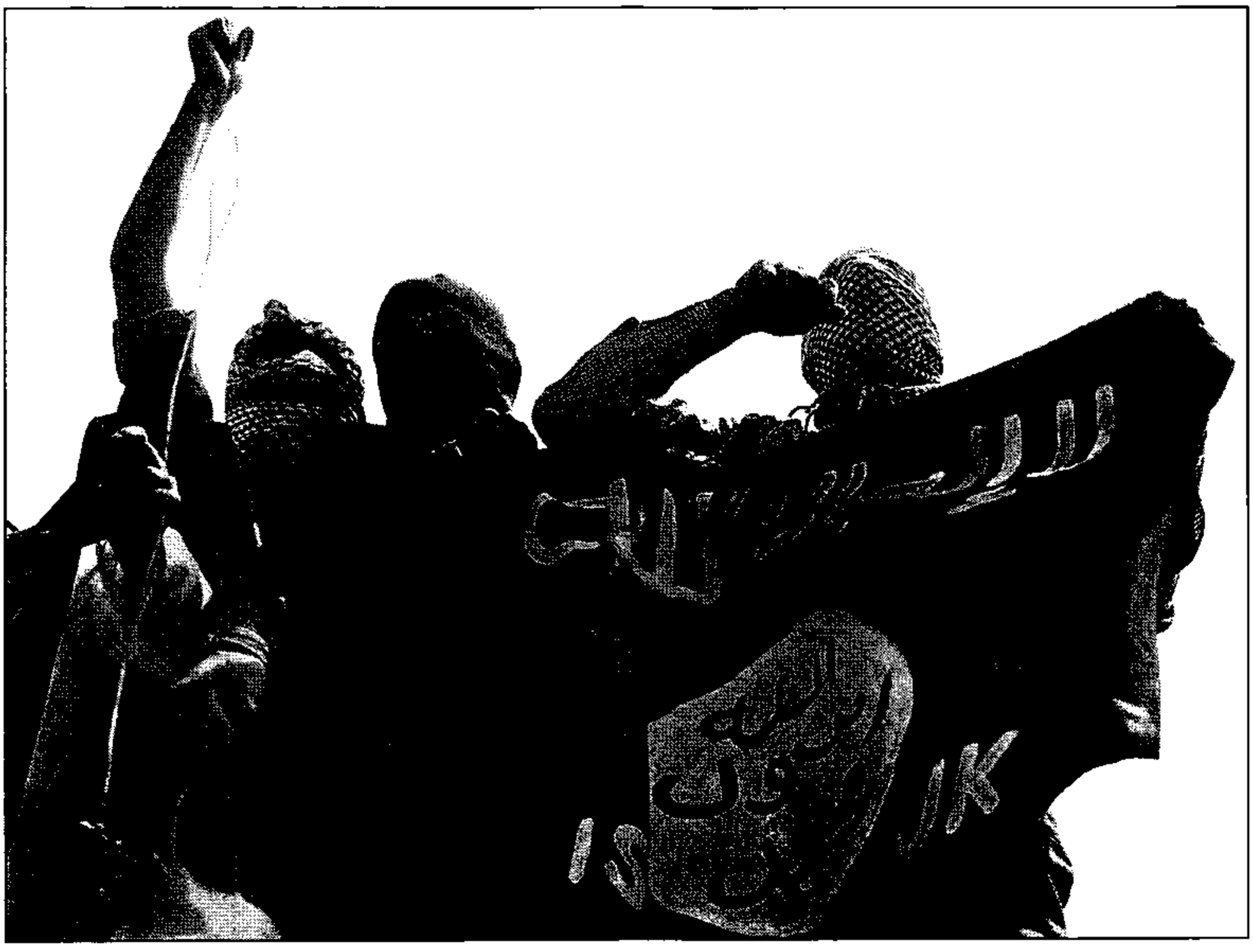

© Getty Images

Demonstranți din Caşmir înalță un steag al ISIL în timpul unei manifestații din centrul Srinagarului, pe 18 iulie 2014, împotriva operațiunilor militare efectuate de Israel în Gaza.

© Getty Images

Un bărbat irakian plânge peste rămăşiţele adunate în saci ale unor oameni despre care se crede că au fost omorâţi de jihadişti din Statul Islamic. Corpurile din fotografia făcută pe 12 aprilie 2015 s-au aflat în tabăra Speicher din oraşul Tikrit.

© Getty Images

Luptători kurzi din Peshmerga ţin un steag al ISIS în apropierea oraşului Kirkuk din Irak, pe 9 martie 2015, după ce au capturat zona din mâinile jihadiştilor ISIS.

© Getty Images

Un luptător din Peshmerga stă lângă un graffiti înfățișând steagul ISIS, în orașul Zumar din Irak, pe 18 decembrie 2014.

© Getty Images

Luptători irakieni pozează ținând un steag al ISIS, în orașul Al-Alam din Irak, pe 17 martie 2015, după ce au recucerit orașul din mâinile ISIS.

O imagine din filmul executării lui James Foley, în august 2014. Jurnalist american, corespondent de știri în timpul războiului civil din Siria, Foley a fost decapitat ca răspuns la atacurile aeriene efectuate de SUA asupra Irakului. A devenit primul cetățean american omorât de ISIS.

O imagine dintr-un film în care sunt uciși 18 soldaţi sirieni, în noiembrie 2014.

Deși parte integrantă a remodelării trecutului, violența este doar un mijloc pentru împlinirea unui obiectiv. Este o metodă care-și propune să terorizeze, să strecoare frica în inamic pentru a compensa asimetria unui război purtat împotriva unor armate bine echipate, ca de pildă armata persană, în 1978, sau armata britanică în Palestina anilor 1940.

Contrar celor relatate de jurnaliștii occidentali, Califatul nu este mai violent sau mai barbar decât alte organizații armate din vremuri recente. În provincia Kosovo a anilor 1990 au fost comise atrocități asemănătoare, inclusiv decapitarea copiilor pentru a se juca fotbal cu capetele lor în fața părinților acestora.[63] Ce distinge Statul Islamic este utilizarea tehnologică a acestor barbarii pentru a-și promova cauza, legându-le de fluxul informațional mondial. În ajunul Campionatului Mondial din 2014, de pildă, Statul Islamic a transmis informații și fotografii pe Twitter de la un meci în care membrii săi jucau fotbal cu capetele tăiate ale adversarilor.[64]

Tehnologia le oferă grupărilor armate de azi posibilitatea de a duce propaganda violenței pe noi și tot mai înalte culmi. De exemplu, în vreme ce sârbii nu au putut disemina pe scară largă dovezi ale atrocităților comise de ei, clipul video al decapitării lui James Foley a devenit viral pe internet în doar câteva ore. Mesajul terorii are o audiență globală, nu se mai limitează la cea locală. Faptul că nu existau medii de socializare și prefe-rința presei sau a publicității pentru războaiele nesângeroase și aseptice ne-au ferit de oribilele operațiuni și crime care aveau loc în Kosovo. Astăzi, atrocitățile Statului Islamic ajung la noi în timp real pe paginile de socializare și sunt retransmise de ziare importante, aflate într-o întrecere permanentă cu Facebook, YouTube și alte pagini de internet. Chiar dacă se încearcă cenzurarea imaginilor, cum a fost în cazul decapitării lui Foley,

paginile de socializare găsesc întotdeauna fără probleme mijloacele de a o evita.

Tehnologia nu schimbă și nu exagerează natura mesajelor violente pe care le transmit organizațiile armate. Propaganda își propune să răspândească frica în rândul inamicilor și să facă prozelitism printre potențialii adepți. „Cum m-am simțit când i-am văzut pe tipii ăia jucând fotbal cu capetele soldaților și polițiștilor irakieni șiiți? Am simțit că s-a făcut, în fine, dreptate", susținea un bărbat sunnit cu care am stat de vorbă. Iar despre faptul că a fost izgonit din Bagdad, din casa lui, afirma: „Miliția ne-a scos afară în șuturi, iar polițiștii stăteau în fața casei și hohoteau de râs. A trebuit să lăsăm totul în casă – mobilă, haine, jucăriile copiilor. Ni s-a permis să luăm doar ce puteam căra."[65] Din perspectiva acestui om, a fi martorul îngrozitoarei brutalități comise de Statul Islamic față de un șiit era o formă de ripostă față de toți șiiții. Efectul este același, indiferent dacă faptele sunt văzute la televizor sau direct, pe străzile din Falluja, cum s-a întâmplat atunci când trupurile angajaților torturați ai societății Blackwater au fost târâte pe străzile orașului.

Mediile de socializare nu sunt singura cale folosită de Statul Islamic pentru a propaga frica și a dovedi anvergura puterii sale teritoriale. Statisticile, de asemenea, au și ele povestea lor de spus. Conform „Știrilor" (*al-Naba*), raportul economic anual al Statului Islamic, în 2013 organizația susținea că a avut „aproape 10 000 de operațiuni în Irak: 1 000 de asasinate, 4 000 de dispozitive explozive artizanale plantate și sute de prizonieri fundamentaliști eliberați"[66]. Dacă luăm în calcul faptul că în 2013 au fost uciși aproximativ 7 800 de oameni, afirmațiile IS sunt șocante.[67] În același raport, Statul Islamic pretinde că în 2014 sute de „apostați" s-au reconvertit, confirmând astfel

puternica și violenta forță a prozelitismului aflat la dispoziția unei armate victorioase. Într-un război sectar sângeros, un oponent dezumanizat și înfrânt ar putea căuta protecția alăturându-se învingătorului.

Numărul tot mai mare de adepți de pretutindeni, oameni seduși și atrași către violență de propaganda Statului Islamic, confirmă atracția globală a mesajului său: și lumea virtuală în care trăim acum poate produce acte de violență noi, iraționale și barbare. Încercarea eșuată a unui grup de musulmani australieni de a răpi și a decapita un om la întâmplare, pur și simplu pentru a posta execuția pe internet, ne dovedește degenerarea potențială a propagandei Statului Islamic în mediul virtual, unde totul este un joc video, inclusiv războiul din realitate. Această mutație a efectelor propagandei clasice reprezintă o amenințare fără precedent la adresa țărilor occidentale. Ca și atacatorii sinucigași improvizați de la începutul anilor 2000, călăii islamiști care dau azi lecții de decapitare sunt greu de identificat, pentru că nu aparțin unui grup care să fi existat suficient de multă vreme, radicalizarea lor înfăptuindu-se prin câteva clicuri de mouse.

În vreme ce Statul Islamic își înfricoșează audiența globală, distingându-se de talibani și de al-Qaida, el este, de asemenea, protectorul populației locale, pentru a cărei apărare nu există formă de răzbunare sau pedeapsă prea aspră. Suprinzător de sofisticata structură administrativă a Statului Islamic include în general un sistem judiciar islamic și o forță de poliție nomadă, care execută sentințele în public, pe străzi sau în piețe. „În orașul sirian Manbij, de pildă [...], îi biciuiau pe cei care-și insultau vecinii, confiscau și distrugeau medicamentele contrafăcute și, de mai multe ori, au executat și crucificat indivizi acuzați de apostazie sau crimă."[68]

Pentru occidentali, acestea nu sunt actele unui stat modern care caută legitimitate prin consens, ci acelea ale unei forţe militare de ocupaţie, ale unei armate sadice. Oricum, nu acesta este în mod necesar punctul de vedere al sunniţilor sirieni şi irakieni după decenii de haos, război, distrugeri şi corupţie provocate de funcţionari publici, poliţişti şi politicieni. „Vă uitaţi doar la execuţii", susţine un membru IS. „Dar fiecare război îşi are execuţiile sale, trădătorii săi, spionii săi. Am organizat cantine sociale, am reconstruit şcoli şi spitale, am refăcut reţelele de distribuţie de apă şi electricitate, am plătit pentru mâncare şi carburant. În vreme ce ONU nu a reuşit nici măcar să distribuie ajutoare umanitare, noi am vaccinat copiii împotriva poliomelitei. Doar că acele acţiuni sunt mai vizibile decât altele. Pentru fiecare hoţ pe care-l pedepsim, voi pedepsiţi sute de copii cu indiferenţa voastră."[69]

Pentru a înţelege atracţia pe care o exercită construcţia politică a Statului Islamic asupra populaţiei locale sunnite, ca şi adevăratul pericol reprezentat de Califat pe plan internaţional, trebuie să facem un pas înapoi în timp şi să examinăm construcţia naţională în contextul unei societăţi tribale premoderne.

Roma, Troia modernă

Deopotrivă cu barbaria şi caracterul său dictatorial premodern, Statul Islamic îşi susţine tentativa de statalitate cu un mesaj străvechi despre cămin şi vatră părintească. Îşi încurajează soldaţii să se căsătorească şi, în timpul marşurilor triumfale, îşi scoate la paradă soldaţii flancaţi de copii înarmaţi cu mitraliere. Străzile din Rakka, oraşul-capitală a Califatului, sunt străbătute în permanenţă de un autovehicul de propagandă care îi recrutează pe tineri pentru taberele de

antrenament unde vor învăța cum să folosească armamentul modern. În serile toride de vară, rezidenții sunt invitați în piețele publice să participe la sărbătorile islamice. Ascultă muzică, râd și se roagă pentru Califat și Calif. Copiii merg în grupuri la aceste evenimente, atrași de muzică și de impresionanta expoziție de arme și de luptătorii strânși acolo, care-i încurajează să li se alăture pentru apărarea noului lor stat.[70]

Deși lumea descrisă de Califat pe paginile de socializare are mereu în fundal un război de cucerire care amintește de Evul Mediu – cu capete retezate și cadavre crucificate expuse în parcuri și piețe publice și cu femei bine ascunse de ochii societății –, Califatul are și alte dimensiuni. Adevărul este că fața sa publică dă semne de umanitate, și tocmai aceasta este dimensiunea cu care trebuie să se confrunte Occidentul dacă vrea să scadă numărul recrutărilor făcute de ISIS.

Spre deosebire de talibani, Statul Islamic își caută legitimitatea în rândul populației civile, ademenind bărbații, femeile și copiii să devină cetățeni ai Califatului. Spre deosebire de OEP, ETA sau IRA, fiecare legitimată doar de anumite segmente ale populației, Statul Islamic aspiră la confirmarea întregii Umma, comunitatea mondială a tuturor credincioșilor, sufletul islamului. În consecință, ambițiile sale le depășesc pe cele ale grupurilor înarmate dinaintea sa. Dovedind prin succese militare spectaculoase că Dumnezeu e de partea lor și că urmașul Profetului, califul, a revenit, războinicii Statului Islamic trebuie să câștige acum sprijinul poporului lui Allah și iubirea femeilor sale pentru a produce următoarea generație.

Pentru a descoperi un proiect la fel de ambițios de construcție națională născut dintr-o violență totală, legitimat de o putere supranaturală și mustind de nostalgia pentru o epocă

de aur de mult apusă, trebuie să ne întoarcem în timp la societățile tribale premoderne și la nașterea bătrânei Rome.

Mitologia romană trasează o linie neîntreruptă de sânge de la supraviețuitorii Troiei la fondatorii Romei. Se spune că Romulus și Remus erau descendenții prințului Enea și ai fiului său, Ascanius, care au scăpat miraculos după distrugerea Troiei. Desigur, destinul joacă un rol important în menținerea acestei legături de sânge, semn că Troia nu putea fi distrusă de mâna unui om, ci era sortită să-și regăsească splendoarea prin Roma. Însă Roma nu era o copie pur și simplu, o nouă Troie. Era, mai degrabă, încarnarea ei modernă. La fel, după spusele califului, Statul Islamic nu va fi o simplă replică. Va avea propria identitate în acord cu timpurile moderne.

În ciuda fundalului mitologic care dădea legitimitate orașului nou-fondat, Roma trebuia să rezolve problemele practice legate de construcția națională: popularea enclavei și transformarea ei dintr-o tabără militară plină de oameni extrem de violenți într-un oraș propriu-zis. Această tranziție era condiționată de formarea familiilor. Astfel că romanii au început să caute femei cu care să populeze noul oraș. Conform stilului lor obișnuit, violent de viață, le-au furat de la vecinii lor, sabinii.

Așa cum romanii aveau nevoie de femei pentru a continua evoluția și pentru a asigura expansiunea orașului, Califatul din zilele noastre are nevoie de femei pentru a crește din punct de vedere social. Informațiile provenite din orașul Baiji, controlat de IS, afirmă că militanții mergeau din ușă în ușă întrebând care este numărul femeilor căsătorite și al celor necăsătorite din casă, înfricoșându-i pe rezidenți. „Le-am spus că sunt doar două femei în casă și că amândouă sunt căsătorite", povestește Abu Lahid. „Ei afirmau că mulți dintre mujahedini [luptători] sunt necăsătoriți și că vor o soție. Au insistat să intre în casă

și să cerceteze cărţile de identitate ale femeilor [în Irak, aceste documente cuprind și informaţii de stare civilă]."[71]

Interesant, războiul declanșat de răpirea femeilor sabine s-a încheiat graţie victimelor însele, femeile, care și-au convins rudele să facă pace cu cei care le răpiseră și le deveniseră soţi. În mod asemănător, în Rakka, înainte ca oraşul să fie cucerit de Statul Islamic, femeile s-au oferit să fie scuturi umane pentru a apăra oraşul de forţele rebele.[72] Rakka e un oraș periferic locuit de triburi care au sprijinit iniţial regimul Assad, dar apoi au devenit loiale Statului Islamic. Este cel mai bun exemplu al modului cum plănuiește Califatul să guverneze noul stat în asociere cu populaţia locală. De exemplu, speră să neutralizeze opoziţia internă creând legături de sânge între cuceritori și cuceriţi, legături de sânge sub forma căsătoriilor dintre războinicii Statului Islamic și localnicele sunnite, legături care, în timp, vor coagula consensul și vor fi o sursă de legitimitate.

Ultima provocare a Califatului

Modernitatea și pragmatismul Statului Islamic se nasc dintr-un amestec de tactici moderne, abilităţi tehnologice și comunicaţionale, propagandă psihologică, război de modă veche și tradiţii tribale, cum ar fi căsătoriile aranjate între femeile din triburile sunnite și jihadiști. Având acest fundal, este evident că Statul Islamic a depășit cu mult fostele şi actualele state-fantomă în ce privește construcţia naţională și că ar putea reuși acolo unde toate grupările armate postbelice au eșuat: să creeze din violenţă pură un nou tip de stat, suficient de mare, suficient de puternic și suficient de important din punct de vedere strategic încât să atragă atenţia întregii lumi. Adevărul este că a mobilizat deja mai multe naţiuni, nu doar G20, pentru

a i se împotrivi. Alternativa la recunoașterea IS și a Califatului, adică un război deschis cu soldați străini pe câmpul de luptă, ar răni și mai mulți civili și ar destabiliza complet Orientul Mijlociu, iar șansele de reușită pe termen lung sunt problematice. Desigur, având în vedere planul Statelor Unite de a iniția o campanie aeriană prelungită și de formare a unei mari coaliții, un astfel de război nu poate fi exclus.

Este oare posibil ca, într-o bună zi, șefii de stat europeni să dea mâna cu al-Baghdadi? Indiferent cât de respingător ar fi acest gând astăzi, povestea răpirii sabinelor ar trebui să ne reamintească faptul că totul este posibil, dacă există suficient consens pentru asta.

Când este scris textul de față, negocierea cu Statul Islamic este de neconceput. Însă dacă Irakul este scindat, iar Statul Islamic reușește să-și întemeieze propriul stat în zonele sunnite din Siria și Irak și, pornind de la acest fief, să se extindă în Iordania, Liban și în alte zone strategice ale regiunii, lucrurile vor arăta cu totul altfel. Ar putea îngădui Occidentul, apoi întreaga lume existența unui stat criminal la porțile Europei, ba chiar mai aproape de Israel? Și este posibil ca acest stat-fantomă, ridicat prin violențe de o barbarie fără precedent, să capete cu ajutorul consensului intern legitimitatea necesară tranziției către un stat modern? Iar în acest caz nu ar fi preferabil ca un asemenea stat să intre în comunitatea internațională, care l-ar forța să respecte legile internaționale, înainte să redeseneze în întregime harta Orientului Mijlociu în propriul nostru dezavantaj? Frica manifestată de statele Golfului în fața înaintării Califatului către frontierele lor pare să demonstreze potențiala forță revoluționară a Statului Islamic în aceste țări.

Nu ar fi pentru prima dată când un stat criminal și conducătorii lui fără scrupule ar trece printr-o asemenea transformare.

Gaddafi, de pildă, a fost recunoscut în Libia. Ar fi oricum pentru prima dată în istoria modernă când un stat se naște din terorism pur în cadrul unui război premodern de cucerire.

Acestea sunt provocările excepționale cu care ne confruntăm în ziua de azi. Indiferent de modul în care le abordăm, nașterea Califatului ne reamintește că faptul confundat de politicieni cu o varietate nouă de terorism s-ar putea dovedi un model nou de terorism. Mai precis, Statul Islamic ar putea schimba direcția, ar putea soluționa dilema terorismului reușind să construiască o națiune, distribuind membrii unei organizații armate în rolul de inamici și pe cei ai populației sale civile în rolul de cetățeni. Chiar și fără recunoaștere diplomatică, simpla existență a Califatului poate schimba modul în care comunitatea internațională se raportează la terorism.

Cât de posibil este acest scenariu? Este mai probabil decât ar fi fost în cazul altor grupări armate moderne? Statul Islamic a asimilat unele caracteristici ale statului modern, cum ar fi legitimitatea internă câștigată printr-un contract social primitiv, și a învățat cum să-și aplice strategiile de manipulare în folosul propriei sale conduceri. Ironic și paradoxal, Statul Islamic și-a creat propria mitologie din cenușa celei fabricate de Statele Unite pentru a compromite regimul lui Saddam Hussein: mitul lui al-Zarqawi.

Capitolul patru

Phoenixul islamist

În 2009, Abu Bakr al-Baghdadi a fost eliberat din Camp Bucca, un lagăr de detenție al Statelor Unite numit după Ronald Bucca, șeriful de pompieri de la FDNY mort pe 11 septembrie 2001, în timpul intervenției de după atacurile de la World Trade Center. Deși nu este clar de ce au fost amnistiați al-Baghdadi și mii de alți deținuți, se pare că guvernul irakian, care nu mai avea resurse să întrețină închisoarea, a golit lagărul când armata americană a început pregătirile pentru părăsirea Irakului în 2010.

Când a ieșit din lagăr, al-Baghdadi le-a spus sarcastic rezerviștilor din Lond Island care-l escortau: „Ne vedem la New York”[73]. La acea vreme, puțini au acordat atenție promisiunii sale. Când, la sfârșitul primăverii lui 2014, al-Baghdadi a devenit calif al Statului Islamic, colonelul de armată Kenneth King, fostul ofițer aflat la comanda închisorii Camp Bucca, și-a reamintit spusele acestuia, devenite acum un avertisment înfricoșător.[74]

După ce al-Baghdadi a fost ales calif, King s-a arătat surprins că fostul său deținut a devenit cel mai căutat terorist din lume. În captivitate, al-Baghdadi nu dădea semne că ar fi vreun fanatic sunnit. Adevărul este că, până cu doar câteva săptămâni înainte de declararea Califatului, puțini oameni din

presă i-au acordat atenţie lui sau grupului său. Desigur, nu ar fi pentru prima dată când Statele Unite au scăpat din vedere, din pură ignoranţă și proastă planificare, un inamic formidabil. Este, cu toate acestea, stupefiant că întreaga lume a putut rata spectaculoasele succese ale lui al-Baghdadi din Siria în 2012 și 2013, o perioadă când ochii întregii lumi erau atrași în special către această ţară.

Este la fel de neliniștitor faptul că uluitoarele realizări ale viitorului calif au fost posibile umplând locul lăsat vacant de Abu Musab al-Zarqawi, predecesorul său de notorietate mondială, al cărui mit de superterorist a fost fabricat de administraţia Bush. Și mai șocant este că al-Baghdadi a împrumutat de la americani instrumentele și tehnicile de propagandă pe care aceștia le-au folosit pentru a construi și disemina pe plan mondial abominabila și falsa mitologie ţesută în jurul liderului jihadist iordanian. În mod ironic, ca și Bush sau Blair, al-Baghdadi a avut în minte un obiectiv foarte ambiţios, mai mare decât și-ar fi putut imagina cineva: să redeseneze harta Orientului Mijlociu. Și în cazul lui al-Baghdadi, ceva în plus: să croiască un nou stat, Califatul.

Crearea unui superterorist

Contrar credinţei multora, ascensiunea lui Abu Musab al-Zarqawi pe firmamentul jihadismului și rolul său ca inamic de frunte al Statelor Unite reprezintă un caz clasic de profeţie autoîmplinită. Când Colin Powell l-a evidenţiat pe al-Zarqawi spunând că este omul al-Qaida în Irak, iordanianul a devenit aproape peste noapte o nouă stea jihadistă, iar finanţatorii au început să-i îngroape în bani pe el și pe cei din grupul său. Nu doar că nu era nicio legătură între al-Qaida și Saddam Hussein,

dar de asemenea al-Zarqawi era un peştişor neînsemnat într-o imensă baltă jihadistă. Judecând după succesele Statului Islamic, această profeţie autoîmplinită s-a întors să ne bântuie.

Prima dată când autorităţile americane au auzit de al-Zarqawi a fost către sfârşitul lui 2001, după atentatele de la 11 Septembrie, de la serviciile secrete kurde. Kurzii pretindeau că al-Qaida finanţase în Bajara, în Kurdistanul irakian, o bază controlată de o nouă organizaţie jihadistă, Ansar al-Islam. În 2001, Jund al-Islam, o grupare a iordanienilor din Orașul de Sare care îl întâlnise pe al-Zarqawi pe vremea când era închis în Iordania și care păstrase legătura cu el, a fuzionat cu Ansar al-Islam.[75] Fără vreo altă informaţie sigură, serviciul secret kurd a invocat această alianţă pentru a-l lega pe al-Zarqawi de al-Qaida. Al-Zarqawi a fost identificat ca intremediar între cele două grupări graţie contactelor sale personale cu iordanienii și a taberei sale afgane din Herat, situată pe un traseu jihadist popular care ducea din nordul Irakului în Afganistan.

Americanii nu știau nimic despre al-Zarqawi, astfel că au luat imediat legătura cu autorităţile iordaniene pentru a afla mai multe. Acesta a fost momentul când la Washington a început să prindă contur ideea împletirii unei întregi mitologii pe seama lui al-Zarqawi pentru a justifica intervenţia din Irak.

Investigaţiile comune americano-iordaniene l-au acuzat pe al-Zarqawi că a pus la cale un atentat eșuat al-Qaida în Iordania în timpul celebrărilor dedicate noului mileniu, apoi asasinarea în 2001 a unui cetăţean israelian, Yitzhak Snir, precum și a diplomatului american Lawrence Foley, în 2002, pentru care și-a asumat răspunderea o organizaţie armată necunoscută, Onorabilii din Iordania. Nu a fost furnizată nicio dovadă solidă care să susţină aceste acuzaţii. Adevărul este că, la sfârșitul lui aprilie 2004, după ce al-Zarqawi a fost condamnat la

moarte în contumacie pentru ambele asasinate, Onorabilii din Iordania au publicat o declarație prin care neagă implicarea acestuia. Mesajul a fost însoțit de cartușele gloanțelor trase în Foley și în Snir.[76]

Americanii aveau multe de câștigat însăilând acest mit. Din 11 septembrie 2001 până în 20 martie 2003, Statele Unite au adunat probe pentru a justifica atacarea Irakului. Regimul lui Saddam a fost acuzat că deține arme de distrugere în masă și că susține terorismul. Fără nicio probă care să susțină prima acuzație, sprijinul lui Saddam pentru terorism era singurul atu prin care administrația Statelor Unite putea convinge opinia publică mondială că dictatorul irakian trebuie înlăturat. Pentru a juca această carte, administrația trebuie să demonstreze un neadevăr: că existau legături între Saddam Hussein și al-Qaida. Legătura fictivă era reprezentată de Abu Musab al-Zarqawi.

Puterea mediilor de socializare

Reușita creării mitului lui al-Zarqawi constă în doi factori: puterea mass-mediei, care a răspândit pe tot globul mesajul terifiant transmis de Colin Powell în fața Consiliului de Securitate al ONU și predispoziția cetățenilor occidentali de a crede acest mesaj dubios după 11 septembrie 2001. La numai zece ani după aceea, Statul Islamic se folosește de mediile de socializare pentru a disemina un nou și la fel de mincinos șir de mituri terifiante. Și, după cum se întâmplase cu zece ani înainte, lumea pare predispusă să le creadă.

Al-Baghdadi și susținătorii săi înțeleg importanța mediului online și tendința noastră de a acționa irațional atunci când avem de-a face cu fapte misterioase, înfricoșătoare, cum ar fi

terorismul. Dovedind o profundă înțelegere a analizei celor mai sofisticate tipuri de comunicații, ei au investit o energie extraordinară în paginile de socializare pentru a-și disemina înspăimântătoarele profeții, știind că vor avea un efect de autoîmplinire. Ei par de asemenea perfect conștienți că, într-o lume unde ciclul mediatic de 24 de ore i-a făcut pe jurnaliști și pe cititori dependenți de evenimente șocante și extraordinare, adevărata valoare a unei povestiri trece pe locul doi față de șocul pe care-l produce.

După cum am văzut încă de la început, când primul grup de jihadiști din Statul Islamic din Irak a trecut în Siria, țelul organizației a fost să-și creeze propriul teritoriu. Un plan ambițios despre care s-a crezut că nu va fi atins fără diseminarea unei mitologii atent țesute care să-i prezinte pe al-Baghdadi și pe susținătorii săi drept o forță mai puternică decât erau. O mașină de propagandă profesionistă, eficientă din punct de vedere tehnologic, punea în circulație informații false în legătură cu puterea lor excepțională prin intermediul paginilor de socializare – o tactică, după cum s-a dovedit, esențială pentru recrutări, colectarea de fonduri și programele de antrenament militar. În fapt, încă de prin 2011 organizația a atras luptători experimentați din Bosnia și Cecenia, oameni cu abilități de luptă excepționale, care nu erau interesați să intre în niciun alt grup jihadist din Siria.[77] Fumul și oglinzile puse în joc de propagandă i-au amețit pe toți, ascunzând cruda realitate că, la sfârșitul anului 2010, Statul Islamic din Irak era pe cale de disoluție și că migrația către Siria a fost singura sa șansă de supraviețuire.

Chiar și astăzi, în interiorul și în afara Califatului, mașina de propagandă e mereu în mișcare, răspândind printre tineri povești despre o armată chiar mai puternică și mai de succes,

atât peste graniță cât și pe plan intern. În Rakka, un jihadist belgian și fiul său traversează orașul într-o mașină a propagandei răspunzând la întrebări despre orice, de la servicii sociale la căutarea unui loc de muncă. Mașină este încărcată cu CD-uri conținând muzică și clipuri video, broșuri, fotografii și cărți.[78] Suntem martorii unui fenomen la fel de bătrân ca lumea în care trăim, fenomen explicat strălucitor de mitul platonic al peșterii: cei întemnițați în interiorul ei nu văd altceva decât umbrele de pe zidul din fața lor, pe care le consideră întreaga realitate.

Spre deosebire de tactica talibanilor, care evitau cu totul tehnologia, propaganda Statului Islamic este o operațiune high-tech a unor profesioniști, printre care se află și indivizi cu o educație extrem de solidă făcută în Occident. Când Twitter și Facebook au eliminat clipul video al Statului Islamic cu decapitarea lui James Foley, echipa de propagandă a reușit să-l repună pe internet câteva ore mai târziu, cu ajutorul paginilor găzduite de simpatizanții din diaspora.[79] Iar propaganda Statului Islamic s-a dovedit foarte atrăgătoare pentru potențialii jihadiști, în special din Occident. Merită să ne întrebăm ce face de fapt NSA* cu e-mailurile și convorbirile noastre telefonice dacă este incapabilă să intercepteze nenumăratele mesaje trimise în Occident de Califat și nu îi arestează pe potențialii luptători jihadiști. Recenta descoperire a faptului că încă din 2009 a existat o legătură între tinerii musulmani din Minnesota (dintre care doi au murit luptând pentru Califat) și Statul

---

* National Security Agency, agenție de informații guvernamentală a SUA înființată de președintele Harry S. Truman în 1952. Creată pentru a proteja comunicațiile oficiale americane și a intercepta comunicațiilor celorlalte state, a devenit cel mai puternic serviciu de spionaj extern al Statelor Unite (n. tr.).

Islamic[80] ne face să ne întrebăm cum a fost posibil ca NSA să rateze această relaţie.

Gaura neagră din informaţiile secrete este uimitoare mai ales luând în considerare faptul că Statul Islamic folosește din plin strategiile electronice pentru a-și răspândi mesajul pe scară largă. Utilizarea ad-hoc a aplicaţiilor este ilustrativă în ceea ce îl privește. „Una dintre cele mai de succes afaceri ale ISIS este o aplicaţie Twitter în limba arabă cunoscută sub numele de «Zorii Bunei Vestiri» sau, pe scurt, «Zorii». Despre aplicaţie, un produs oficial ISIS promovat de utilizatorii săi de top, reclamele spun că este calea de a te ţine la curent cu cele mai recente știri despre grupul jihadist."[81]

După cum am văzut, Statul Islamic este, de asemenea, foarte bun la exploatarea evenimentelor mondiale pentru a face prozeliţi. „În timpul Campionatului Mondial din 2014, a folosit *hashtag*-uri ca #Brazil2014, #ENG, #France și #WC2014. A fost o stratagemă care i-a permis accesul la milioane de căutări pe Twitter pentru știri despre Campionatul Mondial în speranţa că unii cititori vor deschide linkurile către materialele de propagandă, în special către clipul video care îi arăta pe jihadiștii britanici și australieni încercând să convingă alţi musulmani occidentali să li se alăture."[82]

Un posibil răspuns la această enigmă poate fi descoperit în natura conflictului sirian. Spre deosebire de Libia sau Irak, Statul Islamic din Siria a provocat în Occident mari dificultăţi diplomatice. Și-ar compromite oare Occidentul relaţiile cu Rusia sau China, ori relaxarea raporturilor cu Iranul pentru o ţară unde interesele occidentale sunt limitate sau chiar inexistente? Până în vara lui 2014, răspunsul era „nu". Personalul agenţiilor umanitare, jurnaliștii și refugiaţii confirmă faptul că valul de luptători străini din nordul Siriei a fost tot mai mare pe măsură

ce evenimentele de pe scena mondială au evoluat. „Au venit în valuri. După lovitura de stat din Egipt, cei care credeau în Frăţia Musulmană au ajuns la concluzia că, în cele din urmă, soarta naţiunilor arabe este decisă în Statele Unite și că moderaţii nu mai au niciun argument în favoarea luptei pentru democraţie. Un alt val a izbit după atacul de la Abu Ghraib, în august 2013", afirmă Francesca Borri. Aproape toţi străinii au intrat în nordul Siriei zburând cu avionul până la aeroportul din Hatay și trecând apoi graniţa turcă. „La frontiera dintre Turcia și Siria se află un covor de etichete ale companiilor aeronautice din toată lumea", își amintește Borri, care a zburat de câteva ori la Hatay într-un pelerinaj ce, pentru mulţi, a fost de fapt ultimul drum.

Cu siguranţă, autorităţile turce știau ce se întâmpla la graniţa cu Siria și, dacă ar fi vrut, serviciile secrete occidentale și israeliene ar fi putut monitoriza acest fenomen. Însă abia când IS și-a mutat operaţiunile în Irak, statele occidentale au devenit interesate de conflictul sirian și de Statul Islamic.

Chiar dacă Statul Islamic era o problemă fierbinte din punct de vedere politic, nu se știe exact de ce comunitatea serviciilor secrete occidentale nu le-a acordat mai multă atenţie lui al-Baghdadi și camarazilor săi atunci când gruparea își mărea rândurile în Siria. Ar fi fost foarte ușor să pătrundă în comunitatea lor virtuală. Cu ceva timp înainte, în 2013, de exemplu, membrii, simpatizanţii și finanţatorii ISIS au urmărit disputa dintre al-Baghdadi și emirul Abu Mohammed al-Golani, șeful Jabhat al-Nusra, după fuzionarea celor două grupuri. Când al-Baghdadi și Ayman al-Zawahiri s-au confruntat atât în legătură cu dreptul de a lupta în Siria, cât și cu acela de a cere loialitatea facţiunilor de luptători arabi, străini și locali, comunitatea globală a jihadiștilor a fost chemată să-și exprime opinia. „Acea

luptă cerea, pe lângă demonstrarea puterii militare pe teren, și capacitatea ISIS de a-și impune viziunea asupra Șariei, acordând o mare atenţie ideologiei în campania de promovare a organizaţiei, după cum se observă din discursurile și mesajele schimbate între Golani, Baghdadi și Zawahiri. Aceste schimburi de replici au fost discutate pe forumurile jihadiste și pe paginile de socializare pentru a dovedi dreptul legitim al lui Baghdadi de a conduce."[83]

Nici aceste dezbateri nu au stârnit interesul numeroaselor comisii de experți care au proliferat după 11 Septembrie și dedicate studiului radicalizării și terorismului. S-ar putea crede că folosirea atât de intensă, de către Statul Islamic, a paginilor de socializare și a celor mai sofisticate metode și instrumente pentru a aduna prozeliţi și bani este un dar făcut acelor comisii. Revista *Atlantic*, efectuând propria analiză pe tema strategiei în mediile de socializare a Statului Islamic, a descoperit că acesta a primit 72 de răspunsuri pentru fiecare mesaj pe care l-a trimis „folosind un cont de Twitter în limba arabă, @ActiveHashtags, care face reclamă celor mai populare *hashtag*-uri prin care-și oferă propriile materiale pe internet"[84]. Au fost nenumărate ocaziile în care grupul lui al-Baghdadi putea fi studiat prin intermediul paginilor de socializare, însă niciunul dintre cei care putea schimba vectorii politici nu a fost interesat să se folosească de ele.

În mod straniu, serviciile secrete și presa occidentală nu doar că au ignorat ani la rând dezvoltarea Statului Islamic, dar atunci când i-au acordat, în fine, o brumă de interes, au început să plece urechea la persoanele nepotrivite. Acest fapt confirmă lipsa totală de informaţii corecte referitoare la conflictul sirian și la prezenţa Statului Islamic în nordul Siriei. „Între aprilie și mai 2014, mă pregăteam să mă întorc din Turcia în orașul

Alep. Agenţiile de informaţii occidentale mi-au oferit informaţii în legătură cu lupta de acolo dintre forţele lui Assad și rebeli. Ele mi-au spus că rebelii câștigau și că regimul lui Assad se prăbușea, astfel că drumul de la graniță către Alep era sigur. Șoferul meu și cu mine am ajuns să străbatem cincisprezece kilometri din linia frontului. Nu știu cum am supraviețuit, dar am reușit. Eram primul jurnalist străin care trecea frontiera. Când m-am întors, le-am transmis serviciilor secrete occidentale că rebelii fugiseră și că orașul era în mâinile lui Assad, dar ele nu m-au crezut, iar presa internaţională mi-a respins reportajul. Atât serviciile secrete, cât și mass-media continuau să susțină că ceea ce se vedea pe Facebook și pe YouTube era diferit. Primim știri diferite de la rebeli, povestind și ilustrând cu imagini victoria lor în paginile de socializare, susţineau ele. Singurul ziar care mi-a primit materialul a fost *Le Monde*."[85]

Pentru noi, Facebook, YouTube, Instagram sunt mai reale decât informaţiile furnizate de o jurnalistă independentă italiană care e dispusă să-și rişte viaţa pentru a descoperi adevărul. Și nu doar Statul Islamic, ci și rebelii și alte grupuri angajate în sângerosul conflict siriano-irakian știu bine asta.

Seducţia ultimă a Califatului

În 2003, presa internaţională a răspândit mitul creat în laboratoarele oficiale despre superteroristul al-Zarqawi, fără să verifice cât e de adevărat. Zece ani mai târziu, paginile de socializare au obţinut același rezultat, contribuind la răspândirea și internaţionalizarea imaginii voit exagerate a puterii lui al-Baghdadi și a grupului său armat. După cum se întâmplase și cu zece ani mai înainte, nimeni nu s-a deranjat să verifice aceste afirmaţii. Însă propaganda și presa nu sunt suficiente

pentru a mobiliza oamenii, dacă iluzia prezentată de ele nu coincide cu o parte din visele sau coșmarurile imaginarului colectiv. Știm că în zilele de după 11 Septembrie lumea a trecut printr-o traumă profundă, așa că putem înțelege de ce a fost atât de simplu pentru Bush și pentru Blair să manipuleze opinia publică folosindu-se de minciuni. Este mai greu de înțeles însă atracția pe care o exercită Statul Islamic asupra celor care îl urmăresc pe paginile de socializare. Este vorba despre un număr considerabil de oameni. Se spune că Statul Islamic a atras 12 000 de luptători străini, dintre care 2 200 din Europa.[86] Aceste statistici nu țin seama de susținătorii și simpatizanții de peste graniță. De exemplu, în vreme ce se estimează că șaizeci de australieni luptă în Siria și Irak alături de IS, numărul susținătorilor de acasă se crede că este de o sută.[87]

Ce-i motivează pe tinerii musulmani născuți în Occident, care au o profesie, o meserie în țările respective, să renunțe la viața lor și să se alăture unui război de cucerire într-o zonă pe care nici măcar n-o cunosc, într-un conflict care amintește de cele purtate în Evul Mediu? Într-un cuvânt, care este seducția ultimă a Statului Islamic? Aceste sunt întrebările pe care trebuie să ni le punem.

În parte, este ocazia de a-i răzbuna pe camarazii musulmani din Orientul Mijlociu pentru umilință, dar acesta a fost, de asemenea, cazul și pentru atentatele multor teroriști sinucigași după ce forțele coaliției au invadat Irakul. Probabil că tinerii musulmani sunt motivați de ceva mai mult pentru a se alătura acestui jihad. Ocazia de a fi parte a construcției unei noi ordini politice în Orientul Mijlociu, a unui stat modern fără rasism sau tensiuni sectare (după câteva epurări pe criterii etnice, desigur) este una fără precedent. Să se explice seducția prin aceea că susținătorii IS așteaptă nerăbdători constituirea Califatului

ca o națiune integră și incoruptibilă, cu un profund sentiment al fraternității, o societate fără provocarea la care-i supun pe bărbați femeile musulmane occidentale sau occidentalizate, o societate condusă de onoare, o societate contemporană în perfectă armonie cu al-Tawhid, porunca lui Dumnezeu? De fapt, această națiune idealistă nu promite doar mântuirea musulmanilor după secole de umilință, ci reprezintă și utopia politică a sunniților din secolul XXI, o construcție filosofică puternică pe care vreme de secole învățații au încercat s-o aplice, dar fără rezultat. Aceasta este, într-adevăr, forța politică pe care Occidentul și restul lumii au ales s-o ignore până în vara lui 2014.

Dacă analiza de față este corectă, cea mai importantă forță de atracție a Statului Islamic se exercită prin abilitatea sa de a-i convinge pe tinerii occidentali cu educație să accepte această utopie și să considere că noua formațiune, Califatul, are putere de a-i da viață, așa cum mișcarea sionistă a anilor '40 a coagulat comunitatea evreiască de pretutindeni în jurul utopiei unui stat evreiesc, inoculându-i certitudinea că poate transforma în realitate visul despre un Israel modern.

Spre deosebire de începuturile statului Israel, oamenii din Siria și Irak nu au primit cu brațele deschise prezența străinilor. „În toamna lui 2012 au început să apară în Siria primii luptători străini pentru a participa la războiul civil. Sirienii i-au lăsat să vină pentru că aveau nevoie de tot ajutorul din lume, însă nu erau fericiți pentru asta și spuneau mereu că, de îndată ce regimul Assad va cădea, străinii vor pleca la casele lor. Însă toată lumea știa că ei vor rămâne", își amintește Francesca Borri.[88] „Situația este încordată între localnici și luptătorii străini, care sunt cei mai brutali și mai violenți. Pentru că nu au trecut prin dictatură și război, ca localnicii, ei îi privesc cu neîncredere pe jurnaliști și-i hărțuiesc. Nu am avut nicio problemă cu sirienii,

dar am fost amenințată de un neozeelandez care a venit în Siria ca angajat al unui ONG occidental, infiltrat de Statul Islamic."

Nu toți luptătorii sunt motivați de visul utopic al unui nou stat musulman. Pentru mulți occidentali, a se alătura jihadului sau rebelilor este o aventură, ca participarea la taberele militare de vară. Sunt mult mai periculoși, pentru că nu au niciun dram de compansiune față de oamenii locului și nu le înțeleg suferințele îndurate.

Versiunea modernă a salafismului

În Siria, ca și în Irak, priceperea cu care al-Baghdadi și grupul său îi fac pe sunniți să creadă că vor izbândi acolo unde toți ceilalți au eșuat reprezintă o reușită remarcabilă prin modernitatea sa. Niciun grup jihadist din trecut nu a fost pregătit să conducă un stat adevărat. Nu aveau nicio idee cum să asigure distribuirea apei, sistemul de canalizări sau construcția de drumuri și nu știau nici cum să se folosească de lumea virtuală pentru a face recrutări și a strânge bani din toată lumea. Mai mult, erau total nepricepuți la stabilirea unui consens între comunități. Aceste greșeli, pe care le-am văzut în Afganistan odată cu Califatul mollahului Omar, sunt rodul viziunii premoderne asupra societății pe care a inspirat-o salafismul radical.

Deși visul mișcării jihadiste a fost mereu să recreeze Califatul, această aspirație nu a fost nimic altceva decât o idee vagă, romantică, în întregime inaplicabilă în timpurile moderne, de vreme ce salafismul respingea construcția statului modern. Salafismul radical a înghețat, mai degrabă, conceptul societății ideale la ipostaza acestuia din Arabia secolului VII. Toate evenimentele care au urmat au fost considerate inutile și periculoase, de la infrastructura statului modern la tehnologia

modernă, după cum se vede din faptul că talibanii au interzis muzica, radioul și televiziunea.

Având ca fundal toate acestea, ceea ce a realizat al-Baghdadi edificând enclave ale Statului Islamic în Siria și guvernând aceste comunități ca o autoritate politică cu toate instrumentele statului modern este cu adevărat excepțional. El a „îmbinat ambiția politică a islamiștilor de a prelua puterea de stat cu viziunea mai amplă a neo-tradiționaliștilor, propunându-și să creeze un stat care, chiar dacă mai primitiv, să fie recunoscut și să fie în același timp rampa de lansare pentru o expansiune și mai amplă. Această combinație fără precedent este una puternică", scria Jason Burke, veteran al studierii jihadului.[89]

Fabricarea mitului lui al-Zarqawi s-a dovedit plină de succes pentru că, după 11 Septembrie, se simțea o nevoie disperată de a asocia mai mult de un chip cu atrocitățile comise de al-Qaida, iar Saddam Hussein, un dictator urât de mulți, se potrivea profilului. În același timp, Bush și Blair au reușit să mintă întreaga lume, inclusiv propriile guverne, care credeau că posibilitatea de a fi trase pe sfoară este de neconceput. Opinia publică mondială încă se agață de credința absurdă că în statul modern bătălia zilnică a politicii se poartă doar între bine și rău. Cei care n-au căzut pradă acestei fantezii știau oricum că nu a existat nicio legătură între al-Qaida și Saddam Hussein și că invadarea Irakului va destabiliza în cele din urmă întreaga regiune.

Astăzi, aceiași oameni denunță plăsmuirea altui mit absurd, nu în Occident însă, ci în lumea musulmană: acela al Califatului și al liderului acestuia, al-Baghdadi. Ei sunt martori, de asemenea, la elaborarea altei profeții autoîmplinite cu ajutorul puterii paginilor de socializare. După ce au fost supuși zeci de ani la război și distrugere de către elitele locale susținute de

puterile occidentale, arabii sunniți alături de diverși alți musulmani doresc cu disperare să creadă că, în cele din urmă, din cenușa unei lumi dispărute s-a născut o măreață pasăre phoenix. Adică un stat și un conducător care să le aducă mult așteptata eliberare de acest prezent diabolic. Este al-Baghdadi acel om, este Califatul acel stat? Occidentul și lumea întreagă speră cu tărie că nu sunt, dar numai locuitorii Orientului Mijlociu pot da, în timp, răspunsul corect.

Capitolul cinci

Jihadul modern

Destabilizarea Orientului Mijlociu de către Statul Islamic a dus la constituirea multor parteneriate ciudate printre diferitele puteri regionale și ne determină să ne confruntăm cu o serie de scenarii contra naturii: de pildă, pentru a enumera doar câteva, sponsorizarea oferită de iranieni și saudiți palestinienilor, pentru a-i ajuta în conflictul cu Israelul de-a lungul verii lui 2014; întâlniri secrete ale Iranului și Arabiei Saudite pentru a discuta posibilitatea dizolvării Califatului; operațiuni clandestine prin care Statele Unite înarmează trupele rebelilor sirieni, formate în principal din elemente jihadiste, nu seculare; sau decizia președintelului Obama de a bombarda regiunile controlate de Statul Islamic în Siria cu sprijinul unei mari coaliții formate din state occidentale și arabe, dar fără mandat ONU. Oricum, cea mai suprinzătoare evoluție nu este de găsit printre aceste alianțe stranii, ci mai degrabă în extraordinar de reușita construcție națională a acestor insurgenți înarmați și aparent înapoiați, în comparație cu jalnicele tentative de construcție națională întreprinse de Statele Unite în regiune.

De la conflictul din Vietnam, Statele Unite au fost în război aproape în permanență – mai mult de o jumătate de secol. Au făcut asta, se afirmă, „pentru a răspândi democrația". În urma

unui ciclu repetitiv de războaie care variază de la „invazie și ocupație pe scară largă până la contrainsurgență, războaie prin intermediari și de la capăt”[90], armata a furnizat rezultate deloc mulțumitoare, mai cu seamă în Irak. Cum am putea uita că americanii au fost nevoiți să recaptureze orașul Mosul pentru a-i anihila pe jihadiști? Americanii au luptat pentru Falluja de două ori și au înregistrat pierderi mari. Cu toate acestea, după ce armatele lui Bush și Blair s-au retras din Irak, ei s-au întors acasă „victorioși”[91]. În momentul în care scriu aceste rânduri, ambele orașe sunt sub controlul Califatului.

La polul opus față de armata Statelor Unite, cu propaganda sa high-tech și cu o mitologie seducătoare, Statul Islamic a purtat un război de cucerire eficient folosindu-se de tactici teroriste – un război sub stindardul ideologic al jihadului, un război sfânt. Dacă superioritatea militară nu poate garanta victoria, după cum sugerează multiplele înfrângeri suferite de Statele Unite în ultimii cincizeci de ani, cheia succesului militar trebuie că se află în altă parte. Este ceea ce ne îndreptățește să studiem ce motivează atât armata Statelor Unite, cât și pe cea a Statului Islamic.

Ambele armate își justifică operațiunile invocând o cauză superioară, ceea ce ne face să ne întrebăm: este promisiunea unui stat salafist ale cărui granițe să se suprapună peste cele ale străvechiului Califat o motivație mai puternică decât voința de a „răspândi democrația”, care pavează totodată, în paranteză fie spus, drumul pentru colonizarea economică a zonei de către multinaționalele occidentale? Judecând pe baza celor observate în ultimii unsprezece ani, răspunsul corect ar putea fi „da”. Dacă războiul sfânt al lui al-Baghdadi este, într-adevăr, un factor motivant mai puternic decât exportul de democrație

occidentală, devine imperativ să înţelegem care-i tipul de război pe care-l poartă el.

Două jihaduri

Elaborat după moartea profetului Mahomed de colectivitatea mondială a personalităţilor religioase musulmane (*Ulema*), jihadul s-a născut din interpretarea învăţăturilor Coranului și Profetului. Sunt două tipuri de jihad: marele jihad, care este aproape cu totul spiritual, reprezentând lupta zilnică a fiecărui individ cu propriile tentaţii, și micul jihad, adică lupta fizică împotriva unui inamic. Ne interesează aici ultimul tip, al cărui concept a evoluat de-a lungul secolelor, în vreme ce acela al marelui jihad a rămas neschimbat.

Formulată când islamul devenise deja o superputere, învăţătura micului jihad reflectă un spirit imperial. A fost un instrument prin care era protejată comunitatea credincioșilor. Teologii musulmani din această perioadă fac distincţia între cele două forme ale micului jihad: cel defensiv și cel ofensiv. Primul era reprezentat de obligaţia tuturor membrilor comunităţii de a ridica armele împotriva dușmanului pentru a apăra islamul. Jihadul ofensiv, pe de altă parte, poate fi proclamat doar de către calif, conducătorul comunităţii. Obiectivul lui era de a răspândi islamul, nu de a-l proteja. Jihadul purtat de Statul Islamic aparţine deopotrivă celor două categorii.

Câtă vreme califul avea suficienţi războinici pregătiţi pentru bătălie, cetăţeanul era scutit de recrutare în cazul jihadului ofensiv. Dar când era nevoie de mai mulţi soldaţi, niciun musulman adevărat nu putea ignora chemarea liderului spiritual și politic. Acest principiu este valabil și astăzi. Astfel, al-Baghdadi, în calitatea sa de succesor legitim al profetului Mahomed, nu

are doar dreptul de a purta războaie de cucerire, ci poate cere atât participarea tuturor musulmanilor la aceste lupte, cât și venirea lor în Califat. „Cei care pot emigra către Statul Islamic trebuie să emigreze, căci a veni în casa islamului este o datorie”[92], declara al-Baghdadi atunci când a proclamat Califatului.

Rezultă că întemeierea Califatului din zilele noastre subminează autoritatea altor organizații sau lideri jihadiști. Potențial, Statul Islamic reprezintă o provocare la adresa legitimității tuturor guvernărilor musulmane cărora le este impusă autoritatea califului.[93] Această pretenție nu trebuie dată deoparte când evaluăm în ce fel îi amenință Califatul pe ceilalți musulmani și restul omenirii. Adevărul este că unul dintre obiectivele marii coaliții pe care a promovat-o în septembrie 2014 președintele Obama sub umbrela NATO, cu participarea activă a câtorva state musulmane, este să împiedice Statul Islamic să-și extindă teritoriul și mai mult în regiune.

Pe forumurile jihadiste și în mesajele de pe Twitter, susținătorii Statului Islamic susțin că strategia Statelor Unite și a britanicilor de a nu negocia pentru eliberarea ostaticilor despre care știu că urmează să fie decapitați își propune să declanșeze o stare de frică generalizată. Odată declanșată, frica poate crea un climat politic intern favorabil acțiunilor militare, cum s-a întâmplat în 2003. Numai că, de această dată, atacul ar avea ca obiectiv protejarea aliaților Occidentului din regiune, mai precis a saudiților și a altor conducători de stat din Golf, de mesajul Califatului, care ar putea stârni fără doar și poate o revoluție în sânul națiunilor de acolo.

Când islamul imperialist a decăzut, „micul jihad” a căpătat noi sensuri, adaptate cerințelor timpului. În fața violenței necruțătoare a francilor din a doua cruciadă, Saladin, sultanul ayyubid al Egiptului și al Siriei, a redefinit conceptul de

mic jihad.[94] Resursele spirituale radicale ale islamului i-au însufleţit pe adepţii acestuia în victorioasele lor campanii de recucerire.

La începutul secolului XX, amintirea jihadului lui Saladin a devenit o parte a luptei Orientului Mijlociu pentru independența față de puterile coloniale europene. În timpul dominației britanice în Egipt, Hassan al-Banna, fondatorul Frăției Musulmane, a dat jihadului sensul de conflict anticolonial – o luptă pentru independența totală față de britanici. Câteva decenii mai târziu, Sayyed Qutb, un intelectual egiptean, l-a transformat în revoluție, o cale de schimbare a regimului.[95]

De la sfârșitul anilor '50, dezbaterea referitoare la adevăratul înțeles al jihadului modern s-a învârtit în jurul a trei concepte definitorii: contracruciada, lupta anticolonială și revoluția. Statul Islamic pare să fi incorporat toate aceste caracteristici pentru a da micului jihad o semnificație cu totul nouă: aceea de construcție a unei națiuni. „Grăbiți-vă voi, musulmani, către statul vostru", spunea al-Baghdadi în primul său discurs după ce a devenit calif. „Este statul vostru... Acesta este sfatul pe care vi-l dau. Dacă îl veți apăra, veți cuceri Roma și dobândi lumea, facă-se voia lui Allah."[96]

Contracruciada împotriva culturii și intereselor occidentale în Orientul Mijlociu, materializate prin alianța dintre elitele musulmane corupte și puterile occidentale, a pregătit calea pentru războiul tradițional de cucerire purtat de al-Baghdadi. Construcția națională pe teritoriile ocupate pretindea, de asemenea, o schimbare de regim, de aici natura revoluționară a luptei lui al-Baghdadi din Siria și Irak, țări conduse de elite corupte, controlate de puterile străine. Dar ce face ca acest jihad modern să aibă un impact atât de mare printre musulmani este

faptul că a reușit, în atât de puțin timp, să realizeze într-o anumită măsură construcția națională.

Geografia jihadului

Al-Qaida nu a reușit să facă nici cel mai mic pas către nașterea Califatului și nu s-a implicat defel în construcția națională. Liderii săi erau, mai degrabă, ocupați să planifice atacuri împotriva Americii. „Al-Qaida este o organizație, iar noi suntem un stat", explică situația un luptător al Statului Islamic care și-a dat numele de Abu Omar, într-o discuție online cu *New York Times*.[97] Această afirmație sintetizează perfect rolurile diferite pe care le joacă cele două grupuri armate în ochii multor musulmani și provocările distincte ridicate de fiecare pe plan mondial.

Conform acestei analize, 11 Septembrie a fost un pumn dat Occidentului, în vreme ce fondarea Califatului este o lovitură mortală dată aliaților cheie din Orientul Mijlociu, o lovitură care amenință însăși existența unei ordini geopolitice proiectate inițial pentru beneficiul Occidentului și al elitelor oligarhice prietene. Ar putea fi o surpriză pentru occidentali, însă nu i-a suprins deloc pe cei care conduc Orientul Mijlociu. Imediat după 11 Septembrie, șeful Agenției Generale Saudite de Informații i-a transmis omului său de legătură de la Serviciul Secret Britanic de Informații, MI6, sir Richard Dearlove: „11 Septembrie este doar o pișcătură pe obrazul vestului. Pe termen mediu, nu înseamnă nimic mai mult decât o serie de tragedii personale. Ce vor acești teroriști este să distrugă dinastia saudită și să remodeleze Orientul Mijlociu."[98] Dearlove a fost atunci martorul unei profeții neliniștitoare, pe care acum Statul Islamic încearcă s-o transforme în realitate.

Era doar o chestiune de timp până când o organizaţie armată jihadistă avea să îi provoace pe liderii din Orientul Mijlociu, reformulând concepte vechi în termeni moderni. Doar o chestiune de timp până când un grup armat avea să pună pe tapet cea mai importantă utopie musulmană, noul Califat, propunând-o milioanelor de sunniţi drept un plan de acţiune realizabil, folosindu-se de instrumentele propagandei moderne. În ochii multor musulmani, Statul Islamic, asemenea predecesorilor săi, nu este nimic mai mult decât produsul deceniilor de abuzuri, corupţie și nedreptate, dar spre deosebire de predecesorii săi, IS s-a adaptat la un mediu geopolitic multipolar și a încercat o abordare pragmatică a locuitorilor de pe teritoriul său.

Preocuparea faţă de problemele interne și caracteristicile sale endogene sunt deopotrivă parte a atracţiei pe care o exercită Statul Islamic. La polul opus, al-Qaida a fost percepută mereu ca o putere străină, o etichetă pe care al-Baghdadi a încercat să o evite atunci când, în 2010, a schimbat numele organizaţiei sale, al-Qaida din Irak, în cel de Statul Islamic din Irak. Al-Qaida începuse să nu mai fie primită cu braţele deschise în Orientul Mijlociu, și nu pentru că organizaţia era condusă de un miliardar saudit și un intelectual egiptean, amândoi străini de viaţa de zi cu zi a celor mai mulţi musulmani, ci mai degrabă pentru că organizaţia a ales să-și poarte jihadul în afara Orientului Mijlociu.

Este incontestabil că evenimentele de la 11 Septembrie au deschis un al doilea front, împotriva inamicului de departe, Statele Unite, departe de lagărele cu refugiaţi, departe de suferinţele cotidiene ale oamenilor din Orientul Mijlociu și de tratamentul nedrept pe care-l sufereau din partea regimurilor arabe corupte. Mai mult, evenimentele de la 11 Septembrie au

fost un atac pe care puțini din cadrul comunității jihadiste l-au aprobat. Efectuat în inima Statelor Unite, cu intenția de a slăbi puterile Americii și de a lipsi oligarhiile la putere în Orientul Mijlociu de sprijinul acesteia, atacul a ajuns să simbolizeze jihadul în presa occidentală. Deși au fost unii care au aclamat prăbușirea turnurilor gemene, consensul regional a fost, de fapt, că asemenea tactici nu pot produce nimic bun. Dimpotrivă, a exporta lupta atât de departe ar putea avea consecințe dezastruoase acasă. Și a avut, într-adevăr.

Privind retrospectiv, absurditatea atacării unui adversar aflat atât de departe este evidentă. Însă Osama bin Laden avea mijloace să pună la cale atacul de la 11 Septembrie într-o perioadă în care alți jihadiști abia supraviețuiau. Astăzi, lucrurile stau cu totul altfel. În vreme ce Statul Islamic controlează Califatul pe pământul istoric al Islamului, nucleul istoric al organizației al-Qaida a fost dezintegrat. Bin Laden este mort, iar organizația pe care a întemeiat-o a fost redusă la o etichetă generică jihadistă.

Efortul de construcție națională dus de al-Baghdadi în Siria și în Irak exercită o atracție puternică, în parte grație locului unde este concentrat. Geografia a fost mereu esențială pentru Islam, atât din punct de vedere religios, cât și politic. Într-un documentar CNN, un contrabandist care transporta luptători străini peste granița de sud a Turciei, lângă Hatay, descria ce simt unii dintre acei oameni când intră în Siria. „Pentru mulți, trecerea frontierei în sine este o experiență religioasă. Când ajung la zid, îngenunchează și țipă, plâng de parcă tocmai ar fi întâlnit ceva mai prețios pentru ei decât propria familie. Ei cred că această țară, Siria, este locul unde urmează să aibă loc judecata lui Dumnezeu."[99]

Impactul cultural al vechiului Califat asupra teritoriului pe care-l controla a fost imens, astfel că și astăzi, la multe secole după dezintegrarea splendidei sale culturi, există de-a lungul Orientului Mijlociu și al Africii de Nord o limbă comună. Deopotrivă, căderea Califatului a declanșat secole de cucerire și de umilință și a lăsat cicatrice adânci în identitatea și stima de sine a populației musulmane. După ce puterile europene au redesenat harta acestui teritoriu ancestral, rănile s-au redeschis. Fără încetare, încă din secolul XI, fiecare mișcare de renaștere musulmană a hrănit visul profund nostalgic de refacere a vechilor hotare ale Califatului, de parcă recompunerea sa geografică ar putea, în mod magic, să-i readucă splendoarea.

Geografia se află, de asemenea, la rădăcina celei mai recente radicalizări a mișcării salafiste, care a modelat viziunile despre jihad ale lui al-Baghdadi și al-Zarqawi. Această radicalizare a fost potențată de semnarea acordului de pace dintre guvernul iordanian și Israel, în 1994, considerat de mulți drept un eveniment de o importanță extraordinară. Acordul reprezintă recunoașterea oficială a dreptului geografic al Israelului de a exista pe un teritoriu considerat parte a Califatului. Semnarea acestuia a reprezentat un moment hotărâtor pentru mișcarea jihadistă, declanșând nașterea unui nou val de organizații salafiste clandestine, printre acestea numărându-se și al-Tawhid din Iordania.

Capitolul șase

Salafismul radical

Rădăcina evenimentelor la care suntem martori duce înapoi în timp, la extraordinarul eveniment politic considerat de salafiști drept trădarea capitală: faptul că politicienii arabi au acceptat Israelul ca putere politică pe pământ musulman, pe vechiul teritoriu al Califatului.

Întemeiată la începutul anilor '90 de veteranii unor organizații ale jihadului antisovietic precum Grupul Islamic Armat (GIA) din Algeria sau Armata Islamică Aden-Abyan din Yemen, gruparea al-Tawhid, în care Musab al-Zarqawi a fost la început un simplu membru, este o organizație salafistă radicală aproape identică celorlalte. Toate împărtășesc același obiectiv: să declanșeze jihadul revoluționar în întreaga lume musulmană și să doboare guvernele prooccidentale. Războiul civil (*fitna*) ar trebui să înlăture regimurile arabe existente, considerate de salafiști drept idolatre (*taghut*).[100] Alăturându-se acestei grupări încă de când se afla în închisoare, al-Zarqawi i-a devenit mai târziu emir. Când și-a format organizația armată în Irak, a denumit-o Tawhid al-Jihad. Faptul că al-Zarqawi și al-Baghdadi împărtășesc crezul salafist – al-Baghdadi provenind, în plus, dintr-o familie religioasă salafistă – a fost cheia compatibilității viziunii lor asupra jihadului.[101]

Totuși, la începuturile sale, în timpul celei de-a doua jumătăți a secolului XIX, salafismul nu era o ideologie antioccidentală. Dimpotrivă, cea care a dat naștere mișcării a fost admirația arabă pentru occidentul modernizat. Fascinate de dezvoltarea Europei, țările arabe au început să compare condițiile lor socio-economice și politice cu cele din Europa. Această evaluare a avut un impact profund asupra crizei Imperiului Otoman, puterea politică aflată la cârma lumii arabe la acea vreme, și a stimulat marele interes față de civilizația occidentală. În lumea arabă, acest proces este cunoscut ca *al-Nahda*, care înseamnă, literal, „deșteptarea" sau „renașterea". Izvorâtă din interacțiunea gânditorilor arabi cu idealurile revoluționare occidentale, al-Nahda a marcat începutul modernizării arabe sau, mai degrabă, al unei dorințe de modernizare. În esență, lumea arabă recunoștea superioritatea socio-economică și politică a statelor parlamentare europene. Contemplând realizările vechiului continent, arabii au dorit să creeze o modernitate musulmană în noile state arabe provenite din dezintegrarea Imperiului Otoman, încercând totodată să depășească cultura politică occidentală.[102] Era o epocă în care construcția statului național exercita o mare putere de seducție asupra musulmanilor progresiști.

De aceea, salafismul a încercat mereu să modernizeze lumea arabă și a văzut în Imperiul Otoman prima cauză a neputinței arabilor de a se dezvolta după modelul european. Pentru a depăși acest obstacol, doctrina salafistă le-a cerut tuturor musulmanilor să se întoarcă la puritatea religiei, la originile islamului și la învățăturile Profetului. Pe scurt, salafismul a accentuat necesitatea de a reface legătura cu propriile rădăcini ca mijloc de a forma identitatea arabă, care ar putea furniza, în schimb, energia necesară pentru a câștiga independența față de Imperiul Otoman. A fost, în mod esențial, un proces de

purificare spirituală, de regenerare după secole de dominaţie politică şi economică.

Totuşi, către sfârşitul secolului XIX, trădarea puterilor europene, a căror contribuţie la modernizarea lumii arabe a luat forma unei colonizări brutale, a catalizat transformarea salafismului într-o mişcare de renaştere xenofobă şi puritană. Obiectivul principal al salafismului modern este, în continuare, purificarea islamului, însă acum de contaminarea cu apatia şi corupţia produse de colonizarea occidentală. Puterile străine europene, nu Imperiul Otoman, sunt blamate pentru declinul lumii arabe, de unde rezultă respingerea statului naţional şi a modernităţii europene.

Pe acest fundal religios şi filosofic, în anii '50, Sayyed Qutb a reformulat conceptul de unitate divină şi absolută a lui Dumnezeu (*Tawhid*)[103], pentru a-i da o semnificaţie politică distinctă. „Dumnezeu este sursa puterii", scria Qutb din închisoarea egipteană în care-l aruncase Nasser*, „nu poporul, nici partidul, nici vreo fiinţă umană."[104] Această noţiune, cunoscută ca principiul guvernării lui Dumnezeu (*al-hakimiyya lil-llah*), proiectează islamul şi expresia sa (Califatul) în mijlocul arenei politice, ale cărei graniţe sunt definite strict de interpretarea învăţăturilor Profetului, nu de forme moderne de guvernare cum ar fi democraţia sau socialismul.

Ca atare, mesajul lui Qutb presupune ruperea totală de politica de tip occidental practicată de Nasser şi, în acelaşi timp, un îndemn de a purifica islamul de orice influenţă externă, fie ea sacră sau profană. Orice îndepărtare de la principiul guvernării lui Dumnezeu, spune Qutb, este un act de apostazie (*riddah*).

---

* Gamal Abdel Nasser (1918-1970), al doilea preşedinte al Egiptului, din 1956 până la moartea sa (n. tr.).

Deși acuzația de apostazie (*takfir*) este, la origine, un concept religios, ea a fost transformată, în toată istoria islamului, într-o puternică armă politică. Ea i-a permis lui Qutb, un arab, să pună la îndoială legitimitatea politică a lui Nasser, alt arab, descriindu-l ca pe un necredincios, asemănător coloniștilor occidentali. În cadrul luptelor pentru putere din islam, acuzația de apostazie este des întâlnită. Prima luptă declanșată de o *takfir* s-a petrecut imediat după moartea Profetului, în timpul domniei califului Abu Bakr (632-634), și a însemnat producerea schismei dintre sunniți și șiiți.[105]

De-a lungul veacurilor, atât sunniții, cât și șiiții s-au folosit de conceptul de *takfir* pentru a se exclude unii pe alții de la putere. După cum vom vedea în capitolul următor, recent, atât al-Zarqawi, cât și al-Baghdadi au recurs la *takfir* pentru a-și legitima războaiele de exterminare împotriva șiiților, pe care ei îi consideră niște aliați apropiați și constanți ai puterilor străine.

Capitolul șapte

Noii mongoli

În iunie 2014, opinia publică mondială a fost șocată și revoltată de informațiile conform cărora, după cucerirea orașului Mosul, armata Statului Islamic s-a năpustit asupra femeilor și copiilor șiiți din localitățile învecinate. Au secerat cu mitralierele sute de nevinovați, aruncându-le cadavrele în gropi comune. În orașul Tal Afar, de exemplu, luptătorii lui al-Baghdadi au confiscat patru mii de case ca „pradă de război”[106]. Au aruncat în aer și au incendiat locuri sfinte și moschei cu intenția de a șterge orice urmă a șiiților de pe teritoriul lor. Au multiplicat distrugerile, după același tipic, în toate colțurile Califatului, pentru a efectua purificarea religioasă cerută de cei mai radicali interpreți ai salafismului.

După cum vom vedea, totuși, sângerosul război sectar pe care l-a început Statul Islamic are mai puțin de-a face cu doctrina salafismului și mai mult cu utilizarea genocidului ca tactică de a-i controla pe insurgenți, o strategie pe care al-Zarqawi a pus-o la punct în 2003, imediat după ce forțele coaliției au început invazia Irakului.

Indiferent de obiectivele acestor acte îngrozitoare, cuvântul „genocid” pare să descrie foarte bine ce s-a petrecut în ultimii ani în Siria și, de la începutul verii lui 2014, în Irak. A fi șiit sau membru al vreunei secte apropiate, cum ar fi alauiții și aleviții din Siria, seamănă foarte mult cu a fi evreu în Germania nazistă.

Călcând pe urmele lui al-Zarqawi, Statul Islamic pare înclinat să anihileze populația șiită a Califatului pe orice cale posibilă.

De aceea, mulți cred că implicarea lui al-Baghdadi în Siria, în 2011, nu are nimic de-a face cu înlăturarea regimului Assad, ci este mai degrabă motivată de dorința de a purifica de toată populație șiită regiunea care era destinată a fi leagănul noului Califat. Din nou, paralela cu Germania nazistă și cu supremația rasei ariene nu poate fi ocolită. În vreme ce Hitler justifica exterminarea evreilor printr-o eugenie fictivă, Statul Islamic se folosește de conceptul de apostazie (*takfir*) pentru a efectua „purificarea" religioasă a islamului. Șiiții și urmașii celorlalte facțiuni religioase, mai puțin ai salafismului, sunt eretici, vinovați de un păcat atât de grav încât nu pot fi pedepsiți decât prin moarte.

Înainte de a explora adevăratele motive ale acestui genocid, este imperativ să înțelegem puterea pe care o exercită conceptul de *takfir* atât în imaginarul colectiv al șiiților, cât și în cel al sunniților.

Al-Takfir

Geneza conceptului de *takfir* poate fi urmărită în trecut până în timpul primei încleștări violente dintre sunniți și șiiți, Marea Fitna, primul război civil din lumea musulmană. Izbucnită în 655 d.Hr., cu un an înainte de asasinarea califului Osman, neînțelegerea dintre adepții lui Mahomed s-a transformat curând într-o adevărată luptă pentru succesiune. Osman a fost acuzat de apostazie de către susținătorii lui Ali, care pretindeau că Ali era urmașul direct al Profetului, și prin urmare trebuia numit calif. Marea Fitna a dat naștere schismei dintre șiiți, susținătorii lui Ali, și sunniți, cei care-l urmau pe

Osman. De atunci și până astăzi, cele două ramuri ale islamului s-au acuzat una pe cealaltă de apostazie, de *takfir*, pentru a-și justifica încercările de a prelua puterea politică.[107]

Încă din secolul VII, conceptul de *takfir* a rămas strâns legat de problemele politice și economice. Pentru că Profetul era un lider nu doar religios, ci și politic, granițele dintre domeniul material și cel spiritual în interiorul islamului au fost estompate de la bun început. Din acest motiv, *takfir* a devenit un instrument, o unealtă a politicii disimulată sub haine religioase. În secolul XVIII, de exemplu, Abd al-Wahhab, un predicator saudit, fondator al mișcării wahhabite, a acuzat Imperiul Otoman de apostazie. El pretindea că acesta s-a îndepărtat de adevărata sursă de legitimitate, cuvântul lui Dumnezeu. Acuzația de *takfir* pe care a lansat-o Wahhab la adresa turcilor a permis casei de Saud să ridice armele împotriva conducătorilor, otomanii din Peninsula Arabică.[108] Pentru următoarele două secole, războiul de cucerire condus de acești doi puternici aliați, casa de Saud și wahhabiții, a fost purtat cu arme economice și politice deghizate în zel religios.

A defini *takfir*, în mare măsură ca și a defini terorismul, a fost mereu o încercare riscantă, astfel se și explică de ce conceptul reprezintă o armă de temut în mâinile organizațiilor musulmane armate și ale puterilor sectare, folosită pentru a le justifica pretențiile de legitimitate. După cum am văzut în capitolele anterioare, în anii 1950 și 1960 membrii Frăției Musulmane au reformulat conceputul pentru a-și justifica lupta împotriva lui Nasser, care, spuneau ei, îi aruncase în subteranele ilegalității, un exemplu de caz în care unii sunniți au folosit *takfir* ca armă împotriva altor sunniți.

La început, obiectivul final al acuzației de *takfir* nu era excluderea ereticilor de la comuniunea spirituală, nici exterminarea

lor, ci mai degrabă evacuarea lor din comunitatea materială, îndepărtarea lor din sistemul social de drepturi și privilegii, și din economie. Astfel, erau aruncați în afara granițelor legitimității politice. Conceputul de exterminare a șiiților nu a fost introdus mai devreme de 2003, când al-Zarqawi a lansat câteva atacuri sinucigașe împotriva unor ținte șiite.

Orbirea Occidentului

Prima misiune sinucigașă din Irak a avut loc pe 29 august 2003 și a avut ca țintă Moscheea Imamului Ali din Najaf. Acest incident a fost un punct de cotitură în conflictul irakian, deschizând un al doilea front împotriva populației șiite. Fusese deja justificat de campania de propagandă lansată cu multe luni înainte și finanțată de jucători cheie sunniți din regiune, inclusiv Arabia Saudită și alți oligarhi din statele Golfului. Irakienii șiiți erau acuzați că au încheiat alianțe cu forțe străine punând la cale schimbarea regimului din Irak, acte pe care salafiștii le consideră *mukaffir*, adică premise ale *takfir*-ului.

Folosind o retorică anistorică, apocaliptică, a fost trasată o paralelă între invazia iminentă a Irakului și invaziile mongolilor din secolul XIII. Imaginea mongolilor și a tătarilor jefuind splendidul oraș Bagdad în 1258 le evocă irakienilor sunniți amintiri insuportabile.[109]

Imediat după căderea regimului lui Saddam, a apărut pe internet o vastă literatură despre noua invazie mongolă. În revista online *Bashaer*, cititorii puteau afla că, înainte de a ajunge în Bagdad, mongolii au invadat regatul Khwarizm (situat în Uzbekistanul și Turkmenistanul de astăzi), așa cum forțele coaliției au atacat Afganistanul înainte de invadarea Irakului.[110] Mongolii și tătarii au încheiat o alianță pentru a purta război

împotriva Bagdadului. La fel au făcut Statele Unite şi Marea Britanie. În ambele situaţii, Bagdadul a fost atacat de la est și de la vest, asediul durând douăzeci și una de zile, superioritatea militară a invadatorilor fiind enormă, iar populaţia atât de înfricoșată, încât nici nu s-a rugat în prima zi de vineri de după începerea atacului. În secolul XIII, ca și în Irakul modern, rivalitatea dintre șiiţi și sunniţi a slăbit puterea centrală. Mongolii și tătarii au înaintat cu armate de merceneri care au participat la invazie și au jefuit oraşul. Forţele coaliţiei au întors capul când susţinătorii lor irakieni au jefuit bibliotecile și alte instituţii de cultură și au ucis femei și copii.

Analogia din *Bashaer* se încheie cu o prezicere născută din asocierea cu invazia mongolă: la doi ani după ce au jefuit Bagdadul, armatele siriene și egiptene, cărora li s-au alăturat grupuri de arabi voluntari, i-au înfrânt pe mongoli și tătari la Ayn Jalut. „Suntem siguri că Dumnezeu va pedepsi America pe vecie", concluzionează editorialul. „Când va avea loc noul Ayn Jalut?"[111] Statul Islamic își clădește astăzi Califatul lansându-și ofensiva din Siria. Făcând astfel, speră să se îndrepte către un Ayn Jalut modern.

În vara lui 2003, al-Zarqawi s-a folosit de analogia cu invazia mongolă pentru a-și justifica atacul împotriva șiiţilor. După cum explica pe atunci al-Zarqawi, Ibn al-Alqami, vizirul șiit al Bagdadului, le-a dat o mână de ajutor mongolilor pentru a cuceri oraşul, cerându-le susţinătorilor săi să facă la fel.[112] În aceeași manieră, șiiţii ar fi conspirat cu americanii, întâmpinându-i cu braţele deschise în Irak. A fost pentru prima dată când luptele sectare dintre sunniţi și șiiţi au ieșit la suprafaţă în sânul insurgenţei irakiene.

Atacul de la Najaf, care a marcat începutul luptei active a lui al-Zarqawi împotriva șiiţilor din Irak, reprezintă prima

manifestare a conflictului dintre sunniți și șiiți, un război civil în care Statul Islamic este încă angajat. După cum îi explica al-Zarqawi lui bin Laden în bogata lor corespondență dintre 2003 și 2005, *fitna* împotriva șiiților era numai o manevră tactică pentru a preîntâmpina formarea unui front unit secular împotriva forțelor coaliției, din care jihadiștii ar fi fost excluși, asemenea celui care, cu decenii înainte, câștigase lupta irakiană pentru independență față de Marea Britanie.[113]

Însă în 2003, forțele coaliției nu au reușit să aprecieze implicațiile unui război între sunniți și șiiți – o perspectivă foarte serioasă încă de pe atunci. La acea vreme, motivele pentru atentatul cu bombă păreau de neînțeles, iar cei care-l plănuiseră erau necunoscuți. În vara lui 2003, forțele coaliției se luptau cu miliția lui al-Sadr, considerată cea mai importantă opoziție armată din Irak. La vremea aceea, insurgența sunnită, compusă în principal din rămășițele partidului Baas și din naționaliști musulmani, nu reprezenta un pericol serios. Cu toate acestea, o analiză mai amănunțită a modului în care a câștigat teren radicalizarea islamică în Irak în timpul sancțiunilor economice ar fi putut oferi indicii că acolo se pregătea un important război civil și sectar, care punea în pericol stabilitatea întregii lumi musulmane.[114]

Occidentul nu a dat importanță schimbărilor profunde care au răvășit Irakul în timpul sancțiunilor economice din anii 1990. Sub patronajul lui Saddam Hussein, salafismul modern a cuprins mai toată țara și a devenit o puternică sursă de radicalizare. Prin noua fervoare religioasă, dictatorul irakian își propusese să aducă triburile sunnite la sentimente mai bune în acea perioadă de mari dificultăți economice. În timpul sancțiunilor economice impuse de ONU, religia a devenit o formă de alinare pentru clasa mijlocie sunnită, coloana vertebrală a

regimului lui Saddam, căzută acum în sărăcie, iar islamul – o cale spirituală de a face faţă îndelungatelor greutăţi economice. Totodată, radicalizarea Irakului l-a ajutat pe Saddam să ascundă eșecurile economice ale regimului său. De pildă, interzicându-le femeilor să lucreze în locuri publice și, după aceea, chiar și acasă, el a redus șomajul la jumătate.

Spre deosebire de puterile occidentale, jihadiștii știau că, de un deceniu, mulţi dintre cei care trăiau în așa-numitul Triunghi Sunnit, la nord de Bagdad, împărtășeau credinţe salafiste radicale. De aceea, imediat după căderea lui Saddam, ei au ales, din tot Orientul Mijlociu, să se grupeze în această zonă. Unii aveau chiar legături cu grupările salafiste irakiene locale, toate stabilite în Triunghiul Sunnit, în localităţi ca Ramadi, Falluja și Mosul, care au devenit primele incubatoare ale insurgenţei sunnite jihadiste. Al-Zarqawi a fost printre acești nou-veniți.

Forţele coaliţiei au nesocotit, în fapt, schimbările produse în Irak de cei zece ani de sancţiuni economice, aceleași forțe ignorând deopotrivă pericolul pe care îl presupunea pentru întreaga regiune proliferarea în Siria a grupărilor jihadiste și insurgente finanţate de sponsori din Golf. Occidentului și restului lumii li s-a părut mai convenabil să respingă ideea că Irakul și Siria s-au radicalizat din cauza fanatismului religios.

Alibiul religios

Este extraordinar că puterile occidentale au crezut că ceea ce se petrece în Orientul Mijlociu ar fi un război motivat de o ceartă pornită în Arabia secolului VII. Atunci când creștinii au declanșat conflicte similare, religia a fost rareori mai mult decât un pretext pentru politică. În Europa secolului XV, apostazia era o crimă care atrăgea ca pedeapsă îngrozitoarea moarte pe

rug. Europa era iluminată de autodaféuri, de la trupurile celor arși pe rug în numele lui Dumnezeu. Astăzi, Califatul se folosește la fel de decapitări și crucificări.

Cel mai mare pericol cu care se confrunta Europa secolului XV era posibilitatea unui război dintre catoli și protestanți, unul purtat pe temeiuri religioase, dar cu rădăcini în distrugătoarele, străvechile lupte pentru putere. Astăzi, când populația șiită este acuzată de apostazie sau *takfir*, obiectivul este să declanșeze tocmai un astfel de război (*fitna*) în Irak, Siria și mai departe – adică un război care, la prima vedere, pare motivat de religie, în care interesele politice și economice sunt ocultate. Însă adevăratele motive, ca în Europa secolului XV, sunt politice și economice, iar rădăcinile lor se găsesc în lupta pentru controlul întregii regiuni.

Califatul este perfect conștient că, pentru a construi un nou stat și pentru a câștiga legitimitate prin consens, trebuie mult mai mult decât o campanie atrăgătoare de propagandă religioasă. În particular, epurarea de șiiți a teritoriului cucerit le dă multe avantaje în construcția națională, garantând sprijinul populației locale sunnite, care devine mai omogenă și cu mai puține posibilități sectare. Recuperează astfel și resurse care pot fi date luptătorilor ca pradă de război. Într-un cuvânt, exterminarea șiiților face lucrurile mai ușoare pentru conducătorii Califatului, nu doar economic, ci și politic, satisfăcând în același timp dorința profund înrădăcinată de răzbunare printre suniți, ceea ce duce la edificarea consensului în interiorul granițelor și la întărirea loialității față de noul stat.

De aceea războiul, departe de a reflecta o misiune religioasă este, în fapt, o tactică politică aplicată de o conducere extrem de pragmatică. Spre deosebire de talibani sau de naziști, Statul Islamic dovedește flexibilitate: cei care doresc să se

convertească sunt primiți cu brațele deschise în noul stat, iar cei care au de unde plăti *jizyah*, o taxă legată de erezia lor, pot pleca fără oprelişti. Califatul este dispus chiar să-i elibereze pe ostatici la cererea puterilor străine care îi plătesc răscumpărări.

Pragmatismul se naște din sarcina dificilă de construcție națională, care este principala prioritate a Statului Islamic. A conduce eficient regiunile năpăstuite vreme de decenii de război presupune o reconstrucție completă a întregii infrastructuri socioeconomice, ținând în frâu interesele arabilor străini și purtând, în același timp, un război de cucerire. Mai mult decât un alibi religios funcțional, cel mai necesar este un flux de bani constant și consistent.

Statul Islamic a trecut dincolo de mitologia și retorica grupărilor jihadiste anterioare. A dovedit pragmatism și modernism dezvoltând strategiile necesare materializării ambițiosului său vis de construcție națională. A privatizat afacerea terorismului foarte rapid, câștigând independență față de finanțatorii săi și punând pe picioare o economie nu întru totul dependentă de război. A încheiat parteneriate cu triburile sunnite locale pentru a le preîntâmpina opoziția și a distribuit veniturile generate de exploatarea resurselor cheie. A fost prudent, chiar inteligent, ceva ce nu putem spune despre regimurile lui Assad sau Maliki.

Capitolul opt

Războaiele contemporane premoderne

Din iunie 2014, liderii lumii se luptă cu puterea în ascensiune a Statului Islamic. I-am văzut spunându-le votanților cum intenționează să se confrunte cu amenințarea, prezentându-le planuri încărcate cu termeni sofisticați. Iar IS a răspuns – uneori prin acte de barbarie, cum ar fi decapitarea lui James Foley și a lui Steven Sotloff, alteori prin declarații făcute de membrii europeni ai IS sau ostatici ca John Cantlie.[115]

Cum a ajuns o organizația armată, practic necunoscută cu doar trei ani în urmă, să provoace cele mai puternice state ale lumii? Nu doar militar, pe câmpurile de luptă din Siria și Irak, ci și ideologic, folosindu-se de căile moderne de comunicare?

Răspunsul se află în descompunerea progresivă a statului națiune în Siria și Irak. Golite de rolul lor de reprezentante ale populației, guvernele acestor națiuni au regresat până la condiția de enclave premoderne.

Dezmembrarea națiunilor arabe

În Siria, Primăvara Arabă a fost contracarată de o ripostă violentă și, în mijlocul indiferenței mondiale, visul democratic al participanților s-a destrămat. Ali Khedery, care a fost asistent special pentru cinci ambasadori americani în Irak și

consilier pentru trei șefi ai Centrului American de Comandă din 2003 până în 2010, sintetiza strălucit această situație: „Confruntându-se cu armata și serviciile secrete ale lui Assad, cu miliţiile șiite islamiste irakiene și cu marele lor patron, formaţiunea Gardienii Revoluţiei din Iran, participanţii la protestele inițial pașnice din Siria au ajuns foarte repede dezamăgiți, deziluzionați și deposedați de drepturi, radicalizându-se astfel și devenind militanți violenți."[116]

Fronturile sectare s-au deschis aproape peste noapte, iar protestele pașnice s-au transformat într-un război civil care, la rându-i, a degenerat într-un război modern purtat prin intermediari, mai multe state bogate din zona Golfului finanțându-și propriile grupări sunnite armate pentru a se răzbuna pe Iran, inamicul lor șiit numărul unu și pe Assad, aliatul arab al Teheranului. Multe dintre regulile internaţionale ale războiului au fost încălcate, inclusiv interzicerea folosirii armelor chimice împotriva civililor, iar cele mai bogate case din Alep au fost tâlhărite. Într-o clipită, o naţiune din secolul XXI a fost destrămată de un conflict aparent fără soluţie.

În Irak, Nouri al-Maliki, călcându-și în picioare promisiunile de a împărţi puterea cu alte grupări politice, a consolidat-o în schimb printr-o campanie sectară prin care urmărea să-și distrugă rivalii. A încercat să-și aresteze vicepreședintele, pe Tariq al-Hashimi, „susţinut de Iran și înarmat cu Humvee, mitraliere M-16 și tancuri M1A1 fabricate în Statele Unite"[117]. Prin aceleași încercări a trecut și ministrul său de finanţe, Rafea al-Essawi, al doilea sunnit ca importanță în ierarhie, care a abandonat politica și s-a refugiat într-o zonă din provincia Anbar controlată de tribul său.[118]

„Confruntându-se cu tulburări de proporţii, consiliile provinciale ale arabilor sunniți din Irak au votat pentru o

guvernare semiautonomă, ca aceea din regiunea vecină a Kurdistanului. Maliki a blocat organizarea unui referendum prin tot soiul de subterfugii birocratice împotriva prevederilor constituționale. În provinciile sunnite au erupt demonstrații de nesupunere civică, în vreme ce milioane de irakieni au descoperit că nu au nimic de câștigat din succesul Irakului, ci doar din eșecurile lui. Susținând că al-Qaida, conform informațiilor furnizate de serviciile secrete, a infiltrat taberele protestatarilor, Maliki le-a zdrobit folosind o forță militară letală. Zeci de oameni au murit în timpul unui raid al armatei irakiene în Hawija, în aprilie 2013, agravând tot mai mult tensiunile sectare deja insuportabile."[119]

Doi lideri șiiți – Assad, susținut de Rusia, și al-Maliki, susținut de Occident – au abuzat de puterea lor și i-au reprimat cu violență pe cei care au cerut o democrație adevărată. Ambii conducători și-au bătut joc de propriile promisiuni. Preluând puterea după moartea tatălui său, Assad a alimentat speranțele oamenilor, promițându-le reforme democratice. La fel, al-Maliki promisese să guverneze în conformitate cu constituția țării și să conducă primul guvern cu adevărat democratic al Irakului.

Irakul este imaginea în oglindă a Siriei, ambele alunecând înapoi în premodernitate. Damascul se află de câțiva ani în fruntea acestui proces deprimant, în vreme ce dezintegrarea statului irakian abia a început. Iar Statul Islamic a dovedit o înțelegere extraordinară a asemănărilor dintre cele două țări, exploatându-le slăbiciunile cu o remarcabilă sincronizare. Vor trata Occidentul și restul lumii în mod diferit Irakul față de Siria, în special acum, că Statul Islamic și-a proclamat Califatul? Este o întrebare la care nimeni nu poate răspunde. În trecut, nici Statele Unite și nici Europa nu au găsit vreo modalitate

de a trece de opoziția prin veto a Rusiei și a Chinei față de orice intervenție militară în Siria. În vreme ce toată lumea știe că Assad garantează accesul flotei rusești în Mediterana, ezitările Chinei s-au născut din modul extrem de nefericit cum au tratat europenii și americanii schimbarea de regim din Libia, lăsând în urmă o țară profund instabilă. Iar după minciunile pe care Bush și Blair le-au folosit pentru a justifica invadarea Irakului și ținând cont de prețul piperat plătit pentru acestea de forțele coliției, Occidentul nu se grăbește să înlăture de la putere un alt dictator arab.

Actuala politică de limitare a conflictului pe teritoriul Siriei s-ar putea dovedi insuficientă în fața unei organizații militare care s-a transformat în stat. Adevărul e că natura provocării impuse de Statului Islamic diferă mult de a celorlalte conflicte din zonele unde statul modern s-a destrămat.

Al Treilea Război Mondial

În vara lui 2014, papa Francisc afirma că al Treilea Război Mondial a și început, un nor sulfuros de conflicte răspândindu-se pe tot globul, fără a semăna prea mult cu cele două războaie mondiale petrecute în secolul XX. Aceste conflicte, în schimb, sunt niște reminiscențe ale războaielor premoderne, purtate nu de state suverane, ci de căpetenii militare, teroriști, milițiii și mercenari, obiectivul final fiind cucerirea teritorială în scopul exploatării oamenilor și a resurselor naturale. Niciunul dintre aceste războaie nu este purtat pentru crearea unor state-națiuni.

Inexistente sunt tranșeele, câmpurile de luptă și chiar regulile internaționale care, până la un punct, erau utilizate pentru a stabili coduri și limite pentru comportamentul combatanților.

Convenţia de la Geneva a fost aruncată la gunoi. Părţile implicate în aceste diferite conflicte se fac vinovate de excese brutale, inclusiv de violenţă religioasă, distrugeri absurde și chiar de genocid. Chiar și unele forţe armate regulate se comportă ca niște miliţii. În Nigeria, Amnesty International a filmat soldaţi nigerieni și membri ai Trupelor Civile Speciale Reunite, o miliţie formată din civili, tăind gâtul prizonierilor suspectaţi că fac parte din binecunoscuta miliţie islamistă Boko Haram și aruncând cadavrele decapitate în gropi comune.[120]

Din Nigeria în Siria, din Sahel în Afganistan, victimele noului război sunt, de cele mai multe ori, civilii. În Nigeria, conform estimării făcute de Amnesty International, au fost ucise circa 4 000 de persoane, în mare măsură civili, în urma atacurilor susţinute de Boko Haram și de armata nigeriană anul trecut. În Siria, mai mult de un milion de oameni au fost siliţi să se refugieze și 200 000 au fost uciși de la începutul războiului civil.

Statistici asemănătoare pot fi obţinute și din vecinătatea Uniunii Europene. Din aprilie până în august 2014, ONU estimează că în violentele lupte dintre armata națională ucraineană și miliţiile separatiste proruse au murit 1 129 de civili. Alte statistici neoficiale estimează un număr mult mai mare.

Avem de-a face cu conflicte premoderne care se folosesc de tehnologia modernă, o combinaţie mortală care amplifică în mare măsură numărul victimelor civile. Un exemplu șocant este doborârea avionului Malaysian Airlines, în iunie 2014, în spaţiul aerian al Ucrainei.

Profesoara Mary Kaldor de la London School of Economics, autoarea cărţii *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*[121], scrie că globalizarea aruncă unele regiuni într-o stare de anarhie asemănătoare cu faimoasa descriere a

stării naturale făcută de filosoful Thomas Hobbes: „Starea oamenilor fără societate civilă (stare pe care noi o putem numi în mod corect stare naturală) nu este nimic altceva decât un război al tuturor împotriva tuturor... caracterizat printr-o continuă teroare și pericolul unei morți violente." Înaintea apariției societății civile, viața era „dezgustătoare, brutală și scurtă". Acestea sunt condițiile în care au decăzut zone întregi din Siria și Irak în zilele noastre.

Globalizarea a subminat stabilitatea mai multor regimuri autoritare, din Libia până în Siria, Irak și mai departe, făcându-i pe oameni conștienți de condiția lor politică. Căderea lui Gaddafi în 2011 a produs un vid politic pe care milițiile triburilor rivale – de la liberali la islamiștii înverșunați – l-au umplut cu violență. Răspunsul violent la Primăvara Arabă siriană și revolta sunniților irakieni a creat un vid similar. Obiectivul comun al nenumăratelor grupări armate care l-au umplut a fost cucerirea puterii politice și economice în scopul exploatării. Aceste grupuri nu aveau defel intenția de a crea un stat democratic și nici o nouă națiune în sensul modern al acestui termen. Dimpotrivă, anarhia este cel mai bun mediu pentru jefuirea resurselor și exploatarea oamenilor.

Procesul de degenerare și prăbușire a statului este astfel cauza cea mai profundă a naturii premoderne a conflictelor de astăzi și este un fenomen tot mai legat de factorii economici – de faptul că vaste regiuni și nenumărați oameni au sărăcit într-un mod dramatic.

Globalizarea a adus prosperitate în unele regiuni, cum ar fi China sau Brazilia, și sărăcie în altele, cum ar fi Orientul Mijlociu sau anumite zone din Africa. Criza statului în Africa este legată atât de schimbările climatice, cât și de cursa țărilor bogate de a pune mâna pe resursele continentului. În Orientul

Mijlociu, alte fenomene au contribuit la sărăcirea zonei. În Irak, de pildă, un deceniu de sancţiuni economice a transformat naţiunea cu cel mai înalt nivel de educaţie din lumea arabă într-una în care femeile nu au dreptul la muncă. Procesul de regresiune la o societate premodernă a mers mână în mână cu sărăcirea naţiunii.

Combinaţia mortală între globalizare şi creşterea sărăciei a provocat o insecuritate generală şi a stimulat conflictele armate tribale sub drapelul religiei şi al dezbinării. Conflictele au devenit, inevitabil, multipolare. În Mali, separatiştii tuaregi şi facţiunile islamice se luptă între ele şi, în acelaşi timp, luptă cu guvernul; în Republica Centrafricană, miliţiile musulmane şi creştine poartă un război sângeros, care ameninţă să se transforme în genocid, iar membrii armatei naţionale se implică în lupte conform credinţei fiecăruia; în Africa Occidentală, al-Qaida din Magreb este activă aproape peste tot.

Violenţele extreme caracterizează toate aceste conflicte – şi deseori sunt filmate. Cel mai şocant exemplu este asasinarea de către Statul Islamic a jurnalistului american James Foley; înregistrarea video a decapitării sale a intrat rapid în circuitul mondial al paginilor de socializare.

Ar fi totuşi o eroare să înghesuim războiul de cucerire dus de Statul Islamic în Siria şi în Irak în aceeaşi categorie cu conflictele premoderne descrise mai sus. Deşi războiul de cucerire dus de către IS este parte a celui de-al Treilea Război Mondial profeţit de papa Francisc, el diferă fundamental de conflictele contemporane premoderne purtate de alte grupări armate.

Redefinind statul modern

Statul Islamic împărtășește obiectivele ambițioase ale fondatorilor statului națiune european, articulând aceste obiective într-o manieră contemporană, modernă. Ca și concepția despre statul națiune al Israelului, conceptul Statului Islamic este mai degrabă unul etnoreligios decât exclusiv etnic. De asemenea, el încearcă să îndeplinească toate cerințele statului modern: teritorialitate, suveranitate (deocamdată recunoscută doar intern), legitimitate și instituții administrative. În loc să fie satisfăcut cu mici enclave, el caută să creeze versiunea de secol XXI a vechiului Califat și se ferește de ideea unei permanente anarhii. Dimpotrivă, în teritoriile ocupate, unul dintre primele obiective materializate de IS este să impună Șaria.

Califatul consideră că menținea legii și ordinii este responsabilitatea sa, o sarcină de care se achită, chiar dacă într-o manieră dură și rudimentară. Califatul este, de asemenea, responsabil de protejarea zonelor pe care le controlează de atacurile inamice. Prin urmare, Statul Islamic și-a asumat și sarcina siguranței naționale. Legea și ordinea pe de-o parte și siguranța națională pe de alta sunt doi factori cheie care disting un stat modern de enclavele premoderne conduse de căpeteniile bandelor înarmate și de baroni. Alt element important este consensul populației, ceea ce Rousseau denumea „contractul social", legitimitatea sa.

Nu încape nicio îndoială că Statul Islamic și-a propus să ajungă pe orice cale la consens. Spre deosebire de alte grupări armate, de exemplu, se folosește de veniturile provenite din resurse strategice, cum ar fi sonde de petrol sau baraje hidroelectrice, nu doar pentru a finanța un război, ci și pentru a reconstrui elemente cheie din infrastructura Califatului.

Propaganda sofisticată este hotărâtă să promoveze imaginea unui stat real, legitimat de populația musulmană, nu doar pe plan local, ci și pe plan internațional. Abu Bakr al-Baghdadi este înfățișat comunității musulmane, Umma, drept noul calif, un descendent al profetului Mahomed. Califatul prezintă imaginea unei armate regulate, destul de diferită de bandele armate ale al-Qaida sau Boko Haram, o armată care poartă războaie tradiționale pe câmpul de luptă și în tranșee, folosind armament modern (ironia face să fie în mare parte american și rusesc, furat de la armatele irakiană, respectiv siriană). Califatul recrutează la nivel internațional cu ajutorul sofisticatei sale propagande; soldații săi străini provin din Europa, Statele Unite, Asia, Africa de Nord, Australia și chiar Noua Zeelandă. Cu toate că ar putea fi implicat în purificări sectare, Califatul este misionar și le oferă tuturor posibilitatea de a se converti la salafismul sunnit, devenind astfel cetățeni. Cei care refuză convertirea și nu pot fugi sunt executați. Califatul negociază cu puterile străine eliberarea ostaticilor, demonstrând un pragmatism pe care al-Qaida nu l-a avut niciodată.

Capitolul la care Statul Islamic se deosebește de statul națiune modern este cel al metodelor folosite pentru realizarea construcției sale geografice și politice: terorismul. Cu toate că revoluțiile sunt considerate ca o sursă acceptabilă de legitimitate pentru statul modern, terorismul nu este.

În mijlocul crizei existențiale a democrațiilor moderne dintr-o lume multipolară și în plină destabilizare a Orientului Mijlociu, având ca fundal un al Treilea Război Mondial, reminiscență a conflictelor premoderne, adevărata provocare a Statului Islamic stă în eforturile sale embrionare de construcție națională. Nu contează dacă în viitorul apropiat

Califatul va reuși să devină un nou stat, deoarece modelul pe care l-a experimentat va inspira, inevitabil, alte grupări armate. Eșecul Occidentului și al restului lumii de a soluționa această problemă va avea consecințe dezastruoase asupra ordinii mondiale.

Epilog

În timpul scrierii acestei cărți, pe când Statul Islamic incendia Orientul Mijlociu, Revoluția Umbrelelor – o altă revoltă a tinerilor care cer democrație – a paralizat Hong Kongul. Există vreo legătură între aceste incidente? Și care este legătura dintre Primăvara Arabă și sângeroasa organizație teroristă care a reușit să se metamorfozeze într-un stat, redesenând cu sânge harta Orientului Mijlociu?

Revoltele democratice din ultimul deceniu și Statul Islamic sunt deopotrivă produsele actualei lumi multipolare dezordonate, un fenomen care a prins contur încă de la sfârșitul Războiului Rece. Primăvara Arabă și Statul Islamic, în special, sunt un Ianus Bifrons modern, două răspunsuri la aceeași problemă: conducerea coruptă a statelor din Orientul Mijlociu. De ce a avut al doilea răspuns succes, în vreme ce Primăvara Arabă a eșuat?

După cum am văzut, Statul Islamic nu reprezintă doar o nouă formă de terorism, ci este, în același timp, un fenomen cu adevărat modern. Poate fi aceasta principala sursă a succesului său? Este posibil. În vreme ce Occidentul și aliații săi musulmani refuză să recunoască configurarea unui nou peisaj politic

internațional, Statul Islamic nu doar că s-a adaptat la acesta, dar l-a și exploatat din plin.

Apariția unui sistem multipolar, în care puterea Statelor Unite este ținută în șah de puterile emergente de peste ocean, precum China de pildă, a făcut ca tiparele mai vechi de politică internațională să iasă din uz. Intervenția occidentală în Siria cu mandatul ONU rămâne improbabilă din cauza opoziției Chinei și Rusiei. Dar chiar și cu pretinsa legitimitate a marii coaliții puse pe picioare de președintele Obama, intervenția împotriva Statului Islamic se va limita la Irak și la bombardamente aeriene în sprijinul trupelor locale. Cu alte cuvinte, coaliția îi va sprijini pe toți cei care vor dori să lupte la sol cu Statul Islamic, lărgind teritoriul și așa imens al războiului modern purtat prin intermediari. Această abordare riscă să încurajeze alte grupări să urmeze calea Statului Islamic și să se folosească de armele și banii furnizați de finanțatorii lor pentru a-și croi propriile lor state, destabilizând și mai mult Orientul Mijlociu.

Decizia americană și europeană de a înarma Peshmerga și PKK, aflate încă pe lista organizațiilor teroriste, a redesenat deja liniile bătăliei în cadrul luptei pentru un Kurdistan independent în Turcia – un teritoriu pe care 20% din populație este de origine kurdă. S-au înregistrat deja încleștări violente între kurzi și turci în câteva orașe din Turcia, iar peste tot în Europa au fost organizate demonstrații în favoarea unui Kurdistan independent. Printre acestea, și ocuparea pentru scurt timp a Parlamentului European.

Între timp, forțele coaliției sunt nehotărâte încă în problema intervenției militare. Bombardamentele aviatice nu par să aibă efect asupra ofensivei armatei Statului Islamic; este motivul pentru care problema desfășurării trupelor la sol în Irak va ajunge în scurtă vreme să fie luată în calcul. Indiferent de

decizie, este clar că intervenţia străină nu va opri destabilizarea regiunii – nu a reușit și nici nu va reuși să o facă – și că este extrem de necesară o abordare mai proaspătă și mai pragmatică pentru a pune capăt distrugerii și altor morți. Această abordare trebuie să accepte existența unei noi puteri în regiune și să recunoască faptul că războiul purtat prin intermediari este o strategie sortită să acționeze ca un bumerang. În consecință, confruntarea cu această nouă putere trebuie să folosească alte instrumente decât războiul.

Apariția acestui sistem multipolar a deschis diverse oportunități pentru cei care înțeleg noile reguli ale jocului. Am văzut cum Statul Islamic a folosit războiul prin intermediari din Siria în propriul său avantaj și cum a expus, cu ajutorul puternicei sale mașini de propagandă, contradicțiile extraordinare din cadrul marii coaliții a lui Obama.

Statul Islamic stăpânește, în aceeași măsură, politica modernă și tehnologia de ultimă generație pentru a face prozeliți, a recruta și a atrage bani, iar acesta este un semn indiscutabil de modernitate. Succesele sale în construcția națională înregistrate cu ajutorul campaniei digitale reprezintă un exemplu de manual al puterii comunicării. Nu același lucru se poate spune despre unele mișcări democratice de protest din ultimul deceniu.

Revoltele iraniene de stradă din 2009 au fost alimentate prin Twitter. În 2011, utilizarea rețelei Facebook de participanții la Primăvara Arabă a făcut ca evenimentele de la Cairo să devină vizibile în toată lumea. Un an mai târziu, mișcarea Occupy și-a transmis protestele pe YouTube. Astăzi, Revoluția Umbrelelor din Hong Kong se folosește de Bluetooth pentru a trece de cenzura internetului. Însă niciuna dintre aceste mișcări nu a adus schimbări politice, economice și sociale de magnitudinea celor înfăptuite de Statul Islamic.

Însă tehnologia modernă și o înțelegere clară a modalității în care funcționează lumea noastră multipolară nu sunt suficiente pentru a reuși. Este posibil ca „revoltele *smartphone*", inclusiv Primăvara Arabă, să fi eșuat acolo unde Statul Islamic a reușit pentru că acesta din urmă este condus de o elită profesionistă, care controlează recrutarea membrilor din ierarhie, în vreme ce revoltele menționate depind de o participare și o interacțiune constante? Dacă lucrurile stau așa, este oare modelul de construcție națională al Statului Islamic mai modern decât cel al participanților la Primăvara Arabă? Sunt întrebări neliniștitoare la care trebuie să găsească răspuns democrațiile și statele legitime, dacă vor să prevină proliferarea unui nou val de autoritarism.

Există și o a treia opțiune, dincolo de eșecul Primăvarii Arabe și de succesul Statului Islamic? Da, există, și aceasta presupune educația, cunoașterea și înțelegerea mediului politic fluid în care trăim – aceleași instrumente folosite în trecut pentru a face schimbări politice nu prin vărsări de sânge, ci prin consens. O strategie pe care n-o înțeleg încă nici tinerii luptători cu *smartphone* și nici purtătorii de costume gri din lumea politicii.

Glosar

Bashar al-Assad: Președintele Siriei, comandant șef al Forțelor Armate Siriene, secretar general al Partidului Ba'ath aflat la guvernare, secretar regional al filialei din Siria a aceluiași partid.

Alauiți: O sectă religioasă din Siria care practică o formă mistică a islamului șiit. Pentru că și-au păstrat credința secretă de-a lungul istoriei, nu se știu prea multe despre ei. Sunt o minoritate semnificativă în Siria, credincioșii săi reprezentând 12% din populație.

Șeicul Abdullah Azzam: Musulman sunnit susținător al jihadului împotriva invadatorilor sovietici către sfârșitul anilor 1980. Alături de bin Laden, a organizat atât Biroul Afgan de Servicii, prin care se strângeau bani și se recrutau teroriști, cât și al-Qaida. A fost ucis într-un atentat cu o mașină-capcană în noiembrie 1989.

Abu Bakr al-Baghdadi: Conducătorul ISIS și autoproclamatul calif al Statului Islamic.

Brigăzile Roșii: Brigăzile Roșii (Brigate Rosse sau BR) sunt o organizație înființată în 1969 în Italia din mișcările studențești și muncitorești. Ideologia ei susține violența ca instrument esențial în lupta de clasă și în revoluție. Grupul își avea sediul și opera în Italia, având în vizor simbolurile establishmentului politico-economic, precum industriași, politicieni și oameni de afaceri.

Calif: Titlu dat conducătorului civil și totodată religios musulman, care protejează integritatea statului și a credinței. Califii sunt considerați succesori ai lui Mahomed. Termenul derivă din arabul *khalifa*, care înseamnă „succesor". Este, de asemenea, un titlu onorific adoptat de sultanii otomani în secolul XVI, după ce Mahomed al II-lea a cucerit Siria și Palestina, a făcut din Egipt un satelit al Imperiului Otoman și a fost recunoscut drept apărător al orașelor sfinte Mecca și Medina.

Califat: Dominionul sau guvernarea califului.

Cruciade: O serie de campanii militare duse de armatele creștine din Europa Occidentală pentru a recuceri Pământul Sfânt din mâinile musulmanilor. În 1095, papa Urban al II-lea lansează prima cruciadă. Între secolele XI și XIII au avut loc opt cruciade. Cavalerii care au participat la ele credeau că își asigură astfel un loc în paradis. Pentru musulmani, cruciadele au însemnat o campanie militară susținută pentru expansiunea creștinătății și eliminarea islamului.

Euskadi ta Askatasuna (ETA): În traducere, „Patria Bască și Libertatea". Este un grup armat luptând pentru independența Țării Bascilor de Spania. ETA provine din EKIN, un

grup naţionalist care şi-a schimbat numele în Euskadi ta Askatasuna în 1958. Printre operaţiunile de început s-au numărat atentate cu bombă în oraşe basce cum ar fi Bilbao. În 1968, ETA a întreprins prima operaţiune militară, iar în anii care au urmat şi-a intensificat violenţele, atacând preponderent forţe de securitate şi politicieni. Gruparea mai este încă activă în Spania şi păstrează legături cu grupuri armate din toată lumea. Se crede că are efective mai degrabă reduse, probabil nu mai mult de douăzeci de activişti radicali şi câteva sute de susţinători, iar cartierul general se află în provinciile basce din Spania şi Franţa.

FARC: Fondată în 1964 de Manuel Marulanda Vélez şi de alţi membri ai Comitetului Central al Partidului Comunist din Columbia, FARC (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia, în traducere „Forţele Armate Revoluţionare din Columbia") este o organizaţie armată cu tentă marxistă al cărei obiectiv este să răstoarne guvernul. Pretinde că apără sărăcimea din zonele rurale de bogătaşii columbieni şi de aceea se opune influenţelor americane în Columbia, privatizării resurselor naturale şi prezenţei corporaţiilor multinaţionale. Grupul are în vizor latifundiarii bogaţi, turiştii străini şi oficialii proeminenţi de pe scena politică internă sau internaţională. Este organizată după model militar, iar membrii săi (se estimează că ar fi circa 7 000) poartă uniforme şi se comportă ca soldaţii unei armate regulate. Importanţa FARC a crescut graţie alianţei cu traficanţii columbieni de droguri. Experţii apreciază că FARC încasează anual între 200 şi 400 de milioane de dolari, adică cel puţin jumătate din venituri, din tranzacţiile cu droguri. Restul de bani provine din răpiri, extorcări şi o „taxă"

neoficială pe care o încasează în provincie (www.contrast.org/mirrors/farc/).

Fatwa: În credința islamică, termenul desemnează opinia cu valoare legală sau interpretarea pe care un muftiu ori un jurist abilitat le pot pronunța pe teme legate de legea islamică. Uneori fatwa poate fi o sentință sau un precept religios. Un exemplu de fatwa este că musulmanii trebuie să se roage de cinci ori pe azi, la anumite ore precise. Un alt exemplu este fatwa pronunțată de ayatolahul Khomeini împotriva lui Salman Rushdie, autorul *Versetelor Satanice*; acuzând-ul de proferare de blasfemii la adresa islamului, Khomeini l-a condamnat pe Rushdie la moarte.

Fitna: Considerată, inițial, o încercare a fidelității credincioșilor, *fitna* se referă astăzi la perioadele de revoltă și de război în interiorul comunităților musulmane. A fost deseori folosită în istoria islamului cu sensul specific de război civil.

Frăția Musulmană: Fondată în 1928 în Egipt, această asociație este considerată prototipul tuturor mișcărilor moderne islamiste de confesiune sunnită. Prezentă peste tot în lume, Frăția Musulmană promovează un islam reformist.

Groupe Islamique Armé (GIA): O grupare armată islamistă despre care se crede că a fost fondată în martie 1992 de luptătorii musulmani la întoarcerea în Algeria după războiul afgan. A fost condusă de emirul Abu Abd Ahmed, cunoscut și sub numele de Jafar al-Afghani. Obiectivul final al GIA este să răstoarne actual guvern al țării, susținut de armată, și să fondeze un stat islamic bazat pe Șaria. Se estimează că este formată din

20 000–25 000 de membri. Din decembrie 1993, GIA a pus la cale atacuri extrem de violente nu doar împotriva străinilor din Algeria, ci și a cetățenilor algerieni.

Hamas: Creată pe 14 decembrie 1987 (la cinci zile de la începerea Intifadei), ca ramură palestiniană a Frăției Musulmane, gruparea își propune să întemeieze un stat islamic palestinian pe teritoriul Israelului. Principal adversar al Organizației pentru Eliberarea Palestinei, Hamas a beneficiat de eșecurile lui Yasser Arafat pe plan extern, în special după Războiul din Golf. Consideră că războiul este singura cale de eliberare a Teritoriilor Ocupate și stabilește o legătură directă între islam și emanciparea acestor teritorii. Ca urmare, limitează sau chiar exclude orice compromis pe această temă. Este responsabil de multe atacuri în Israel, în special de atentate sinucigașe, dar a fost gata să recunoască Israelul ca o condiție pentru asocierea la guvernare, la începutul verii lui 2014. Activitățile sale sunt concentrate în Fâșia Gaza și în câteva regiuni din Cisiordania. Obiectivele Hamas enunțate în carta sa din 18 august 1988 cuprind, pe lângă eliberarea Palestinei și crearea unui stat islamic palestinian, îndepărtarea oricărei prezențe occidentale din țările musulmane și opoziția la secularizarea și occidentalizarea societății arabe.

Hezbollah: În traducere „Partidul lui Dumnezeu", Hezbollah este o grupare radicală șiită din Liban formată în 1982 ca răspuns la invazia israeliană a acestei țări. Susține impunerea unei guvernări islamice în Liban după modelul Iranului, eliberarea tuturor teritoriilor arabe ocupate și expulzarea nonmusulmanilor din țările musulmane. Gruparea este finanțată de Iran și acționează, în special, în Valea Bekaa, la sud de Beirut.

Se apreciază că are 40 000 de membri în Liban și câteva mii de susținători. Deține artilerie grea, cum ar fi lansatoare multiple de rachete BM-21. Despre anumiți membri ai grupării se știe, despre alții doar se bănuiește că au fost implicați în atacuri armate împotriva Statelor Unite. Hezbollah este cunoscut și sub numele de „Jihadul Islamic", dar brațul său armat oficial este denumit „Rezistența Islamică". Acesta a fost creat în 1983 și supraveghează operațiunile militare din sudul Libanului. Are 400 de luptători bine antrenați și 5 000 de susținători. Dincolo de atacurile sporadice (în special atentate cu bombă și asasinate), conduce operațiunile militare directe împotriva armatelor israeliene și libaneze. Organizate militar, activitățile Rezistenței Islamice au fost scoase în mare măsură în afara legii începând cu 1993. Gruparea a încercat să capete legitimitate populară în sudul Libanului, cu ajutorul unor activități de întrajutorare socială, cum ar fi Jihad al-Hoed („Sfântul efort pentru reconstrucție"), prin care se finanțează reconstruirea clădirilor distruse de armata israeliană. Donează câte 25 000 de dolari familiilor „martirilor" care mor în timpul operațiunilor sinucigașe.

Imam: Conducător al rugăciunii colective într-o moschee, o funcție care nu pretinde consacrare și nici puteri spirituale speciale în afara unui nivel de educație suficient de înalt pentru a o putea exercita. Termenul este folosit de asemenea, figurat, de către mulți musulmani sunniți, cu referire la liderul comunității islamice. Printre șiiți, cuvântul capătă înțelesuri complexe. Mai ales atunci când este scris cu inițială majusculă, el îl evocă pe descendentul grupării lui Ali, despre care se crede că a fost desemnat ca deținător al autorității spirituale a lui Dumnezeu.

Imperiul Otoman: Imperiu musulman întemeiat la sfârșitul secolului XIII de Osman I, fondatorul unei dinastii turce. Localizat inițial în nord-vestul Anatoliei, a fost extins de succesorii săi, cunoscuți sub numele de otomani. Aceștia au cucerit teritoriile bizantine din vestul Anatoliei și din sud-estul Europei. La apogeul său, puterea otomană se întindea de-a lungul întregului Orient Mijlociu, controla părți din nordul Africii și din sud-estul Europei, însă imperiul a început să se dezintegreze în secolul XIX și s-a prăbușit la sfârșitul Primului Război Mondial. Nucleul anatolian a devenit Republica Turcă, în timp ce provinciile periferice au fost recunoscute ca state independente.

ISI: Statul Islamic din Irak

ISIS: Statul Islamic din Irak și Siria. Cunoscut, de asemenea, și ca Statul Islamic din Irak și Levant (ISIL) ori Statul Islamic (IS), această organizație teroristă a fost creată oficial în 2013, deși istoria sa își are originile la începutul anilor 2000, provenind din al-Qaida. Teritoriul său acoperă zone întinse din Irak și Siria, iar forțele sale au atacat orașul irakian Mosul destul de recent, în septembrie 2014.

Jabhat al-Nusra: Ramură al-Qaida care operează în Siria și Liban. A fost creată în 2012, în timpul războiului civil sirian. A avut mai multe ciocniri cu ISIS și, în momentul publicării acestei cărți, a înregistrat o înfrângere dezastruoasă în confruntarea militară directă cu Statul Islamic.

Jihad: Termenul a fost adesea tradus greșit prin sintagma „război sfânt", un concept fabricat în Europa în timpul

cruciadelor. *Jihad* este cuvântul arab pentru „efort" și o traducere mai bună a înțelesului său ca doctrină religioasă ar fi „străduință pentru cauza Domnului". Există două paliere ale jihadului: marele jihad, lupta de a depăși dorințele carnale și ispitele rele, și micul jihad, apărarea armată a islamului împotriva agresorilor. Termenul a fost folosit de diferite grupări armate în confruntarea lor violentă cu Occidentul. Este faimoasă chemarea lui Osama bin Laden la jihad în fatwa sa împotriva americanilor, prin care cere declanșarea „unui război drept" împotriva opresorilor.

Jihadul antisovietic: Războiul purtat de afgani și de alți luptători musulmani (mujahedini) împotriva invaziei și ocupației sovietice a Afganistanului din decembrie 1979 până în februarie 1989. S-a terminat cu înfrângerea și retragerea armatei sovietice.

Jizyah: O taxă la care sunt supuse comunitățile nonmusulmane ale societății islamice. Chiar dacă taxa nu este aplicată de statele-națiune, Statul Islamic o aplică în anumite regiuni.

Muktab al-Kidmat: Organizație fondată în 1984 de Osama bin Laden și Abdullah Azzam, cunoscută și ca Biroul Arabo-Afgan. Scopul său era de a colecta bani și de a recruta soldați teroriști care să lupte împotriva sovieticilor. După moartea lui Azzam, în 1989, Muktab al-Kidmat a fost absorbită de al-Qaida.

Kufr: Literal „necredință", termen utilizat pentru a-i desemna pe cei care nu cred în islam.

Nouri Kamil Mohammed Hasan al-Maliki: prim-ministru al Irakului din 2006 până în 2014, apoi vicepremier. Și-a început cariera de om politic ca opozant șiit în timpul lui Saddam Hussein. Guvernarea sa a fost descrisă ca sectară și antisunnită, ceea ce ar fi condus la declanșarea revoltelor sunnite în 2014.

Mujahedin: Pluralul cuvântului arab *mujahed*, însemnând literal „cel care face jihadul". Prin acest termen au fost desemnați musulmanii care se împotriveau cu armele ocupației sovietice a Afganistanului (1979-1989), considerați „războinici sfinți".

Al-Nahda: Renaștere culturală petrecută la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX în Egipt și, la scară mai largă, în Orientul Mijlociu, declanșată de contactul cu Europa. Este considerată o perioadă de modernizare intelectuală și de reformă.

Mollahul Omar: Liderul spiritual și comandantul talibanilor. A fost, de asemenea, conducătorul Afganistanului din 1996 până în 2001 și a fost înlăturat de la putere când Statele Unite au invadat această țară.

Organizația pentru Eliberarea Palestinei (OEP): Mișcare națională palestiniană, model pentru toate grupările palestiniene, OEP a fost creată în 1964 de Ahmed Shukeiry, sub patronajul Egiptului. Obiectivul său, după cum se enunța în carta de fondare din mai 1964, este crearea unui stat independent palestinian pe teritoriul de astăzi al Israelului sau cel puțin în Teritoriile Ocupate (Gaza și Cisiordania). Liderul ei a fost Yasser Arafat, din 1969 până la moartea acestuia, în 2004, când

a fost urmat de Mahmud Abbas, cel care deține această funcție și în prezent.

Al-Qaida: Organizație al cărei nume înseamnă „Baza". Formată inițial prin 1988 de Osama bin Laden și Abu Ubaydah al-Banshiri, comandantul cel mai însemnat al lui bin Laden, își propunea să fie o rețea care să conecteze arabii înrolați voluntar în jihadul antisovietic. Al-Qaida a ajutat la finanțarea, recrutarea și antrenarea extremiștilor islamiști sunniți pentru rezistența afgană. Imediat după înființare, a devenit o organizație islamistă multietnică și a activat mult după sfârșitul războiului din Afganistan. Obiectivul ei principal este să fondeze un califat panislamist și, de aceea, caută colaborarea cu alte organizații armate islamice pentru a răsturna regimurile existente, considerate „nonislamice", și a-i alunga pe occidentali și pe nonmusulmani din țările musulmane. În 1998 s-a unit cu Jihadul Islamic Egiptean. Se crede că are între câteva sute și câteva mii de membri.

Peshmerga: Numele oficial al armatei kurde. A existat într-o formă sau alta încă de la declanșarea mișcării de independență a kurzilor, din anii '20 ai secolului trecut, după prăbușirea Imperiului Otoman. De notat este că femeile pot face parte din ierarhia militară.

Primăvara Arabă: Val revoluționar de demonstrații și proteste, violente sau nu, revolte și războaie civile din lumea arabă. A început pe 18 decembrie 2010 odată cu Revoluția din Tunisia și s-a răspândit în țările din Liga Arabă și din împrejurimi. Fenomenul a fost adesea descris ca un val de revolte populare împotriva unor guvernări oprimante. Cel mai radical discurs

din Primăvara Arabă a fost practicat în Siria și Irak, începând cu a doua jumătate a lui 2011. Termenul a căzut în desuetudine pe sfârșitul lui 2013.

Război prin intermediari: Termen care desemnează luptele purtate prin intermediari de către marile puteri. Un prim exemplu de asemenea război este conflictul din Vietnam, de la sfârșitul anilor 1960 și începutul următorului deceniu.

Moqtada al-Sadr: Un lider irakian islamist foarte influent. În februarie 2014 s-a retras pe neașteptate din guvern.

Salafism: O sectă a islamului care a aderat într-un mod strict, literal la doctrinele acestuia. Cu originea în secolul XIX, ca o reacție la influența europeană din regiune, salafismul este considerat uneori puritan, fiind asociat adesea cu jihadul. Salafiștii trăiesc în special în Arabia Saudită, Qatar și Emiratele Arabe Unite și sunt considerați o „minoritate dominantă" în Orientul Mijlociu.

Salafismul modern: Interpretare radicală a salafismului. O mișcare extrem de ostilă Occidentului, care pretinde reîntoarcerea la puritatea islamului.

SCIRI: Consiliul Suprem Islamic din Irak, partid politic al șiiților islamiști irakieni.

Șaria: Literal „legislație", termen referitor la codul moral și legal care-i ține uniți pe musulmanii religioși.

Stat-fantomă: Rezultatul procesului prin care o organizație armată strânge sub umbrela sa elementele de infrastructură socioeconomică ale unui stat (sistemul de taxe, agențiile de recrutare), fără partea politică (fără delimitări teritoriale, fără autodeterminare).

Sunniți: Cea mai mare sectă a islamului. După moartea lui Mahomed, acei discipoli care au sprijinit metoda tradițională de alegere a liderilor, bazată pe acordul comunității. Se opuneau șiiților, care favorizau transmiterea ereditară a conducerii.

Șiiți: Urmași ai susținătorilor lui Ali, ginerele lui Mahomed, care a refuzat să se supună califului Muawiya în timpul Marii Fitna, fapt care a dus la crearea celei mai mari schisme islamice.

Takfir: O acuzație de apostazie.

Tawhid: Unitatea lui Dumnezeu în teologia musulmană.

Tawhid al-Jihad: Un grup militant islamist fondat la Falluja în 2003 și condus de Abu Musab al-Zarqawi. Grupul a falsificat documente pentru mai bine de o sută de luptători al-Qaida care au scăpat din Afganistan în timpul războiului din 2001. Le-a oferit bani și un adăpost sigur (lângă Teheran), apoi le-a facilitat plecarea din Iran către alte zone din Orientul Mijlociu și Occident. În 2004, grupul i-a jurat credință lui Osama bin Laden și și-a schimbat numele în al-Qaida din Irak. Titulara inițială a grupului însemna „Monoteism și Jihad".

Teritoriile ocupate: Sintagma trimite la teritoriile ocupate de Israel în Egipt, Iordania și Siria în timpul Războiului de

Șase Zile din 1967. În aceste teritorii sunt cuprinse: Cisiordania, inclusiv Ierusalimul de Est, mare parte din Înălțimile Golan și Fâșia Gaza. Până în 1982, și Peninsula Sinai a făcut parte din ele.

Uleṃa: Învățații islamici.

Umma: Comunitatea credincioșilor, care trece dincolo de diferențele naționale, etnice, politice și economice.

Zakat: Pomana obligatorie, care constituie unul dintre cei cinci stâlpi ai islamului. Literal înseamnă „purificare".

Abu Musab al-Zarqawi: Militant islamic din Iordania care a condus o tabără de antrenament pentru teroriști acolo la mijlocul anilor 1990. A ajuns celebru după ce a plecat în Irak și a pus la cale mai multe atacuri cu bombă în timpul războiului. A fost ucis în 2006 de militarii Statelor Unite.

Ayman al-Zawahiri: actualul lider al organizației al-Qaida. S-a aflat la conducerea grupării paramilitare Jihadul Islamic Egiptean anterior fuzionării acesteia cu al-Qaida. Înainte de uciderea lui Osama bin Laden, era considerat secundul acestuia.

Mulţumiri

Procesul scrierii acestei cărţi a început în iunie 2014, atunci când am văzut cea mai recentă reîncarnare a organizaţiei armate a lui al-Zarqawi avansând în Irak. Alături de agentul meu literar, Diana Finch, și de editorul meu, Dan Simon, de la Seven Stories Press, am recitit *Insurgent Iraq*, examinând informaţia sintetizată acolo, și am ajuns la concluzia că teoriile mele s-au dovedit corecte. Astfel că am început să lucrăm pe măsură ce evenimentele se impuneau în conștiinţa internaţională, făcând din Statul Islamic inamicul public numărul unu al omenirii. Și chiar în timp ce cartea era tipărită, situaţia continua să fie în plină desfășurare.

Îi mulţumesc în special jurnalistei și prietenei mele Laura Passetti, care m-a ajutat să adun informaţii și date despre Statul Islamic; lui Edith Champagne, care mi-a dovedit cât de avansată este campania media controlată de Statul Islamic; Francescăi Borri, care mi-a deschis ochii asupra conflictului din Siria. Ria Julien, prietenă și editoare a cărţii *Insurgent Iraq*, a fost de acord să editeze și *ISIS. Califatul terorii*, îi mulţumesc în special pentru că a făcut din engleza mea o limbă mai bună și mai clară.

Ca de obicei, asistentul meu Federico Batiani mi-a acordat un sprijin preţios. Fără el, nu aş fi reuşit să termin cartea la timp. Mulţumirile mele speciale se îndreaptă către cumnata mea, Claudia Gerson, şi prietenul meu cel mai drag, Bart Stevens, pentru că au citit manuscrisul, nu o dată, ci de două ori. Lui Sally Klein, pentru că a gătit şi a avut grijă de mine pe când scriam, şi minunaţilor ei nepoţi, care m-au înveselit.

Le mulţumesc şi lui Steven şi Eleonorei Creaturo pentru că mi-au împrumutat casa lor din East Quogue, unde am redactat prima ciornă a cărţii.

Fără echipa de la Seven Stories nu aţi mai fi citit această carte, şi fără munca lui Silviei Stramenga nenumăratele traduceri nu ar mai fi fost disponibile.

Îi adresez mulţumiri speciale lui Luigi Bernabó, agentul meu italian, care nu s-a îndoit nicio clipă că această carte va fi un succes.

Le mulţumesc soţului, copiilor, mamei şi mătuşii mele, care m-au susţinut mereu; verişoarelor Marina şi Davide; prietenilor mei care, cu obişnuita lor seriozitate, mi-au ascultat nesfârşitele teorii despre Statul Islamic.

Note

1. Basma Atassi, „Iraqi Al-Qaeda Chief Rejects Zawahiri's Orders", http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/06/201361517221782781O.html.
2. Califat este numele dat unui stat islamic condus de un lider suprem religios și politic numit „calif" ori succesor al profetului Mahomed. Din succesiunea de imperii musulmane numite „califate", cel mai faimos a fost Califatul (sau Imperiul) Otoman, care s-a menținut din 1453 până în 1924. Având în centru puterea sultanilor turci, Califatul Otoman s-a extins până în Balcani și Ungaria, în secolul XVI, sub Soliman Magnificul, ajungând la porțile Vienei.
3. Nick Paton Walsh, Gul Tuysuz, Raja Razek, „Al Qaeda-Linked Group Strengthens Hold in Northern Syria", http://edition.cnn.com/2013/11/05/world/europe/syria-turkey-al-qaeda/.
4. A fi modern presupune o manieră de a înțelege lumea care utilizează posibilitățile prezentului și dinamica schimbării în scopul unei dezvoltări depline. Paul Nadal, „What Is Modernity?", http://belate.wordpress.com/2013/03/03/what-is-modernity/.
5. Colectiv, „Life Under ISIS For Residents of Rakka: Is This Really A Caliphate Worse Than Death?" http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/life-under-isis-for-residents-of-raqqa-is-this-really-a-caliphate-worse-than-dath-9715799.html.

6. Hannah Strange, „Islamic State Leader Abu Bakr al-Baghdadi Addresses Muslims in Mosul", http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/10948480/Islamic-State-leader-Abu-Bakr-al-Baghdadi-addresses-Muslims-in-Mosul.html.
7. Roula Khalaf, „Abu Bakr al-Baghdad: Isis Leader", http://www.ft.com/cms/s/0/ec63d94c-02b0-11e4-a68d-00144feab7de.html.
8. Paul Gilbert, *Terrorism, Security and Nationality*, Routledge, Londra, 1995.
9. Benoît Faucon, Ayla Albayrak, „Islamic State Funds Push Into Syria and Iraq with Labyrinthine Oil-Smuggling Operation", http://online.wsj.com/articles/islamic-state-funds-push-into-syria-and-iraq-with-labyrinthine-oil-smuggling-operation-1410826325.
10. Alex Bilger, „ISIS Annual Reports Reveal a Metrics-Driven Military Command", http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISWBackgrounder_ISIS_Annual_Reports_0.pdf.
11. GPO, „PLO's Ability to Help Palestinian Authority Is Not Clear", http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GAOREPORTS-NSIAD-96-23/html/GAOREPORTS-NSIAD-96-23.htm.
12. Comunicat de presă, „Islamic State Has Up To $2 Billion for the War Against the US", http://vestnikkavkaza.net/news/politics/60124.html.
13. La baza dezintegrării puternicei armate irakiene, formate din 350 000 de soldaţi atunci când ISIS a atacat Tikrit şi Mosul, în iunie 2014, s-ar putea afla și altceva pe lângă lașitate și lipsă de loialitate. S-ar putea afla, de asemenea, corupţia generalizată. Comandanţii încasau salarii pentru „batalioane-fantomă" care n-au existat niciodată, primeau bani pentru 600 de soldaţi care nu erau de fapt decât 200. „În ciuda marilor cheltuieli cu armata, totalizând 41,6 miliarde de dolari în ultimii trei ani, după câte se spune, unităţile erau trimise pe front cu prea puţină muniţie – doar patru încărcătoare pentru pistoalele-mitraliere. ISIS a realizat mai multe clipuri video înfricoşătoare prin care demonstra cât de uşor le este lunetiştilor să-i rănească

și omoare pe soldați." http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-caliphate-has-baghdad-worried-because-it-will-appeal-to-angry-young-sunnis-9574393.html.

14. În ciuda afirmațiilor că războiul împotriva terorismului deschide o nouă eră a imperialismului american, nici chiar în Irak Occidentul nu a cucerit noi teritorii cu intenția de a le asimila, ca într-un război de cucerire premodern.
15. John Gray, „A Point of View: Isis and what it means to be modern", http://www.bbc.com/news/magazine-28246732.
16. Lawrence Joffe, „Obituary: Ayatollah Mohammad Baqir al-Hakim", http://www.theguardian.com/news/2003/aug/30/guardianobituaries.iraq.
17. David Rose, „Heads in the Sand", http://www.vanityfair.com/politics/features/2009/05/iraqi-insurgents200905.
18. Greg Bruno, „The Role of the 'Sons of Iraq' In Improving Security", http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/04/28/AR2008042801120.html.
19. Matt Bradley, Ali A. Nabhan, „Iraqi Officer Takes Dark Turn to al-Qaeda", http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702304834704579405440767359448.
20. Bill Roggio, „Analysis: ISIS, allies reviving 'Baghdad belts' battle plan", http://www.longwarjournal.org/archives/2014/06/analysis_isis_allies.php.
21. *Ibidem*.
22. *Ibid.*
23. *Ibid.*
24. Casa Albă, „President's Address to the Nation, January 10, 2007", http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/01/20070110-7.html.
25. Peter Beaumont, „Abu Bakr al-Baghdadi: The ISIS Chief With the Ambition to Take Over al Qaeda", http://www.theguardian.com/world/2014/jun/12/baghdadi-abu-bakr-iraq-isis-mosul-jihad.

26. Autor colectiv, „Interior Published a New Picture of the Leader of 'Daash' Abu Bakr al-Baghdadi", http://www.shafaaq.com/sh2/index.php/news/iraq-news/71597--qq-.html (în arabă).
27. Jenna McLaughlin, „Was Iraq's Top Terrorist Radicalized at a US Run Prison?", http://www.motherjones.com/politics/2014/07/was-camp-bucca-pressure-cooker-extremism.
28. Autor colectiv, „The Biography of Sheikh Abu Bakr al-Baghadadi", https://archive.org/stream/TheBiographyOfSheikhAbu-BakrAlBaghdadi/The%20biography%20of%20Sheikh%20Abu%20Bakr%20Al-Baghdadi_djvu.txt.
29. Lizzie Dearden, „Iraq Crisis: ISIS Leader Pictured for the First Time After Declaring Islamic Caliphate", http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/iraq-crisis-isis-leader-pictured-for-first-time-after-declaring-islamic-caliphate-9586787.html.
30. Sohrab Ahmari, „Inside the Mind of the Western Jihadist", http://online.wsj.com articles/sohrab-ahmari-inside the mind -of-the-western-jihadist-1409352541.
31. Interviu cu Michael Przedlacki, 16 septembrie 2014.
32. Aryn Baker, „Why Al Qaeda Kicked Out Its Deadly Syrian Franchise", http://time.com/3469/why-al-qaeda-kicked-out-its -deadly-syria-franchise/.
33. Paul Crompton, „The Rise of the New Caliph, ISIS Chief Abu Bakr al-Baghdadi", http://english.alarabiya.net/en/perspective/profiles/2014/06/30/The-rise-of-the-new-caliph-ISIS-chief-Abu-Bakr-al-Baghdadi.html.
34. Donald Neff, „The First Intifada Erupts, Forcing Israel to Recognize Palestinians", http://www.ampalestine.org/index.php/history/the-intifadas/364-the-first-intifada-erupts-forcing-israel-to-recognize-palestinians.
35. Loretta Napoleoni, *Terror Incorporated*, Seven Stories Press, New York, 2005.

36. Hannah Allam, „Records Show How Iraqi Extremists Withstood US Anti-terror Efforts", http://www.mcclatchydc.com/2014/06/23/231223/records-show-how-iraqi-extremists.html.
37. Bernard Haykel, „The Enemy of My Enemy Is Still My Enemy", http://www.nytimes.com/ref/opinion/26haykel.html.
38. Aryn Baker, „Syrian Rebels Appear to Have a New Type of US Made Anti-Tank Weapon", http://time.com/57313/syrian-rebels-are-seen-with-u-s-made-weapons/.
39. Erika Solomon, Daniel Dombey, „PKK 'terrorists' Crucial to Fight Against ISIS", http://www.ft.com/cms/s/0/4a6e5b90-2460-11e4-be8e-00144feabdc0.html#axzz3ATSuW000.
40. Interviu cu Francesca Borri, 15 septembrie 2014.
41. Interviu cu un fost rebel sirian, 10 august 2014.
42. Interviu cu Francesca Borri, 15 septembrie 2014.
43. „Opposizione siriana, Qatar ha pagato riscatto di 20 milioni di dollari per rilascio caschi blu da al-Nusra", *La Repubblica*, 13 septembrie 2014 (în italiană).
44. „Il Fatto Quotidiano. Isis, nuovo video. L'ostaggio John Cantlie ai media: 'Dite la verità su Stato Islamico'", http://www.ilfattoquotidiano.it/2014/09/18/isis-nuovo-video-lostaggio-john-cantlie-ai-media-dite-la-verita-sullo-stato-islamico/1125414/ (în italiană).
45. Elliot Ackerman, „Watching ISIS Flourish Where We Once Fought", http://www.newyorker.com/news/news-desk/watching-isis-flourish-where-we-once-fought.
46. „ISIS Leader al-Baghdadi Proves Formidable Enemy", http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/02/iraq-isis-baghdadi-mystery.html.
47. Middle East Monitor, „Corruption in the Palestinian Authority", https://www.middleeastmonitor.com/downloads/reports/20131214_CorruptioninthePalestinianAuthority.pdf.
48. Maggie O'Kane, „Where War is a Way of Life", http://www.theguardian.com/world/2001/oct/15/afghanistan.terrorism9.

49. Hannah Allam, „Records Show How Iraqi Extremists Withstood US Anti-terror Efforts", http://www.mcclatchydc.com/2014/06/23/231223/records-show-how-iraqi-extremists.html.
50. De fapt, Moqtada al-Sadr a aplicat un program similar în suburbiile șiite ale Bagdadului în 2003, când și-a creat propriul fief punând în aplicare programe sociale – o abordare de succes, după cum s-a dovedit.
51. Aaron Zelin, „The Islamic State of Iraq and Syria Has a Consumer Protection Office", http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/06/the-islamic-state-of-iraq-and-syria-has-a-consumer-protection-office/372769/.
52. Interviu cu Michael Przedlacki, 16 septembrie 2014.
53. Fehim Taștekin, „Turkey's Syria Borders, an Open Door for Smugglers", http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/04/turkey-syria-borders-smuggling-guns-conflict-kurds-pkk-isis.html.
54. Aaron Zelin, „The Islamic State of Iraq and Syria Has a Consumer Protection Office", http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/06/the-islamic-state-of-iraq-and-syria-has-a-consumer-protection-office/372769/.
55. *Ibid.*
56. Juan Foerom, „Rebel-Held Zone in Colombia Fears End of Truce", http://www.nytimes.com/2000/12/16/world/rebel-held-zone-in-colombia-fears-end-of-truce.html.
57. Jeremy Bowen, „Iraq Crisis: Fighting in Tikrit After 'Caliphate' Declared", http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28092840.
58. Frank Gardner, „ISIS Rebels Declare 'Islamic State' in Iraq and Syria", http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-28082962.
59. Francesca Borri, „Behind the Black Flag: Current, Former ISIL Fighters Speak", http://www.usnews.com/news/articles/2014/06/25/behind-the-black-flag-current-former-isil -fighters-speak.
60. William Dalrymple, „The ISIS Demand for a Caliphate Is About Power, Not Religion", http://www.theguardian.com/

commentisfree/2014/jul/13/isis-caliphate-abu-bakr-al-baghdadi-jihadi-islam.

61. Dr. Zachariah Matthews, „The Golden Age of Islam", http://www.irfi.org/articles/articles_401_450/golden_age_of_islam.htm.
62. Ar fi o greșeală, totuși, să includem regimul taliban în această categorie, și aceasta din mai multe motive, printre care se numără importul unui crez și al un model politic străin în Afganistan, un teritoriu care n-a aparținut la începuturi Califatului.
63. Interviu cu un traducător albanez care a lucrat pentru armata Statelor Unite în Kosovo, 25 iulie 2014.
64. Ludovica Iaccino, „ISIS Insurgents Tweet Picture of Beheaded Man: This is Our Ball. It's Made of Skin #WorldCup", http://www.ibtimes.co.uk/isis-insurgents-tweet-picture-beheaded-man-this-our-ball-its-made-skin-worldcup-1452643.
65. Discuție cu un bărbat sunnit.
66. Roula Khalaf, Sam Jones, „Selling Terror: How ISIS Details its Brutality", http://www.ft.com/cms/s/2/69e70954-f639-11e3-a038-00144feabdc0.html.
67. BBC News, „Iraq's Annual Death Toll Highest in Five Years", http://www.bbc.com/news/world-middle-east-25568687.
68. Aaron Zelin, „The Islamic State of Iraq and Syria Has a Consumer Protection Office", http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/06/the-islamic-state-of-iraq-and-syria-has-a-consumer-protection-office/372769/.
69. Francesca Borri, „Behind the Black Flag: Current, Former ISIL Fighters Speak", http://www.usnews.com/news/articles/2014/06/25/behind-the-black-flag-current-former-isil-fighters-speak.
70. Deborah Amos, „Islamic State Rule: Municipal Services and Public Beheadings", http://www.npr.org/blogs/parallels/2014/09/12/347748371/islamic-state-rule-municipal-services -and-public-beheadings.

71. BBC News, „Battle for Iraq and Syria in Maps", http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-27838034.
72. Interviu cu Francesca Borri, 15 septembrie 2014; vezi și Francesca Borri, *La Guerra Dentro*, Einaudi, Torino, 2014.
73. Michael Daly, „ISIS Leader: See You in New York", http://www.thedailybeast.com/articles/2014/06/14/isis-leader-see-you-in-new-york.html.
74. Fox News, „The Next Bin Laden: ISIS Leader Abu Bakr Al-Baghdadi", http://foxnewsinsider.com/2014/06/13/next-bin-laden-isis-leader-abu-bakr-al-baghdadi.
75. Juan Sanchez, *Terrorism & Its Effects*, Global Media, 2007.
76. www.assabeel.net (nr. 1 539, 2 mai 2004).
77. Sohrab Ahmari, „Inside the Mind of the Western Jihadist", http://online.wsj.com/articles/sohrab-ahmari-inside-the-mind-of-the-western-jihadist-1409352541.
78. VICE News, „The Islamic State", https://www.youtube.com/watch?v=AUjHb4C7b94.
79. „Islamic State Switches to New Platforms After Twitter Block", http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28843350.
80. Jack Healy, „For Jihad Recruits, a Pipeline from Minnesota to Militancy", http://www.nytimes.com/2014/09/07/us/for-Jihad-recruits-a-pipeline-from-Minnesota-to-militancy.html.
81. J. M. Berger, „How ISIS Games Twitter", http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/06/isis-iraq-twitter-social-media-strategy/372856/.
82. Cahal Milmo, „ISIS Jihadists Using World Cup and Premiere League Hashtags to Promote Extremist Propaganda on Twitter", http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/iraq-crisis-exclusive-isis-jihadists-using-world-cup-and-premier-league-hashtags-to-promote-extremist-propaganda-on-twitter-9555167.html.

83. „ISIS Leader al-Baghdadi Proves Formidable Enemy", http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/02/iraq-isis-baghdadi-mystery.html.
84. Cahal Milmo, „ISIS Jihadists Using World Cup and Premiere League Hashtags to Promote Extremist Propaganda on Twitter", http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/iraq-crisis-exclusive-isis-jihadists-using-world-cup-and-premier-league-hashtags-to-promote-extremist-propaganda-on-twitter-9555167.html.
85. Interviu cu Francesca Borri, 15 septembrie 2014.
86. Sohrab Ahmari, „Inside the Mind of the Western Jihadist", http://online.wsj.com/articles/sohrab-ahmari-inside-the-mind-of-the-western-jihadist-1409352541.
87. Jonathan Owen, „British Fighters Make Up a Quarter of Foreign Jihadists", http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/islamic-state-backgrounder-british-fighters-make-up-a-quarter-of-foreign-jihadists-9681547.html.
88. Interviu cu Francesca Borri, 15 septembrie 2014.
89. Jason Burke, „The ISIS Leader's Vision of the State Is a Profoundly Contemporary One", http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/aug/24/isis-abu-bakr -al-baghdadi-jason-burke.
90. Tom Englehardt, „Don't Walk Away From War: It's Not The American Way", http://original.antiwar.com/engelhardt/2014/06/10/dont-walk-away-from-war/.
91. Robert Fisk, „Iraq Crisis: Sunni Caliphate Has Been Bankrolled by Saudi Arabia", http://www.belfasttelegraph.co.uk/opinion/columnists/robert-fisk/iraq-crisis-sunni-caliphate-has-been-bankrolled-by-saudi-arabia-30351679.html.
92. Damien McElroy, „ISIS Leader: Muslims Must Fight Until Rome Conquered", http://www.independent.ie/world-news/middle-east/isis-leader-muslims-must-fight-until-rome-conquered-30399749.html.
93. *Ibid.*

94. Saladin (1137/1138 – 4 martie 1193) a fost primul sultan al Egiptului și al Siriei și fondatorul dinastiei ayyubide. A condus lupta musulmanilor împotriva cruciaților europeni în Levant. La apogeu, sultanatul său includea Egiptul, Siria, Mesopotamia, Hejaz, Yemen și alte regiuni din Africa de Nord.
95. Deoarece Qutb a fost închis, torturat și în cele din urmă spânzurat de regimul Nasser, suferințele lui au devenit emblematice pentru victimele regimurilor arabe represive.
96. McElroy, „ISIS Leader: Muslims Must Fight Until Rome Conquered".
97. Ben Hubbard, „ISIS Threatens Al Qaeda as Flagship Movement of Extremists", http://www.nytimes.com/2014/07/01/world/middle-east/isis-threatens-al-qaeda-as-flagship-movement-of-extremists.html.
98. „How Saudi Arabia Helped Isis Take Over the North of Iraq", http://www.belfasttelegraph.co.uk/opinion/how-saudi-arabia-helped-isis-take-over-the-north-of-iraq-30435038.html.
99. Nick Patton Walsh, „The Secret Jihadi Smuggling Route Through Turkey", http://www.cnn.com/2013/11/04/world/europe/isis-gaining-strength-on-syria-turkey -border/.
100. „Under the Microscope", emisiune transmisă de Al Jazeera Arabic Satellite TV la 1 iulie 2004 (în arabă).
101. Autor colectiv, „The Biography of Sheikh Abu al-Baghdadi", https://archive.org/stream/TheBiographyOfSheikh AbuBakr-AlBaghdadi/The%20biography%20of%20Sheikh%20Abu%20Bakr%20Al-Baghdadi_djvu.txt.
102. Albert Hourani, *A History of the Arab Peoples*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 2003.
103. http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t125/e2356.
104. *Ibid.*
105. „The Future of Sharia: Negotiating Islam in the Context of the Secular State", http://sharia.law.emory.edu/index.html%3Fq=en%252 Fwars_apostasy.html.

106. „How Saudi Arabia Helped Isis Take Over the North of Iraq", http://www.belfasttelegraph.co.uk/opinion/how-saudi-arabia-helped-isis-take-over-the-north-of-iraq-30435038.html.
107. Mike Schuster, „The Origins of the Shiite-Sunni Split", http://www.npr.org/blogs/parallels/2007/02/12/7332087/the-origins-of-the-shiite-sunni-split.
108. „The Saud Family and Wahhabi Islam", http://countrystudies.us/saudi-arabia/7.htm.
109. Nassima Neggaz, „The Falls of Baghdad in 1258 and 2003: A Study in Sunni-Shi'i Clashing Memories", https://repository.library.georgetown.edu/handle/10822/707405.
110. *Bashaer*, nr. 26, 27, decembrie 2004. Pentru mai multe informații despre portretizarea americanilor ca noii mongoli vezi și „Iraqi Vice President: 'Thousands of Suicide Attackers Will Fight Against US'", *Der Spiegel*, 1 februarie 2003; Sam Hamod, „The New Mongols", Al Jazeera, 19 noiembrie 2004.
111. *Ibid.*
112. Pe 28 aprilie 2003, Saddam Hussein declara că Bush a intrat în Bagdad cu ajutorul lui Alqami; vezi *Al-Quds Al-Arabi*, 30 aprilie 2003.
113. Loretta Napoleoni, „The Myth of Zarqawi", http://www.antiwar.com/orig/napoleoni.php?articleid=7988.
114. În 2003, prezența luptătorilor străini și a atentatorilor sinucigași în Triunghiul Sunnit, regiune din nord-vestul Bagdadului, a fost unul dintre elementele cheie care a diferențiat rezistența sunnită de insurgența șiită. Un altul a fost reprezentat de fundamentele și motivațiile celor două grupuri. În timp ce insurgența șiită era în mod esențial o luptă de clasă, rezistența sunnită era o contracruciadă împotriva forțelor coaliției și un război civil împotriva șiiților. Încă de la început, revolta șiită a lui Moqtada al-Sadr a căutat recunoaștere politică pentru susținătorii săi, până atunci excluși de la distribuirea pozițiilor cheie, precum și pentru al-Sadr însuși. Într-adevăr, șiiții au reușit să obțină

controlul deplin asupra unui „Irak democratic". Insurgenții sunniți, în schimb, purtau un adevărat război împotriva forțelor de ocupație și, după atacul sinucigaș de la Moscheea Imamului Ali, un război civil împotriva ereticilor musulmani.

115. John Cantlie, „Lend Me Your Ears", https://www.youtube.com/watch?v=Vcew3qmidRI.
116. Ali Khedery, „How ISIS Came to Be", http://www.theguardian.com/world/2014/aug/22/syria-iraq-incubators-isis-jihad.
117. *Ibid.*
118. *Ibid.*
119. *Ibid.*
120. Amnesty International, „Nigeria: Gruesome Footage Implicates Military in War Crimes", http://www.amnesty.org/en/news/nigeria-gruesome-footage-implicates-military-war-crimes-2014-08-05.
121. Mary Kaldor, *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*, Polity Press, Malden, MA, 1999.

Cuprins

Prefaţă: *Modernismul terorii* (Luca Niculescu) 7

Notă despre terminologie. 13

Introducere. 17

Prolog: *Un nou tip de terorism?* 27

Capitolul unu: *De la al-Zarqawi la al-Baghdadi* 31

Capitolul doi: *Repetiţii pentru Califat* 44

Capitolul trei: *Paradoxul Noii Rome* 61

Capitolul patru: *Phoenixul islamist* 74

Capitolul cinci: *Jihadul modern* 89

Capitolul şase: *Salafismul radical* 98

Capitolul şapte: *Noii mongoli* 102

Capitolul opt: *Războaiele contemporane premoderne* 111

Epilog 121

Glosar 125

Mulţumiri. 139

Note. 141

CORINT
ISTORIE

Titlu	Autor	Preț
Abandonații. Destinele unor tineri americani în Rusia lui Stalin	Tim Tzouliadis	39,90
Adolf Hitler. O viață în imagini	María J. Martínez Rubio	39,90
Attila Hunul. Teroarea barbară şi prăbuşirea imperiului Roman	Christopher Kelly	34,90
Călăul lui Hitler. Viața lui Heydrich	Robert Gerwarth	39,90
CIA şi asasinarea celor doi Kennedy	Patrick Nolan	34,90
Conversații cu Stalin	Milovan Djilas	19,90
Copilărie regală (album)	Filip-Lucian Iorga, Arhivele Naționale ale României	39,90
Cu Hitler până la sfârşit. Memoriile ordonanței lui Hitler	Heinz Linge	29,99
Drumul din Kolîma. Călătorie pe urmele Gulagului	Nicolas Werth	24,90
Ecaterina cea Mare	Henri Troyat	34,90
Edit von Voler. Agenta nazistă la Bucureşti	Jacques Picard	10,00
Ekaterinburg. Ultimele zile ale Romanovilor	Helen Rappaport	34,90
Eliminarea. Povestea unui supraviețuitor din infernul khmerilor roşii	Rithy Panh, Christophe Bataille	24,90
Evadare din lagărul 14. Incredibila odisee a unui om din Coreea de Nord până în lumea liberă	Blaine Harden	27,50
Grace de Monaco. Povestea unei prințese	Jean des Cars	24,90
Harem. Lumea din spatele vălului	Alev Lytle Croutier	34,90
Hitler aşa cum l-am cunoscut	Heinrich Hoffmann	24,90
În buncăr cu Hitler. Ultimele zile ale celui de-Al Treilea Reich	Joachim Fest	22,50
În căutarea victimelor comunismului	Guido Barella	19,90
Întâi l-au omorât pe tata. Povestea unei fetițe din Cambodgia	Loung Ung	29,99
Întoarcerea acasă. Povestea adevărată a unui drum anevoios spre libertate	Slavomir Rawicz	29,90
Islamiştii. Cum ne văd ei pe noi	Anne Nivat	24,90
Ivan cel Groaznic	Henri Troyat	24,90

Titlu	Autor	Preț
Jurnalul marii ducese Olga Romanova. Martor regal al revoluției ruse	Helen Azar	27,50
Kamikaze. Povestea unui pilot japonez din Escadrilele Sinucigaşe	Yasuo Kuwahara, Gordon T. Allred	29,90
Leii din Kandahar. O poveste de război despre forțele speciale	Rusty Bradley, Kevin Maurer	32,50
Leningrad. Tragedia unui oraş sub asediu, 1914–1918	Anna Reid	37,50
Masacrul din Darfur	Mukesh Kapila	34,90
Mehmed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului	John Freely	34,90
Mica enciclopedie a Marelui Război(1914–1918)	Doru Dumitrescu, Mihai Manea, Mirela Popescu	24.90
Nazismul. O istorie ilustrată	Paul Roland	34,90
Niciun pericol. Povestea adevărată a unui soldat care a luptat în războiul CIA împotriva comunismului	Robert Baer	19,90
O viață în Gulag	Dmitri Vitkovski	22,50
Petru cel Mare	Henri Troyat	34,90
Putin. Biografia interzisă	Stanislav Belkovski	29,90
Război	Sebastian Junger	29,90
Războiul redescoperit 1914–1918	Stéphane Audoin-Rouzeau, Annette Becker	29,90
Războiul unei familii 1914–2014	Stéphane AudoinRouzeau	19,90
Regele Carol al României. Povestea unei vieți	Mite Kremnitz	19,90
Retragerea lui Napoleon din Rusia. Memoriile maiorului Vionnet	Louis Joseph Vionnet	29,90
Saga dinastiei Romanov	Jean des Cars	34,90
Secretele morții lui Mussolini. Adevărul despre controversata execuție!	Luciano Garibaldi	29,90
Şef în Gulag. Amintirile unui ofițer sovietic	Feodor Mociulski, Deborah Kaple	29,90
Sfârşitul. Rezistența sfidătoare şi înfrângerea Germaniei lui Hitler, 1944–1945	Ian Kershaw	39,90
Sissi, împărăteasa Austriei	Jean des Cars	34,90

Titlu	Autor	Preț
Spionul lui Stalin. Richard Sorge şi reţeaua de spionaj din Tokio	Robert Whymant	39,90
Stalingrad. Cum a triumfat Armata Roşie	Michael K. Jones	29,90
Stalingradul de pe Yangtze. Bătălia pentru Shanghai – 1937	Peter Harmsen	37,50
Suleyman Magnificul şi sultana Hurrem	Erhan Afyoncu	24,90
Supraviețuitorii. Monarhia la începutul secolului XXI	Peter Conradi	39,90
Timur Lenk	Arnaud Blin	27,50

În curând:

Rusia explodează.
Planul secret pentru resuscitarea KGB-ului
de Iuri Felştinski şi Aleksandr Litvinenko

Istorie cu blazon

CORINT

Titlu	Autor	Preț
Ieşii de odinioară	Rudolf Suțu	49,90
Lumea era toată a mea	Ana-Maria Callimachi	37,50
De pe Valea Motrului	Sarmiza Cretzianu	24,50

În curând:

Carol al II-lea. Regele trădat
de Lilly Marcou

Pentru comenzi și informații, contactați:
GRUPUL EDITORIAL CORINT

Departamentul de Vânzări
Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București, cod poștal 010517
Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20

Depozit
Calea Plevnei nr. 145, sector 6, București, cod poștal 060012
Tel.: 021.310.15.30
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazin virtual: www.grupulcorint.ro

ISBN: 978-606-8723-05-1

Format: 16/54x84;
Coli tipo: 10

Tiparul executat la:
ELIT ADVERTISING

ISIS

Autoarea, renumită expertă în terorism pe plan internațional, ne propune să trecem dincolo de titlurile senzaționale, demonstrând că, deși presa occidentală prezintă Statul Islamic drept o bandă de criminali aflată pe o pantă ascendentă, organizația propune un nou model de construcție națională. Purtând un război tradițional de cucerire pentru a edifica o versiune de secol XXI a califatului musulman originar, ISIS se folosește de tehnologia modernă pentru a-și recruta oamenii și a colecta fonduri, angrenând, în același timp, populația locală în eforturile zilnice de administrare a noului stat. Ridicându-se din cenușa celorlalte proiecte jihadiste eșuate, Statul Islamic a dovedit o profundă înțelegere a mediului politic din Orientul Mijlociu, exploatând din plin tactica războiului purtat prin intermediari și pe cea a utilizării statelor-fantomă.

„O contribuție însemnată la înțelegerea evenimentelor din Orientul Mijlociu, cartea *ISIS. Califatul terorii* de Loretta Napoleoni refuză capcana clișeelor facile și obtuze colportate în mediile occidentale cu privire la rezistență și la islamismul radical. Autoarea reușește să ne dezvăluie nebunia imperiului. Ne forțează să ne vedem pe noi înșine așa cum ne văd ceilalți. Ne pregătește pentru lumea care va veni cu adevărat, nu pentru lumea fantezistă pe care am încercat s-o creăm prin violență generalizată, ocupație brutală și peste un deceniu de război."

CHRIS HEDGES, fost șef al biroului pentru Orientul Mijlociu de la *THE NEW YORK TIMES*

S 24,90

ISBN: 978-606-8723-05-1
9 786068 723051
www.grupulcorint.ro

Carte recomandată de
Historia

ISIS. CALIFATUL TERORII
LORETTA NAPOLEONI

CORINT ISTORIE